

LIDÉ A SPOLEČNOST

Ročník 2011

Obyvatelstvo

Praha, 12. září 2011

Kód publikace: y-4007-11

Č. j.: 831 / 2011 - 61

VÝVOJ OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2010

Zpracoval: Odbor statistiky obyvatelstva

Ředitel odboru: Ing. Josef Škrabal

Oddělení informačních služeb:

tel.: 274 052 304, e-mail: infoservis@czso.cz

Kontaktní zaměstnanec:

Mgr. Michaela Němečková, e-mail: michaela.nemeckova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na Internetu: www.czso.cz

OBSAH

Úvod:	Vývoj obyvatelstva v roce 2010	5
I.	Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu	7
II.	Sňatečnost	11
III.	Rozvodovost	15
IV.	Porodnost a plodnost	19
V.	Potratovost	25
VI.	Úmrtnost	29
VII.	Migrace	36
VIII.	Populační vývoj v krajích	41
Zdroje dat		56

ÚVOD: VÝVOJ OBYVATELSTVA V ROCE 2010

Demografický vývoj v roce 2010 potvrdil dlouhodobý pozitivní vývoj úrovně úmrtnosti a potratovosti i vysokou míru rozvodovosti v České republice. Populace České republiky se během roku 2010 rozrostla o 26,0 tis. osob, z čehož 10,3 tis. zajistil vývoj přirozené měny a 15,6 tis. saldo zahraničního stěhování. Úroveň plodnosti třetím rokem stagnovala těsně pod hranicí 1,50 dítěte na jednu ženu, počet živě narozených se meziročně mírně snížil. Intenzita sňatečnosti dále poklesla, i když ve srovnání s předchozími roky méně výrazně.

Podle výsledků statistické bilance pohybu obyvatelstva, navazující na výsledky sčítání lidu z roku 2001, měla Česká republika k 31. prosinci 2010 celkem 10 532 770 obyvatel. Celkový přírůstek za rok 2010 činil 26,0 tis. osob, zatímco v roce 2009 to bylo 39,3 tis. Mírně se snížil přirozený přírůstek (o 0,6 tis. na 10,3 tis.) a výrazně nižší než v roce předcházejícím bylo opět saldo zahraniční migrace (15,6 tis. oproti 28,3 tis.). Převaha živě narozených nad zemřelými se tak v roce 2010 podílela na celkovém přírůstku již čtyřiceti procenty, přitom v letech 2003-2005 byl populační růst zajišťován pouze kladnou bilancí zahraničního stěhování.

Tab. A Pohyb obyvatelstva, 2002-2010

Ukazatel	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Absolutní počty							
Živě narození	92 786	97 664	105 831	114 632	119 570	118 348	117 153
Zemřelí	108 243	107 177	104 441	104 636	104 948	107 421	106 844
z toho do 1 roku věku	385	366	352	360	338	341	313
Sňatky	52 732	51 447	52 860	57 157	52 457	47 862	46 746
Rozvody	31 758	33 060	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783
Potraty	43 743	41 324	39 959	40 917	41 446	40 528	39 273
z toho interrupce	31 142	27 574	25 352	25 414	25 760	24 636	23 998
Přistěhovalí	44 679	53 453	68 183	104 445	77 817	39 973	30 515
Vystěhovalí	32 389	34 818	33 463	20 500	6 027	11 629	14 867
Přirozený přírůstek	-15 457	-9 513	1 390	9 996	14 622	10 927	10 309
Přírůstek stěhováním	12 290	18 635	34 720	83 945	71 790	28 344	15 648
Celkový přírůstek	-3 167	9 122	36 110	93 941	86 412	39 271	25 957
Střední stav obyvatelstva (v tis.)	10 200,8	10 206,9	10 266,6	10 322,7	10 429,7	10 491,5	10 517,2
Na 1 000 obyvatel							
Živě narození	9,1	9,6	10,3	11,1	11,5	11,3	11,1
Zemřelí	10,6	10,5	10,2	10,1	10,1	10,2	10,2
Sňatky	5,2	5,0	5,1	5,5	5,0	4,6	4,4
Rozvody	3,1	3,2	3,1	3,0	3,0	2,8	2,9
Potraty	4,3	4,0	3,9	4,0	4,0	3,9	3,7
z toho interrupce	3,1	2,7	2,5	2,5	2,5	2,3	2,3
Přistěhovalí	4,4	5,2	6,6	10,1	7,5	3,8	2,9
Vystěhovalí	3,2	3,4	3,3	2,0	0,6	1,1	1,4
Přirozený přírůstek	-1,5	-0,9	0,1	1,0	1,4	1,0	1,0
Přírůstek stěhováním	1,2	1,8	3,4	8,1	6,9	2,7	1,5
Celkový přírůstek	-0,3	0,9	3,5	9,1	8,3	3,7	2,5

V průběhu roku 2010 přibýlo v populaci ČR dětí do 15 let, nejvýrazněji však opět vzrostla početní velikost skupiny osob poproduktivního věku (65 a více let). Na konci roku 2010 bylo v obyvatelstvu ČR 15,5 % seniorů tohoto věku, 14,4 % dětí do 15 let a 70,1 % osob v produktivním věku 15-64 let. Průměrný věk obyvatel vzrostl meziročně o dvě desetiny na 40,8 let, mírně se zvýšil také index stáří, když na konci roku 2010 připadlo na 100 dětí 108 osob starších 65 let.

V roce 2010 bylo uzavřeno 46,7 tis. sňatků, o 1,1 tis. méně než v roce 2009. Byl tak znovu překonán nejnižší počet uzavřených manželství v historii ČR od roku 1918, nicméně meziroční pokles již nebyl tak výrazný jako v předcházejících dvou letech. Stejně tak byl mírnější i pokles v intenzitě sňatečnosti svobodných. Podle tabulek sňatečnosti by při zachování podmínek roku 2010 před dosažením 50 let věku uzavřelo sňatek 54,9 % mužů a 61,6 % svobodných žen, a to v průměru ve věku 32,2 resp. 29,4 let. Ve srovnání s rokem 2009 byla nižší i sňatečnost rozvedených, průměrná doba mezi rozvodem a sňatkem se však nezměnila.

Počet rozvodů se po loňském snížení opět vrátil na úroveň 31 tisíc zaznamenávanou v předcházejících letech. Podle údajů Ministerstva spravedlnosti ČR bylo v roce 2010 rozvedeno 30,8 tis. manželství. V 17,6 tis. případech (57,3 % rozvodů) šlo o zákonně stvrzený rozpad rodin, ve kterých žily nezletilé děti. Úhrnná rozvodovost v roce 2010 dosáhla hranice 50 procent, každé druhé manželství tedy při zachování měř rozvodovosti podle délky trvání manželství skončí rozvodem, a to v průměru po 12,7 letech.

V roce 2010 se živě narodilo 117,2 tis. dětí. Po sedmiletém období (2002-2008), kdy narozených dětí pravidelně přibývalo, počet novorozenců druhým rokem meziročně klesl (v obou případech o 1,2 tis.). Na aktuálním poklesu se podílí ženy vdané, rozvedené a ovdovělé, a z hlediska pořadí děti prvorozené. Počet dětí narozených svobodným matkám se však dále zvyšuje, zastoupení dětí narozených mimo manželství v roce 2010 poprvé překročilo 40 procent. Z celkového počtu živě narozených prvního pořadí se již 51,1 % dětí narodilo nevdaným ženám. Úhrnná plodnost třetím rokem v podstatě stagnuje na úrovni 1,49 dítěte na jednu ženu. Nepřerušen však byl trend posunu mateřství do vyššího věku, průměrný věk žen při narození dítěte se v roce 2010 zvýšil o 0,2 na 29,6 let, u prvorodiček na 27,6 let.

Tab. B Základní analytické ukazatele demografického vývoje, 2002-2010

Ukazatel	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Tabulková prvosňatečnost - muži (%)	66,2	63,6	62,9	64,5	59,6	56,1	54,9
- ženy (%)	72,4	69,8	69,7	71,1	66,1	62,7	61,6
Průměrný věk při 1. sňatku - muži	29,7	30,5	31,0	31,2	31,4	32,0	32,2
- ženy	27,3	28,0	28,4	28,6	28,8	29,2	29,4
Úhrnná rozvodovost (%)	45,7	49,3	48,7	48,7	49,6	46,8	50,0
Průměrná délka manželství při rozvodu	11,5	11,9	12,0	12,3	12,3	12,5	12,7
Úhrnná plodnost	1,17	1,23	1,33	1,44	1,50	1,49	1,49
Průměrný věk matek	27,8	28,3	28,9	29,1	29,3	29,4	29,6
Průměrný věk matek při 1. porodu	25,6	26,3	26,9	27,1	27,3	27,4	27,6
Podíl živě nar. mimo manželství (%)	25,3	30,6	33,3	34,5	36,3	38,8	40,3
Úhrnná potratovost	0,58	0,55	0,53	0,54	0,54	0,53	0,51
Úhrnná indukovaná potratovost	0,42	0,37	0,34	0,34	0,34	0,33	0,32
Naděje dožití při narození - muži	72,1	72,5	73,4	73,7	74,0	74,2	74,4
- ženy	78,5	79,0	79,7	79,9	80,1	80,1	80,6
Kojenecká úmrtnost (‰)	4,1	3,7	3,3	3,1	2,8	2,9	2,7

V roce 2010 pokračovalo dlouhodobé snižování potratovosti v ČR, když úroveň úhrnné potratovosti i úhrnné indukované potratovosti poklesla na dosud nejnižší hodnotu 0,51 potratu, resp. 0,32 UPT na jednu ženu. Nižší byl také absolutní počet událostí: potratů bylo v roce 2010 registrováno 39,3 tis. (o 1,3 tis. méně než roku 2009), indukovaných potratů 24,0 tis. (o 0,6 tis. méně). Pod 14 tisícovou hranici se po třech letech vrátil počet samovolných potratů, když se meziročně snížil o 0,6 tis. Počet potratů nejvíce poklesl u vdaných žen.

V roce 2010 zemřelo 106,8 tis. obyvatel ČR, o 0,6 tis. méně než v roce 2009. Méně zemřelých bylo pouze na straně žen, počet zemřelých mužů meziročně stagnoval. I přesto naděje dožití při narození pokračovala v růstu u obou pohlaví, i když u žen mnohem výrazněji. Po roční stagnaci se střední délka života žen zvýšila téměř o půl roku na 80,6 let, u mužů o dvě desetiny na 74,4 let. Kojenecká úmrtnost byla nadále velmi nízká, do jednoho roku věku zemřelo 313 dětí, resp. 2,7 z 1 000 živě narozených. Mezi prvotními příčinami úmrtí v ČR tradičně dominují nemoci oběhového systému (53,6 tis. zemřelých), které jsou příčinou poloviny všech úmrtí, z nich zejména ischemické nemoci srdeční (25,2 tis.). Druhou nejčtenější příčinou úmrtí jsou v ČR dlouhodobě novotvary (28,2 tis.), které postihují nejvíce průdušky a plíce, u žen také prsní tkáň.

Bilance zahraničního stěhování byla v roce 2010 pro ČR kladná ve výši 15,6 tis. osob. Ve srovnání s rokem 2009 ubylo přistěhovalých, a to o 9,5 tis. na 30,5 tis., naopak evidováno bylo o 3,2 tis. více vystěhovalých, celkem 14,9 tis. Výsledné saldo zahraniční migrace tak meziročně kleslo o 45 % a bylo nejnižší od roku 2003. Podle údajů Ředitelství služby cizinecké policie žilo v ČR k 31. 12. 2010 celkem 425 301 cizinců. Nejvíce jich pochází z Ukrajiny (124,3 tis.), Slovenska (71,8 tis.) a Vietnamu (60,3 tis.).

I. OBYVATELSTVO PODLE VĚKU A RODINNÉHO STAVU

V průběhu roku 2010 se populace České republiky rozrostla o 26,0 tis. osob. Nejvýrazněji ve své četnosti posílila věková skupina obyvatel nad 65 let věku, zvětšila se však i věková skupina dětí do 15 let. Jak dokládají i vyšší hodnoty ukazatelů věkového složení (indexu stáří, průměrného věku), proces stárnutí dále pokračuje.

Tab. I.1 Věkové složení obyvatelstva, 2002-2010 (k 31. 12.)

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Počet obyvatel (v tis.)	10 203	10 221	10 287	10 381	10 468	10 507	10 533
v tom ve věku: 0 -14	1 590	1 527	1 480	1 477	1 480	1 494	1 518
15-64	7 196	7 259	7 325	7 391	7 431	7 414	7 379
65+	1 418	1 435	1 482	1 513	1 556	1 599	1 636
v tom: 65-74	819	807	822	837	869	905	936
75-84	501	535	548	551	550	548	545
85+	98	94	113	125	137	146	155
Podíl věkové skupiny (v %)							
0 -14	15,6	14,9	14,4	14,2	14,1	14,2	14,4
15-64	70,5	71,0	71,2	71,2	71,0	70,6	70,1
65+	13,9	14,0	14,4	14,6	14,9	15,2	15,5
Syntetické ukazatele							
Index stáří ¹⁾	89,2	94,0	100,2	102,4	105,1	107,0	107,8
Index ekonomické závislosti A ²⁾	41,8	40,8	40,4	40,4	40,9	41,7	42,7
Index ekonomické závislosti B ³⁾	56,2	54,8	54,1	53,9	54,1	54,6	55,0
Průměrný věk - celkem	39,3	39,8	40,2	40,3	40,5	40,6	40,8
- muži	37,7	38,2	38,6	38,8	38,9	39,1	39,3
- ženy	40,8	41,3	41,7	41,8	42,0	42,1	42,3
Věkový medián	38,2	38,7	39,1	39,1	39,2	39,4	39,6

¹⁾ počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0-14 let

²⁾ počet osob ve věku 0-14 let a osob starších 65 let na 100 osob ve věku 15-64 let

³⁾ počet osob ve věku 0-19 let a osob starších 65 let na 100 osob ve věku 20-64 let

Počet dětí do 15 let stoupal v roce 2010 třetím rokem v řadě jako odraz rostoucí porodnosti v letech 2002-2008. Dětská složka populace se rozrostla o 23,8 tis. na 1,52 mil. k 31. 12. 2010, po čtyřech letech tak byla opět překročena hranice 1,5 milionu dětí v populaci. Podíl dětí v obyvatelstvu se v průběhu roku 2010 zvýšil z 14,2 % na 14,4 %, relativní váha dětí opět roste teprve druhým rokem.

Skupina obyvatel ČR ve věku 15-64 let zaznamenala v roce 2010 jako jediná z hlavních věkových skupin ztrátu, a to v absolutní i relativní četnosti. Složka osob produktivního věku se ztenčila o 34,8 tis. na 7,38 mil., její zastoupení se snížilo o 0,5 procentního bodu na 70,1 %. Úbytek věkové skupiny produktivního věku vystřídal kladné přírůstky zaznamenávané od konce 70. let 20. století poprvé v roce 2009, současný začínající trend snižování početnosti 15-64letých osob v populaci bude podle Projekce 2009¹ trvat minimálně jedno desetiletí.

Do věkové skupiny osob nad 65 let věku na konci roku 2010 patřilo o 36,9 tis. osob více než na konci roku 2009, celkem 1,64 mil. obyvatel. Senioři se tak podíleli na celkové populaci 15,5 %. Zastoupení seniorů pozvolna roste od poloviny 80. let 20. století, jeho intenzivnější nárůst je očekáván v nejbližších letech. V rámci věkové kategorie 65+ aktuálně nejvýrazněji roste dílčí věková skupina 85 a víceletých osob (v roce 2010 o 8,5 tis. na 154,5 tis.).

Vývoj hlavních věkových skupin se logicky odrazil v syntetických ukazatelích věkového složení populace ČR. Průměrný věk obyvatel se v průběhu roku 2010 zvýšil o 0,2 na 40,8 let. U mužů došlo k navýšení na 39,3 roku, u žen na 42,3 roku. O stejnou hodnotu se zvýšil i ukazatel věkového mediánu, když na konci roku 2010 dělil obyvatelstvo na dvě stejně početné části věk 39,6 let.

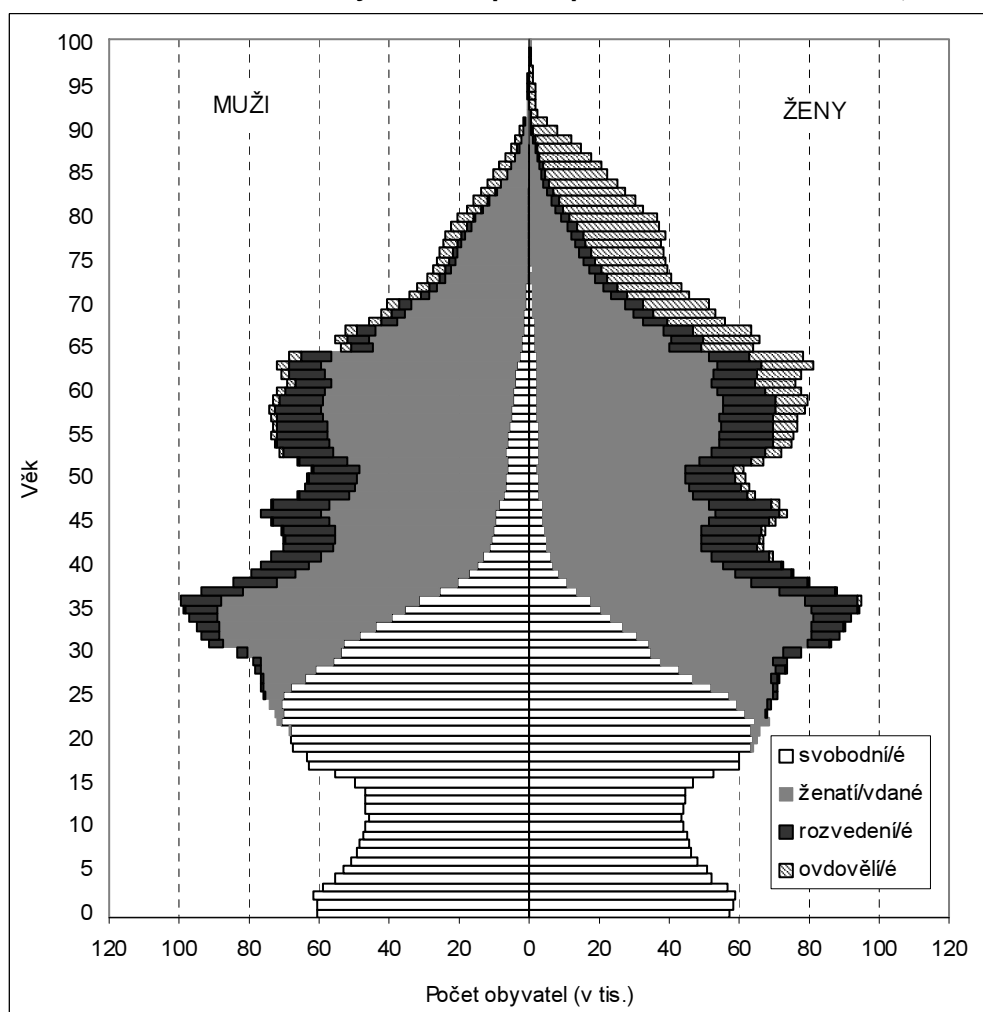
V průběhu roku 2010 se dále zvýšil index stáří, i když méně výrazně než v předchozích letech. Na 100 dětí do 15 let připadlo k 31. 12. 2010 necelých 108 osob starších 65 let. Vzájemný poměr složek populace v ekonomicky aktivním (15-64 let) a neaktivním věku zaznamenával dlouhodobě pozitivní trend. Od počátku

¹ Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2065. Dostupná na: <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/4020-09>.

90. let 20. století až do období 2006-2007, kdy bylo zatížení minimální, se index ekonomické závislosti výrazně snížil z 50 na 40 (osob v ekonomicky neaktivním věku na 100 osob v ekonomicky aktivním věku). Nyní se zatížení složky obyvatelstva v ekonomicky aktivním věku opět zvyšuje, a to při vymezení jak patnácti, tak dvaceti lety věku jako hranice počátku ekonomické aktivity. Během roku 2010 se index ekonomické závislosti mírně zvedl z 42 na 43.

V obyvatelstvu České republiky se dlouhodobě mění zastoupení osob jednotlivých rodinných stavů, a to ve směru posílení osob svobodných (de iure) a úbytku osob žijících v manželství. Na konci roku 2010 připadla podle bilancí poprvé do kategorie osob žijících v manželství méně než polovina obyvatel starších 15 let. Celkem 4,50 mil. osob (2,26 mil. ženatých mužů a 2,24 mil. vdaných žen) tvořilo 49,9 % populace, zatímco o rok dříve žilo oficiálně v manželství o 46 250 osob více, celkem 4,55 mil. Zastoupení svobodných se v roce 2010 dále blíže posunulo k hranici 30 procent, vzrostl také podíl rozvedených (na 11,9 %). Neměnná zůstala ve srovnání s koncem roku 2009 relativní váha ovdovělých v populaci 15+ let, a to na úrovni 8,3 %.

Obr. I.1 Věková struktura obyvatelstva podle pohlaví a rodinného stavu, 31. 12. 2010

Struktura obyvatelstva podle rodinného stavu se vyvíjí shodně u mužů i žen, čímž zůstávají zachovány tradiční rozdíly: v populaci osob nad 15 let věku mají svobodní podstatně větší relativní váhu mezi muži než mezi ženami (35,0 %, resp. 25,1 % ke konci roku 2010), naopak je tomu u ovdovělých, jejichž podíl dnes činí u žen 13,5 %, zatímco u mužů pouze 2,7 %. Zastoupení rozvedených je dlouhodobě zhruba o 2 procentní body vyšší u žen než u mužů.

Naopak mírně vyšší zastoupení osob žijících v manželství (cca o 3 procentní body) náleží mužské části populace, což souvisí zejména s nižší úmrtností žen. Podíl ženatých/vdaných osob má obecně rozdílný věkový profil, kde maxima najdeme u mužů až ve věkových skupinách seniorů – v roce 2009 i 2010 u 70-74letých –, kdežto u žen již ve starším středním věku, počínaje rokem 2007 u věkové skupiny 50-54letých. Díky vyšší úmrtnosti mužů se totiž z žen ve větší míře stávají vdovy, zatímco muži dále i ve vyšším věku častěji setrvávají v manželství. V pětileté věkové skupině 50-54 let, ve které je podíl vdaných žen nejvyšší

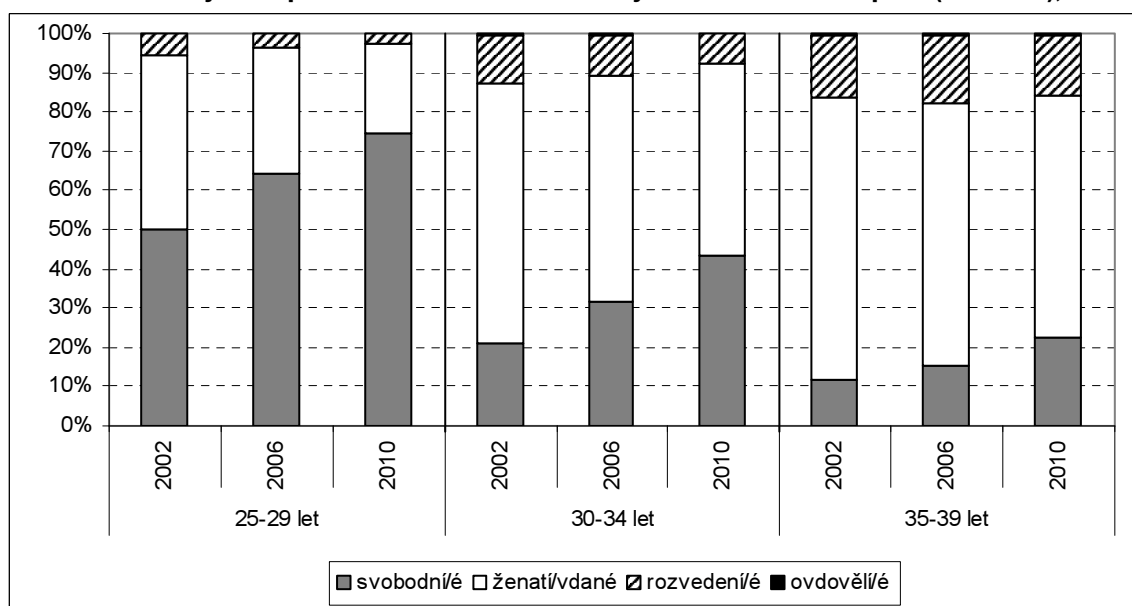
(68,7 % k 31. 12. 2010), dosahují muži podobných hodnot (68,6 %), ovšem právě díky rozdílné úmrtnosti podíl ženatých mužů dále roste, kdežto u žen již nikoli.

Tab. I.2 Obyvatelstvo starší 15 let podle pohlaví a rodinného stavu (v %), 2002-2010 (k 31. 12.)

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Celkem - svobodní/é	26,2	27,2	28,2	28,7	29,2	29,6	29,9
- ženatí/vdané	54,8	53,4	52,1	51,6	51,0	50,5	49,9
- rozvedení/é	10,0	10,6	11,1	11,2	11,4	11,6	11,9
- ovdovělí/é	9,0	8,8	8,6	8,5	8,4	8,3	8,3
Muži - svobodní	31,3	32,3	33,3	33,8	34,3	34,7	35,0
- ženatí	56,7	55,2	53,8	53,2	52,6	52,1	51,5
- rozvedení	9,1	9,7	10,1	10,2	10,4	10,5	10,8
- ovdovělí	2,9	2,8	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7
Ženy - svobodné	21,5	22,5	23,5	23,9	24,4	24,8	25,1
- vdané	52,9	51,6	50,4	50,0	49,5	49,0	48,5
- rozvedené	10,9	11,5	12,0	12,2	12,4	12,6	12,9
- ovdovělé	14,7	14,4	14,1	13,9	13,7	13,6	13,5

Významné změny ve struktuře obyvatelstva podle rodinného stavu se v posledních letech odehrávají u osob ve věku mezi 25 a 45 lety. V období 2002-2010 se zastoupení svobodných v tomto věku zvýšilo o polovinu, u věkových skupin 30-34letých a 35-39letých dokonce na dvojnásobek, a to na 43,4 %, resp. 22,7 %. V souladu s tím se snížil podíl ženatých a vdaných, u osob pod 35 let i osob rozvedených. Již na konci roku 2009 tak byli ve věku 25-29 let svobodní ještě čtyři z pěti mužů (82,6 % k 31. 12. 2010), zastoupení svobodných žen ve stejné věkové skupině je momentálně dvoutřetinové (65,7 %). Váha svobodných se zvyšuje, a to ještě výrazněji, také v následujících pětiletých věkových skupinách. Mezi 30-34letými bylo zastoupení svobodných žen 34,4 % (relativně nejvíce žen již žije v manželství), svobodných mužů bylo v této skupině však stále ještě více než polovina (51,8 %). Teprve mezi 35-39letými muži převládali ženatí (58,5 %).

Obr. I.2 Podíl obyvatel podle rodinného stavu ve vybrané věkové skupině (k 31. 12.), 2002-2010

Podíl rozvedených je vyšší u žen než u mužů ve všech dílčích pětiletých věkových skupinách. Obecným trendem je zvyšování zastoupení rozvedených, opačný vývoj lze sledovat pouze u nejmladších věkových skupin, a to pod vlivem změn ve sňatečnosti. Relativně nejvíce osob, které prošly rozvodem, bylo na konci roku 2010 zaznamenáno u 45-49letých (23,0 %), u mužů na úrovni 21,7 % a u žen 24,4 %.

Podle Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR žilo k 31. 12. 2010 v populaci České republiky 425 301 cizinců s povoleným pobytem, kteří tvořili 4,0 % populace. Druhým rokem v řadě se evidovaný počet cizinců meziročně snížil, avšak souhrnně během sledovaného období 2002-2010 počet cizinců u nás vzrostl. Cizí státní příslušníci se svou strukturou podle pohlaví a věku odlišují od celkové populace: zastoupení mužů mezi cizinci je vyšší (cca 60 %), z hlediska věku jsou cizí státní občané koncentrováni do mladých věkových

skupin produktivního věku (20-34 let). Bližší údaje o cizincích žijících v ČR jsou obsahem publikace ČSÚ Cizinci v ČR (kód e-1414)².

Tab. I.3 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu (v %), 2002-2010 (k 31. 12.)

Pohlaví a věk	Svobodní/é			Ženatí/vdané			Rozvedení/é			Ovdovělí/é		
	2002	2006	2010	2002	2006	2010	2002	2006	2010	2002	2006	2010
Muži: 15+ let	31,3	33,3	35,0	56,7	53,8	51,5	9,1	10,1	10,8	2,9	2,8	2,7
ve věkové skupině: 15-19	99,9	99,9	100,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20-24	93,2	96,8	97,9	6,4	3,0	2,0	0,4	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
25-29	60,7	73,9	82,6	35,5	23,7	16,0	3,8	2,4	1,4	0,0	0,0	0,0
30-34	28,2	39,7	51,8	61,4	51,8	42,2	10,3	8,4	5,9	0,1	0,1	0,1
35-39	16,0	20,3	28,5	69,5	64,2	58,5	14,3	15,3	12,9	0,2	0,2	0,1
40-44	12,0	13,5	16,5	71,9	67,5	63,6	15,7	18,6	19,6	0,4	0,4	0,3
45-49	9,5	10,8	12,0	73,3	69,4	65,7	16,3	19,0	21,7	0,9	0,8	0,6
50-54	7,2	8,5	9,7	76,0	72,2	68,6	15,2	17,9	20,5	1,6	1,4	1,2
55-59	5,3	6,3	7,4	79,2	76,0	72,3	12,8	15,2	18,0	2,7	2,5	2,3
60-64	4,3	4,6	5,3	81,7	79,4	76,5	9,6	11,8	14,2	4,4	4,2	4,0
65-69	3,6	3,7	3,9	81,8	81,2	79,2	7,0	8,3	10,5	7,6	6,8	6,4
70-74	3,3	3,1	3,1	78,7	79,8	79,6	5,5	6,0	7,1	12,5	11,1	10,2
75-79	3,2	2,7	2,6	72,1	74,7	76,2	4,4	4,5	4,9	20,3	18,1	16,3
80+	2,9	2,8	2,2	57,7	61,8	64,6	3,2	3,1	3,0	36,2	32,3	30,2
Ženy: 15+ let	21,5	23,5	25,1	52,9	50,4	48,5	10,9	12,0	12,9	14,7	14,1	13,5
ve věkové skupině: 15-19	99,4	99,6	99,8	0,6	0,4	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20-24	81,8	89,7	93,0	17,0	9,7	6,5	1,1	0,6	0,5	0,1	0,0	0,0
25-29	38,9	54,4	65,7	54,1	40,8	31,0	6,8	4,7	3,2	0,2	0,1	0,1
30-34	13,4	22,9	34,4	71,9	64,3	56,2	14,0	12,3	9,1	0,7	0,5	0,3
35-39	6,8	9,8	16,5	74,6	69,5	65,1	17,3	19,6	17,6	1,3	1,1	0,8
40-44	4,7	5,8	8,1	74,9	70,4	66,2	18,0	21,8	24,0	2,4	2,0	1,7
45-49	3,7	4,3	5,3	74,1	71,3	67,3	18,1	20,8	24,4	4,1	3,6	3,0
50-54	3,2	3,5	4,0	73,1	71,0	68,7	16,5	19,2	21,8	7,2	6,3	5,5
55-59	2,9	3,0	3,2	70,2	69,4	67,8	14,3	16,5	19,4	12,6	11,1	9,6
60-64	2,6	2,8	2,9	64,2	64,7	64,6	11,1	13,7	16,0	22,1	18,8	16,5
65-69	2,3	2,4	2,6	54,0	56,2	57,4	9,1	10,4	13,0	34,6	31,0	27,0
70-74	2,4	2,2	2,3	40,2	43,6	46,5	8,1	8,6	9,7	49,3	45,6	41,5
75-79	3,0	2,4	2,0	25,4	29,0	32,4	7,2	7,6	8,1	64,4	61,0	57,5
80+	3,5	2,9	2,3	10,5	13,1	15,2	5,3	6,0	6,3	80,7	78,0	76,2

² Publikaci a celou problematiku cizinců má ve své agendě Oddělení pracovních sil, migrace a rovných příležitostí (viz <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod>).

II. SŇATEČNOST

V průběhu roku 2010 uzavřeli obyvatelé České republiky celkem 46 746 manželství, o 1,1 tis. méně než v roce předcházejícím. Bylo tak znovu překonáno dosažené historické minimum. Dále poklesla intenzita sňatečnosti (u svobodných i rozvedených osob), i když méně než v předešlých dvou letech.

Ve většině svatebních obřadů jde pro snoubence, ať už ženicha nebo nevěstu, o první sňatek. Na sňatky prvního pořadí připadá u mužů i u žen v posledních letech 73-75 % celkového počtu uzavřených manželství. V roce 2010 uzavřelo první manželství 34,4 tis. svobodných mužů a 34,7 tis. svobodných žen. Do manželství druhého či ještě vyššího pořadí vstoupilo 12,3 tis. mužů a 12,0 tis. žen. Téměř neměnná přitom zůstává struktura jednotlivých pořadí mezi opakovanými sňatky: druhé sňatky tvoří zhruba 84 %, třetí 13 %, čtvrté a další sňatky 2 % sňatků vyššího pořadí.

Ve srovnání s rokem 2009 ubylo sňatků ve všech sledovaných pořadích (první, druhé, třetí a vyšší), a to jak na straně ženichů, tak na straně nevěst. Opět relativně více poklesl počet sňatků opakovaných (vyšších pořadí) než prvních, ale v menší míře, než tomu bylo v roce 2009. V roce 2010 byl zaznamenán meziroční pokles na úrovni 1 % u prvních sňatků a o 5 % u dalších sňatků, zatímco v roce 2009 to bylo o 8, resp. 10-12 %.

Tab. II.1 Sňatky podle pořadí, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Počet sňatků celkem	52 732	51 447	52 860	57 157	52 457	47 862	46 746
Sňatky první pro oba snoubence (protog.)	34 065	33 022	34 178	36 247	32 830	30 315	30 095
- podíl ze všech sňatků (%)	64,6	64,2	64,7	63,4	62,6	63,3	64,4
Sňatky opakované pro oba snoubence	8 436	8 382	8 320	9 620	9 132	8 109	7 693
- podíl ze všech sňatků (%)	16,0	16,3	15,7	16,8	17,4	16,9	16,5
Pořadí sňatku na straně ženicha							
1.	39 043	37 940	39 149	41 752	38 038	34 865	34 414
2.	11 505	11 300	11 612	13 087	12 092	10 907	10 417
3.+	2 184	2 207	2 099	2 318	2 327	2 090	1 915
Podíl prvních sňatků (%)	74,0	73,7	74,1	73,0	72,5	72,8	73,6
Pořadí sňatku na straně nevěsty							
1.	39 318	38 147	39 569	42 032	38 117	35 203	34 734
2.	11 333	11 122	11 225	12 782	12 084	10 684	10 149
3.+	2 081	2 178	2 066	2 343	2 256	1 975	1 863
Podíl prvních sňatků (%)	74,6	74,1	74,9	73,5	72,7	73,6	74,3

Z hlediska rodinného stavu panuje mezi snoubenci výrazná homogenita. Celkem 37,0 tis. (79,2 %) manželství uzavřely osoby stejného rodinného stavu. Tzv. protogamních sňatků, sňatků dvou svobodných snoubenců, bylo v roce 2010 uzavřeno 30 095, řadilo se k nim tedy 64,4 % nových manželství. Ve sledovaném období 2002-2010 se podíl protogamních sňatků příliš neměnil, udržoval se mírně pod hranicí 65 procent, z dlouhodobějšího pohledu se tento ukazatel výrazně snížil, neboť na počátku 70. let 20. století dosahoval až k 80 procentům. Sňatky vyššího pořadí uzavírají v převážné míře osoby rozvedené (v roce 2010 u mužů 95,8 %, u žen 95,2 %).

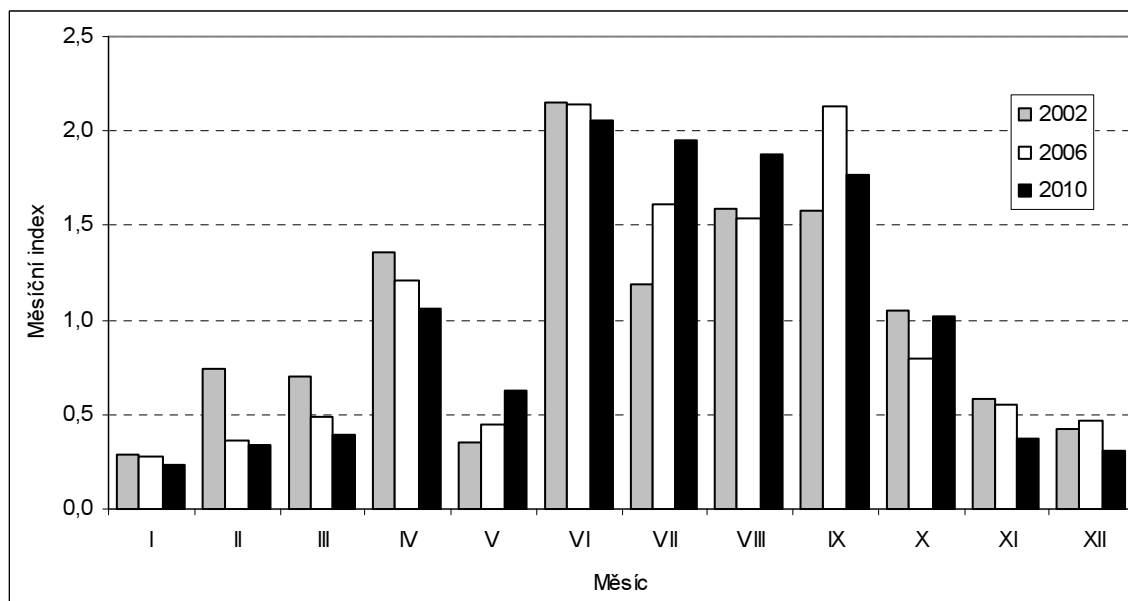
Poměrně homogenní bývají v ČR snoubenci také z hlediska svého nejvyššího dokončeného vzdělání. V roce 2010 měl ženich i nevěsta shodnou úroveň vzdělání (z těch, kde byly známy oba údaje) u 55,5 % sňatků, u dalších 38,0 % párů novomanželů byl rozdíl v úrovni vzdělání jen jednostupňový. Problémy však způsobuje skutečnost, že nejvyšší dokončené vzdělání patří od roku 2005 mezi dobrovolně poskytované položky v hlášení o sňatku, přičemž možnosti neuvedení (nezjišťování) údaje využívá rok od roku stále více snoubenců/matrikářů. V roce 2010 informace o vzdělání chyběla u 3,0 tis. ženichů a 3,2 tis. nevěst, čímž nebylo možno posoudit homogenitu vzdělání u 7,1 % sňatků. Ještě v roce 2009 tato situace nastala pouze u 2,9 % hlášení.

Nejvíce sňatků bývá tradičně uzavíráno v letních měsících. Jen na tři letní měsíce červen, červenec a srpen připadá v posledních čtyřech letech téměř polovina všech sňatků, zahrneme-li i září, pak jde o podíl 63-64 %. V roce 2010 byl nejčetnějším měsícem na oddávky červen (7 875 sňatků), následoval červenec (7 742 sňatků) a srpen (7 434 sňatků). Za nimi mírně zaostávalo září (6 774 sňatků), které bylo v předešlém roce o celou tisícovku svateb bohatší díky atraktivní číselné kombinaci 9/2009. Druhý konec žebříčku měsíců oblíbených pro uzavření manželství již několik let obsazují zimní měsíce. Pro rok 2010 skončily v pořadí leden (931), únor (1 217) a prosinec (1 235). Květen, který dlouhá léta uzavíral tuto škálu, během prvního

desetiletí 21. století výrazně posílil ve své „oblíbenosti“, i když stále patří mezi méně využívané měsíce pro uzavření manželství (z hlediska pořadí je aktuálně na 7. místě).

I když zajímavé číselné kombinace v datu svatby v roce 2010 nijak nenarušily tradiční sezónnost sňatečnosti, přeci jen se v podrobných datech opět potvrdila atraktivita těchto termínů pro snoubence. Konkrétně v neděli 10. 10. 2010 bylo zaznamenáno 393 sňatků, přestože průměrně na neděli v období 2001-2010 připadlo 9 svatebních obřadů, obdobně ve středu 20. 10. 2010 bylo uzavřeno 192 nových manželství, zatímco průměr činil 11.

Obr. II.1 Sezónnost sňatečnosti, 2002-2010

Pro kvantifikaci sezónnosti demografických procesů se používají tzv. měsíční indexy, které vypovídají, kolika násobek průměrného měsíčního počtu sňatků po přepočtu na stejně dlouhé měsíce na daný měsíc připadá. Od roku 2001 dosahuje tento index u nejčetnějších měsíců na sňatky nad dvojnásobek průměrného měsíce (s výjimkou roku 2004, kdy index července činil 1,96), v červnu 2010 to bylo 2,05. Výrazně nadprůměrná byla sňatečnost také v červenci, srpnu a září, průměrná v dubnu a říjnu. Na druhém konci leden svou četností dosáhl pouze úrovně 0,23 násobku průměrného měsíce, výrazně podprůměrný byl i prosinec, únor, listopad a březen.

Tab. II.2 Ukazatele tabulek sňatečnosti svobodných, 2002-2010

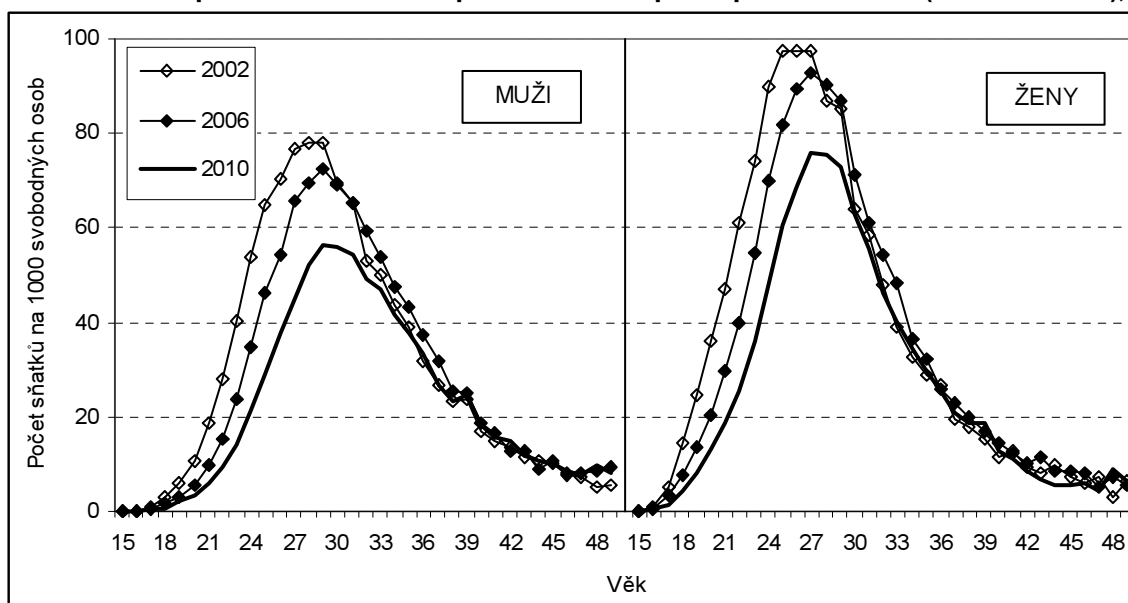
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Podíl svobodných mužů (%) ve věku:							
25	84,9	88,9	91,0	91,3	92,5	93,9	94,5
30	57,9	63,3	66,2	66,2	70,0	73,9	75,4
35	43,3	47,1	48,8	48,0	52,8	57,1	58,5
40	37,4	40,4	41,4	40,2	45,1	49,1	50,4
45	35,0	37,8	38,6	37,0	41,9	45,6	46,9
50	33,8	36,4	37,1	35,5	40,4	43,9	45,1
Prvosňatečnost mužů (v %)	66,2	63,6	62,9	64,5	59,6	56,1	54,9
Průměrný věk mužů při 1. sňatku	29,7	30,5	31,0	31,2	31,4	32,0	32,2
Věkový medián	32,1	33,7	34,5	34,2	36,3	39,2	40,5
Podíl svobodných žen (%) ve věku:							
25	69,4	75,3	78,2	78,3	80,9	84,0	85,4
30	42,7	47,3	49,3	48,6	53,4	57,5	59,2
35	33,3	36,4	37,3	36,3	41,2	44,8	46,3
40	29,8	32,9	33,1	31,9	36,8	40,2	41,3
45	28,3	31,1	31,3	30,0	34,8	38,4	39,5
50	27,6	30,2	30,3	28,9	33,9	37,3	38,4
Prvosňatečnost žen (v %)	72,4	69,8	69,7	71,1	66,1	62,7	61,6
Průměrný věk žen při 1. sňatku	27,3	28,0	28,4	28,6	28,8	29,2	29,4
Věkový medián	28,2	29,4	29,9	29,7	30,7	32,4	33,0

Pozn.: Věkový medián udává věk, do kterého vstoupí do prvního manželství právě polovina svobodných mužů/žen.

Intenzita sňatečnosti v roce 2010 dále poklesla, i když stejně jako u absolutních počtů sňatků podstatně méně než v předcházejících dvou letech. Při zachování současné úrovně sňatečnosti svobodných (podle jednovýchodných tabulek sňatečnosti) by do 50 let věku uzavřelo sňatek 54,9 % mužů a 61,6 % žen. O jedno procento více mužů i žen by tak ve srovnání s předchozím rokem zůstalo i ve věku 50 let svobodnými (v letech 2008 a 2009 vzrostl podíl svobodných v 50 letech věku podle tabulek sňatečnosti o 3-5 %).

Vstupní charakteristikou pro výpočet jednovýchodných tabulek sňatečnosti jsou pravděpodobnosti uzavření prvního sňatku. Ty se během posledních dvou desetiletí radikálně změnily. Nejvyšší hodnoty se přesunuly do vyššího věku (z 20-22 let na počátku 90. let 20. století na aktuálních 28-30 let) a významně poklesly. Markantní pokles byl zaznamenán zejména v mladších věkových skupinách, pravděpodobnosti uzavření prvního sňatku se zde snížily zhruba na polovinu. Pokles intenzity sňatečnosti svobodných v mladších věkových skupinách (do věku nejvyšší sňatečnosti) pokračoval i v roce 2010. Ve vyšších věcích přitom sňatečnost svobodných roste jen velmi mírně. Tabulkové podíly svobodných se tak opět ve všech sledovaných věcích mírně zvýšily. Ještě například ve věku 35 let by při zachování současného charakteru prvosňatečnosti zůstávalo svobodných 58,5 % mužů a 46,3 % žen (v roce 2002 to bylo 43,3 % a 33,3 %). Vývoj sňatečnosti svobodných podle věku se odrazil i v hodnotě průměrného věku při prvním sňatku. Ta se podle výsledků tabulek sňatečnosti svobodných v období 2002-2010 zvýšila u mužů o 2,5 roku na 32,2 let a u žen o 2,1 roku na 29,4 let.

Obr. II.2 Pravděpodobnost uzavření prvního sňatku podle pohlaví a věku (na 1 000 osob), 2002-2010

Tab. II.3 Pravděpodobnost uzavření prvního sňatku podle pohlaví a věku (na 1 000 osob), 2002-2010

Věková skupina	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Muži:							
16-19	9,6	6,6	5,0	4,6	3,8	2,9	2,8
20-24	143,0	104,9	85,9	82,3	71,5	58,7	52,7
25-29	317,6	287,8	272,5	275,8	242,8	212,5	201,7
30-34	251,7	256,2	262,3	274,3	246,4	226,8	224,8
35-39	136,4	142,3	152,5	162,5	145,0	141,6	137,4
40-44	65,4	65,1	67,3	80,2	72,6	69,6	69,0
45-49	35,0	39,9	43,4	43,9	37,8	41,1	43,5
Ženy:							
16-19	44,4	31,7	24,9	24,2	20,6	16,2	14,0
20-24	273,3	222,2	197,5	197,4	173,9	146,0	133,7
25-29	385,8	371,6	370,0	379,2	340,1	315,2	306,8
30-34	219,7	230,3	243,8	253,8	228,5	220,9	217,8
35-39	103,4	96,4	112,5	119,8	107,7	102,9	108,3
40-44	50,6	53,6	55,3	60,1	52,1	45,3	44,1
45-49	29,3	33,9	33,8	41,5	30,4	33,3	30,6

Pozn.: Údaje vychází z výsledků jednovýchodných tabulek sňatečnosti.

Nižší než v předcházejících letech byla v roce 2010 také intenzita sňatečnosti rozvedených osob, a tedy i celková úroveň opakované sňatečnosti (ovdověli se na sňatečnosti podílí jen minimálně). Úhrnná sňatečnost rozvedených se snížila o dva procentní body na 38,4 % u mužů, přičemž u nich poprvé poklesla pod hladinu 40 procent, a na 37,2 % u žen. Pouze tato část rozvedených by tak při současných mírách sňatečnosti uzavřela další sňatek, a to v průměru muži po 7,5 roku a ženy po 7,8 roku od ukončení předchozího manželství rozvodem. Průměrná doba mezi rozvodem a dalším sňatkem třetím rokem stagnuje, v dlouhodobém pohledu se však zvýšila, od roku 2002 o více než jeden rok. Vliv na to má klesající míra opakované sňatečnosti krátce po rozvodu, kdy je sňatečnost rozvedených nejvyšší³, i mírně rostoucí opakovaná sňatečnost po 10 a více letech od rozvodu.

Tab. II.4 Sňatečnost rozvedených, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Úhrnná sňatečnost rozvedených (%) - muži	43,4	41,8	42,5	47,9	44,5	40,4	38,4
- ženy	42,2	40,8	40,9	46,6	44,0	38,9	37,2
Průměrná doba mezi rozvodem a sňatkem - muži	6,3	6,7	7,1	7,3	7,5	7,5	7,5
- ženy	6,4	7,0	7,4	7,5	7,8	7,9	7,8
	Míry sňatečnosti rozvedených podle doby od rozvodu						
Muži: 0-1	6,1	5,5	5,2	5,7	5,2	4,8	4,5
2-3	4,2	4,1	3,8	4,1	3,9	3,5	3,4
4-5	3,0	2,8	3,0	3,3	3,0	2,6	2,5
6-9	1,9	1,9	1,9	2,3	2,1	1,9	1,8
10-19	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8
Ženy: 0-1	6,0	5,5	4,7	5,3	5,1	4,5	4,3
2-3	3,9	3,7	3,5	4,0	3,5	3,1	3,0
4-5	3,1	2,6	2,8	3,1	2,9	2,5	2,4
6-9	1,8	1,8	2,0	2,3	2,1	1,9	1,7
10-19	0,7	0,7	0,8	1,0	1,0	0,8	0,8

Pozn.: Průměrná doba mezi rozvodem a dalším sňatkem je vypočtena z rozložení intenzit sňatečnosti rozvedených.

Počet sňatků, kdy minimálně jeden ze snoubenců je cizího státního občanství, byl v roce 2010 meziročně nižší o 45, a to 4 324. Relativní váha takto heterogenních sňatků se však mírně zvýšila (o 0,1 na 9,2 %). Ve srovnání s rokem 2009 bylo evidováno méně sňatků Čechů a cizích státních občanek (o 96 na celkem 1 707), naopak přibýlo sňatků dvou cizích státních občanů (o 22 na 214) i Češek s cizinci (o 29 na 2 403). Češky nejčastěji uzavírají manželství s občany Slovenska, Německa, Spojeného království, Ukrajiny a Spojených států. Češi zase s občankami Slovenska, Ukrajiny, Ruska, Polska a Vietnamu. Variabilita cizích státních občanů je tradičně větší u ženichů než u nevěst, když pět nejčetnějších skupin státního občanství zahrnuje u ženichů zhruba 56 procent případů, zatímco u nevěst téměř 80 procent sňatků občanů ČR a cizinců. V případě uzavření manželství dvou osob cizího státního občanství jde téměř v polovině o státní příslušníky jednoho státu, aktuálně nejčastěji o dva občany Ukrajiny (55), Ruska a Slovenska.

Tab. II.5 Sňatky podle státního občanství snoubenců, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Sňatky alespoň s 1 cizincem	4 599	5 052	4 566	4 969	4 394	4 369	4 324
- podíl na všech sňatcích (%)	8,7	9,8	8,6	8,7	8,4	9,1	9,2
Sňatky - oba cizinci	53	72	110	184	160	192	214
Sňatky - žena ČR + cizinec	2 824	2 969	2 549	2 845	2 585	2 374	2 403
státní občanství muže: Slovensko	483	523	612	745	728	616	643
Německo	428	319	239	236	251	256	277
Spojené království	215	149	154	224	263	216	236
Sňatky - muž ČR + cizinka	1 722	2 011	1 907	1 940	1 649	1 803	1 707
státní občanství ženy: Slovensko	537	639	772	843	787	787	733
Ukrajina	488	579	444	432	305	433	370
Rusko	116	134	109	125	93	111	125

³ Intenzita sňatečnosti rozvedených se primárně odvíjí od doby uplynulé od rozvodu, věk při sňatku je až druhotnou proměnnou a výrazně souvisí s časováním prvosňatečnosti a rozvodovosti.

III. ROZVODOVOST

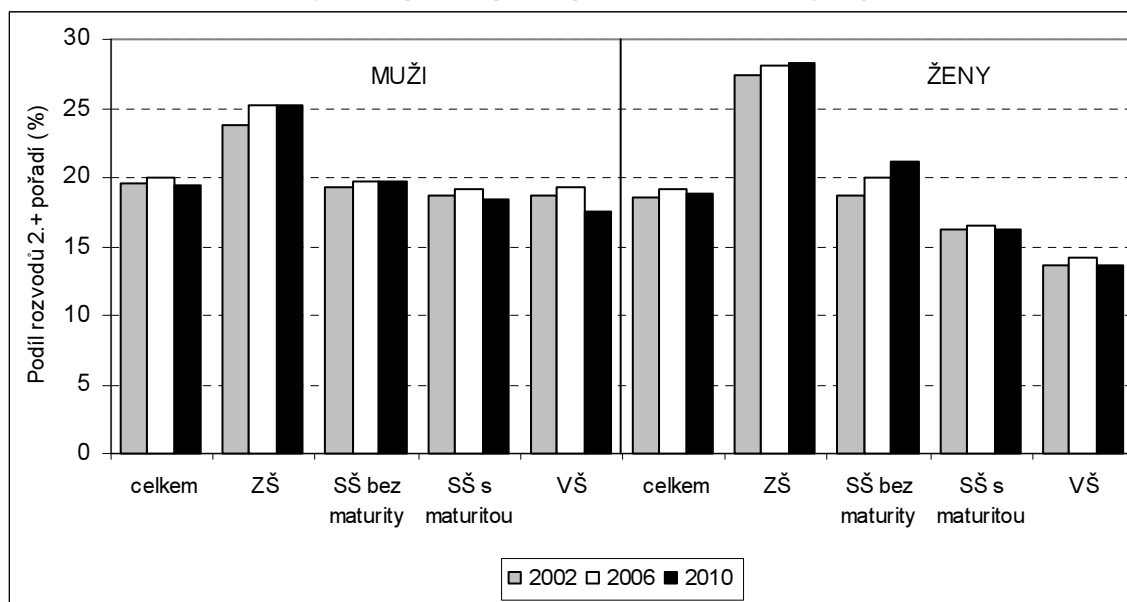
V průběhu roku 2010 bylo zaznamenáno 30 783 rozvodů⁴. Pokles zaznamenaný roku 2009 (na 29,1 tis.) byl pouze přechodný, roční počet rozvodů se po roce opět vrátil na úroveň 31 tisíc, běžnou od roku 2005. Úroveň úhrnné rozvodovosti v roce 2010 dosáhla 50,0 %, které se přiblížila již v roce 2008. Průměrná délka manželství při rozvodu se prodloužila na 12,7 let.

Tab. III.1 Rozvody podle pořadí, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Počet rozvodů celkem	31 758	33 060	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783
v tom na návrh: muže	10 613	10 950	10 469	10 586	10 952	10 291	10 653
ženy	21 145	22 110	20 946	20 543	20 348	18 842	20 130
Pořadí rozvodu muže: 1.	25 551	26 607	25 126	24 900	25 260	23 488	24 792
2.	5 533	5 714	5 564	5 446	5 289	4 973	5 300
3.+	674	739	725	783	751	672	691
Pořadí rozvodu ženy: 1.	25 863	26 793	25 388	25 104	25 388	23 593	25 001
2.	5 275	5 562	5 345	5 347	5 269	4 944	5 129
3.+	620	705	682	678	643	596	653

Dvě třetiny rozvodů bývají iniciovány na návrh ženy, jedna třetina na návrh muže. Také podíl rozvodů vyšších pořadí než prvního se příliš nemění. Dlouhodobě se udržuje pod hranicí 20 procent, zhruba čtyři pětiny mužů a žen se tak rozvádí poprvé. Odlišnou úroveň zastoupení opakovaných rozvodů však vykazují jednotlivé kategorie dosaženého vzdělání muže/ženy. Na obou stranách je obecně zastoupení opakovaných rozvodů nejvyšší u osob se základním vzděláním (v roce 2010 u mužů 25,2 %, u žen 28,3 %). U žen s vyšší úrovní vzdělání pak podíl opakovaných rozvodů klesá (v roce 2010 u vysokošolaček až k 13,6 %), zatímco u mužů se u vyšších vzdělanostních skupin příliš neliší, bývá na úrovni 18-20 procent. Od roku 2005 je však uvedení údaje o nejvyšším dokončeném vzdělání dobrovolné a práva neuvádět jej je využíváno stále více. V roce 2010 chyběla tato informace u 11,1 tis. rozvedených mužů a u 11,0 tis. rozvedených žen, tj. u více než třetiny osob.

Obr. III.1 Podíl rozvodů vyššího pořadí podle pohlaví a vzdělání (v %), 2002-2010

Od poloviny 90. let 20. století stoupá podíl rozvádějících se manželů, kteří nemají aktuálně v péči nezletilé dítě. Kromě rostoucího zastoupení rozvodů dlouhotrvajících manželství, kdy již společné děti dosáhly zletilosti, se zde odráží také nízká úroveň plodnosti posledních let. V roce 2010 bylo rozvodů bez nezletilých dětí celkem 13 143, tedy 42,7 %. Ostatních 17 640 rozvodů (57,3 %) se týkalo manželství s nezletilými dětmi. Rozvod v roce 2010 zasáhl celkem 26 483 dětí. Většina (55,9 %) rozvádějících se manželů (s dětmi) v době rozvodu vychovává pouze jedno nezletilé dítě, 39,1 % dvě děti a 5,0 % tři či více nezletilých dětí.

⁴ Počínaje rokem 2007 jsou hlášení o rozvodech přebírána elektronickou formou z datového skladu Ministerstva spravedlnosti ČR.

Tab. III.2 Rozvedy podle počtu nezletilých dětí, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Rozvedy bez nezletilých dětí	11 346	12 255	12 412	12 721	13 104	12 282	13 143
Rozvedy s nezletilými dětmi	20 412	20 805	19 003	18 408	18 196	16 851	17 640
v tom s 1 dítětem	11 756	11 802	11 004	10 345	10 358	9 533	9 853
s 2 dětmi	7 667	7 993	7 085	7 189	6 989	6 538	6 903
s 3 a více dětmi	989	1 010	914	874	849	780	884
Počet nezletilých dětí celkem	30 260	31 008	28 117	27 546	27 034	25 094	26 483
Podíl manželství s nezletilými dětmi (%)	64,3	62,9	60,5	59,1	58,1	57,8	57,3

Důležitým údajem při analýze rozvedovosti je délka trvání manželství, která je počínaje rokem 2007 při zpracování odvozena z data sňatku a data nabytí právní moci rozsudku o rozvedu. V posledních letech roste zejména zastoupení rozvedů po 20 a více letech manželství: v roce 2002 činilo 20,1 %, v roce 2010 již 27,7 %. Pětina rozvedů připadla na manželství, které trvala méně než 5 let, druhá pětina na manželství trvajících 5-9 let. Na délky manželství 10-14 let a 15-19 let připadá v současnosti 16-17 % rozvedů. Počet rozvedů v roce je tak rozložen do pětiletých délek trvání manželství poměrně rovnoměrně.

Tab. III.3 Rozvedy podle délky trvání manželství, 2002-2010

Délka trvání manželství (roky)	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
0-4	6 165	6 019	5 715	5 665	5 997	5 760	6 029
5-9	7 446	7 396	7 209	6 808	6 573	5 925	6 132
10-14	7 000	6 994	5 681	5 424	5 148	4 771	4 997
15-19	4 772	5 439	5 479	5 480	5 493	4 933	5 098
20+	6 375	7 212	7 331	7 752	8 089	7 744	8 527
Celkem	31 758	33 060	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783
Struktura (v %):							
0-4	19,4	18,2	18,2	18,2	19,2	19,8	19,6
5-9	23,4	22,4	22,9	21,9	21,0	20,3	19,9
10-14	22,0	21,2	18,1	17,4	16,4	16,4	16,2
15-19	15,0	16,5	17,4	17,6	17,5	16,9	16,6
20+	20,1	21,8	23,3	24,9	25,8	26,6	27,7

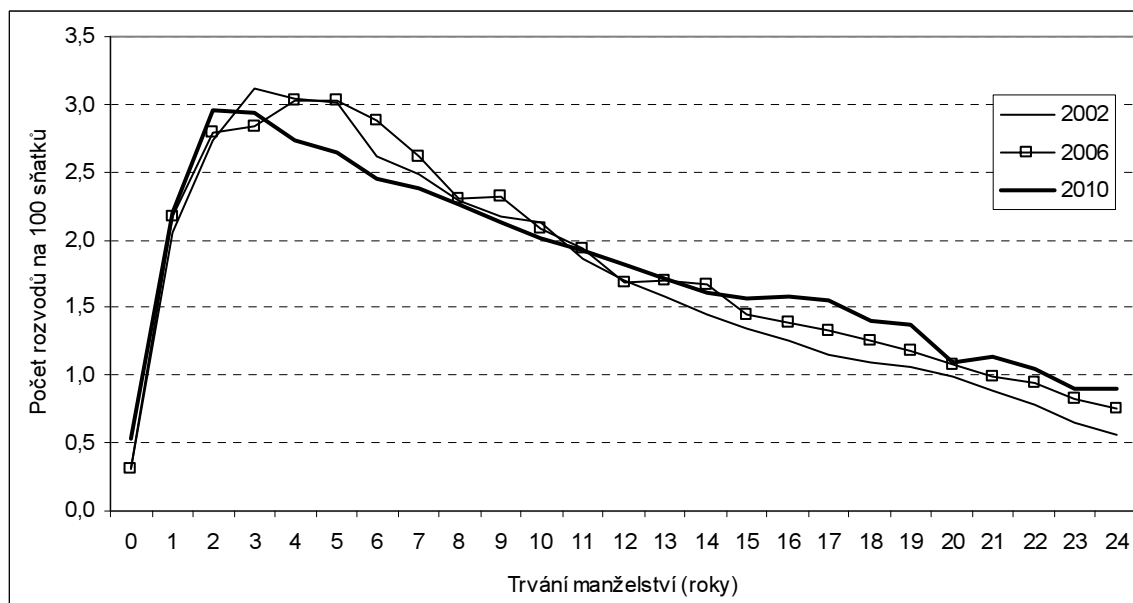
Na délce trvání manželství, tedy době uplynulé od sňatku, primárně závisí intenzita rozvedovosti. V České republice bývá rozvedovost nejvyšší po 2-6 letech po sňatku, v roce 2010 připadlo maximum 3,0 rozvedu ze 100 sňatků na třetí rok manželství. V období 2002-2010 se nejvýrazněji zvýšila intenzita rozvedovosti u starších manželství: o polovinu vzrostla rozvedovost u manželství, jejichž trvání bylo delší než 20 let, a o více než čtvrtinu u manželství po 15-19 letech soužití. Tomu odpovídá také vývoj průměrné délky trvání manželství při rozvedu, vycházející z intenzit rozvedovosti podle délky trvání manželství v daném roce. Při setrvání rozvedovosti na úrovni roku 2010 by rozved v průměru ukončoval manželství po 12,7 letech trvání, zatímco za podmínek roku 2002 by k rozvedu docházelo o 1,2 roku dříve, po 11,5 letech manželství.

Tab. III.4 Rozvedovost podle délky trvání manželství, 2002-2010

Délka trvání manželství (roky)	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
0	0,31	0,38	0,30	0,50	0,62	0,61	0,54
1	2,05	2,15	2,17	2,10	2,21	2,22	2,20
2	2,74	2,81	2,79	2,88	2,75	2,67	2,95
3	3,12	3,01	2,83	2,74	3,17	2,66	2,94
4	3,04	3,01	3,03	2,81	2,72	2,67	2,74
5	3,02	3,06	3,02	2,81	2,85	2,44	2,64
6	2,62	2,87	2,88	2,76	2,74	2,41	2,46
7	2,48	2,60	2,61	2,49	2,45	2,36	2,37
8	2,28	2,50	2,31	2,37	2,24	2,15	2,25
9	2,17	2,30	2,32	2,14	2,12	1,98	2,12
10-14	1,74	1,90	1,81	1,82	1,81	1,72	1,82
15-19	1,18	1,33	1,32	1,36	1,41	1,34	1,49
20-24	0,78	0,91	0,92	0,98	1,02	0,95	1,02
25+	0,34	0,39	0,41	0,43	0,46	0,45	0,51
Úhrnná rozvedovost (na 100 sňatků)	45,7	49,3	48,7	48,7	49,6	46,8	50,0
Průměrná délka trvání manželství	11,5	11,9	12,0	12,3	12,3	12,5	12,7

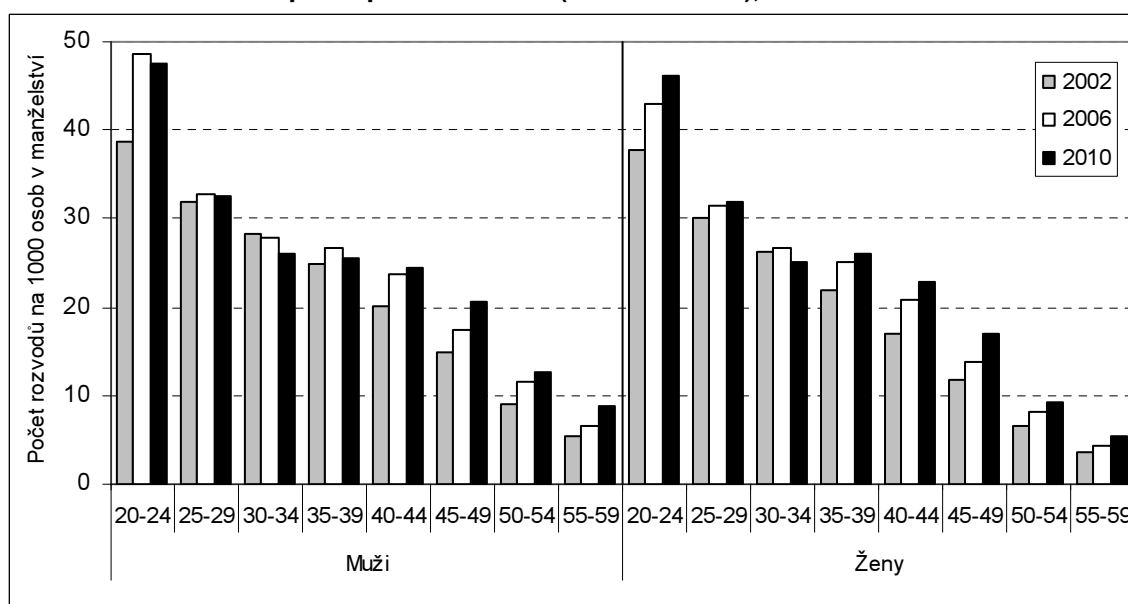

Obr. III.2 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2002-2010

Rozvodovost lze sledovat také v závislosti na věku rozvedených, zde však je podstatně ovlivněna vývojem rozložení a intenzity sňatečnosti podle věku, zejména pokud jde o míry redukované⁵. Vztáhneme-li počet rozvodů v daném věku ke stavu obyvatel rodinného stavu ženatý/vdaná, pak nejvyšších hodnot nabývá rozvodovost v nejmladších věkových skupinách a s rostoucím věkem klesá, i když mezi 30. a 40. rokem života jen velmi mírně. V posledních letech se nejvýrazněji mění (zvyšuje) rozvodovost starších věkových skupin (nad 45 let).

Obr. III.3 Rozvodovost podle pohlaví a věku (na 1 000 osob), 2002-2010

Podíl rozvodů, které ukončují manželství s alespoň jedním cizím státním občanem, se od roku 2007 udržuje na úrovni 7 procent, tedy zhruba o dva procentní body nižší, než je tomu při uzavírání manželství. V roce 2010 bylo zaznamenáno 2 184 rozvodů, které se týkaly cizího státního občana/občanů, z toho v 1 197 případech (54,8 %) šlo o rozvod manželství Češky a cizince, u 790 případů (36,2 %) o manželství Čecha a cizinky a ve 197 kauzách byli u českého soudu rozvedeni dva cizí státní občané. Posledně jmenovaná skupina nabývá na významu - v roce 2010 se k ní řadilo již 9,0 % rozvodů s cizím státním občanem, zatímco v roce 2002 to bylo pouze 3,1 %.

⁵ Redukované míry vztahují počet rozvodů k počtu obyvatel v daném věku, a to bez ohledu na rodinný stav, tj. faktické možnosti rozvodu.

V roce 2010 se Češi i Češky nejčastěji rozváděli s občankou/občanem Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu a Ruska. Tuto čtveřici doplňovali na páté pozici u Češek partneri z Německa, u Čechů partnerky z Polska. Stejně jako v případě snoubenců uzavírajících manželství je variabilita zaznamenaných státních občanství u rozvádějících se manželů mnohem širší a méně koncentrovaná na straně mužů-cizinců než u žen-cizinek.

Tab. III.5 Rozvody podle státního občanství manželů, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Rozvody alespoň s 1 cizincem	1 204	1 523	1 872	2 151	2 217	1 989	2 184
- podíl na všech rozvodech (%)	3,8	4,6	6,0	6,9	7,1	6,8	7,1
Rozvody - oba cizinci	37	53	84	113	118	138	197
Rozvody - žena ČR + cizinec	735	902	1 071	1 198	1 268	1 074	1 197
z toho státní občanství (řazeno dle četnosti v r. 2010):							
Slovensko	142	122	165	186	207	212	248
Vietnam	88	155	236	232	206	171	127
Ukrajina	66	70	103	94	108	100	82
Německo	56	74	64	77	75	53	57
Rusko	58	55	54	71	64	44	56
Rozvody - muž ČR + cizinka	432	568	717	840	831	777	790
z toho státní občanství (řazeno dle četnosti v r. 2010):							
Slovensko	89	107	123	153	166	186	216
Ukrajina	122	169	259	270	276	198	196
Vietnam	34	75	97	111	101	108	107
Rusko	40	65	89	103	99	91	73
Polsko	50	47	28	36	38	36	40

IV. PORODNOST A PLODNOST

V roce 2010 dosáhl počet živě narozených dětí 117 153. Druhý rok za sebou byl zaznamenán meziroční pokles v hodnotě 1,2 tis. dětí, když vrchol porodnosti pro období prvního desetiletí 21. století nastal v roce 2008, kdy se narodilo téměř 120 tis. dětí. Úroveň plodnosti v roce 2010 stagnovala na úrovni 1,49 dítěte na jednu ženu. Průměrný věk žen při porodu se opět zvýšil, a to na 29,6 let.

Při 114 976 porodech se v roce 2010 živě narodilo 60 220 chlapců a 56 933 dívek. Dvě procenta porodů ukončila vícečetné těhotenství, při 2,4 tis. porodů se narodila dvojčata a při 12 porodech trojčata. Čtyřčata se v ČR naposledy narodila v roce 2003. Téměř osm procent dětí mělo při narození nízkou porodní hmotnost, za kterou je lékaři považována váha do 2,5 kilogramu.

Tab. IV.1 Narození, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Narození celkem	93 047	97 929	106 130	114 947	119 842	118 667	117 446
Mrtvě narození	261	265	299	315	272	319	293
Živě narození	92 786	97 664	105 831	114 632	119 570	118 348	117 153
v tom: chlapci	47 712	50 262	54 612	58 475	61 326	60 368	60 220
dívky	45 074	47 402	51 219	56 157	58 244	57 980	56 933
Porody celkem	91 502	96 078	103 985	112 605	117 429	116 261	114 976
v tom: dvojčat	1 502	1 813	2 115	2 298	2 381	2 378	2 446
trojčat	20	19	15	22	16	14	12
čtyřčat	1	0	0	0	0	0	0
Podíl vícečetných porodů (%)	1,7	1,9	2,0	2,1	2,0	2,1	2,1
Živě narození podle porodní hmotnosti							
méně než 1 000 gramů	329	400	421	430	472	483	446
1 000 - 2 499 gramů	5 401	6 289	7 094	8 077	8 171	8 540	8 530
2 500 - 3 499 gramů	50 382	52 817	58 313	63 643	66 378	66 009	65 691
3 500 - 4 499 gramů	35 690	37 059	38 935	41 392	43 429	42 297	40 802
4 500 a více gramů	984	1 099	1 068	1 090	1 086	1 019	1 012
Podíl dětí s por. hmotn. do 2 500 g (%)	6,2	6,8	7,1	7,4	7,2	7,6	7,7

V roce 2010 poprvé poklesl pod úroveň 60 procent podíl dětí, které se narodily vdaným ženám. Do manželství se živě narodilo 59,7 % dětí, celkem 69 989. Ještě v roce 2002 byl přítom podíl dětí narozených v manželství přesně o 15 procentních bodů vyšší. Vezmeme-li v úvahu pouze prvoroďčky, pak z celkového počtu 54,3 tis. žen - matek prvorozených dětí bylo pouze 26,6 tis. vdaných, tj. 48,9 %. Mezi prvorozenými tedy v roce 2010 již převažovaly děti matek nevdaných, většinou ženy (de iure) svobodné. Tato kategorie rodinného stavu matek je jedinou, u které stále roste počet narozených dětí (39,5 tis. živě narozených v roce 2010 ve srovnání s 38,1 tis. v roce 2009). U vdaných, rozvedených a ovdovělých se rostoucí trend porodnosti zastavil, když vrcholu dosáhl v roce 2008.

Tab. IV.2 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2002-2010

Rodinný stav matky	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
	Živě narození celkem						
Svobodná	18 095	23 451	28 292	32 026	35 541	38 060	39 529
Vdaná	69 327	67 825	70 572	75 095	76 113	72 394	69 989
Rozvedená	5 086	6 101	6 674	7 208	7 617	7 610	7 389
Ovdovělá	278	287	293	303	299	284	246
Podíl dětí narozených vdaným ženám (%)	74,7	69,4	66,7	65,5	63,7	61,2	59,7
	Živě narození v 1. pořadí						
Svobodná	12 944	17 226	20 104	22 243	24 674	26 103	26 151
Vdaná	30 919	29 615	30 287	30 333	30 638	28 273	26 594
Rozvedená	850	1 203	1 402	1 435	1 598	1 624	1 564
Ovdovělá	32	22	30	39	31	39	22
Podíl dětí narozených vdaným ženám (%)	69,1	61,6	58,4	56,1	53,8	50,5	48,9

Růst počtu živě narozených dětí byl od roku 2001 až do roku 2008 nepřetržitý ve všech pořadích. V roce 2009 byl rostoucí trend porodnosti přerušen, a to opět ve všech pořadích, významnější pokles však zaznamenal pouze počet dětí prvorozených. Také v roce 2010 se meziročně snížil pouze počet narozených prvního pořadí, když prvorozených dětí se živě narodilo o 1,7 tis. méně než v roce 2009, celkem 54,3 tis.

Ostatní sledovaná pořadí mezi roky 2009 a 2010 meziročně mírně posílila. Počet druhorozených dětí se zvýšil o 0,3 tis. na 45,5 tis., počet dětí narozených ve třetím či vyšším pořadí o 0,2 tis. na 17,3 tis. Šlo přitom výhradně o děti nevdaných matek. Počty dětí narozených v manželství dosáhly vrcholu u dětí prvního a druhého pořadí v roce 2008, u vyšších pořadí již v roce 2007. Důsledkem rozdílného vývoje v počtu dětí narozených v a mimo manželství podle pořadí se počínaje rokem 2007 v manželství rodí více druhorozených než prvorozených. Aktuálně tedy u manželské porodnosti neplatí obecný stav, že majoritní je porodnost prvního pořadí.

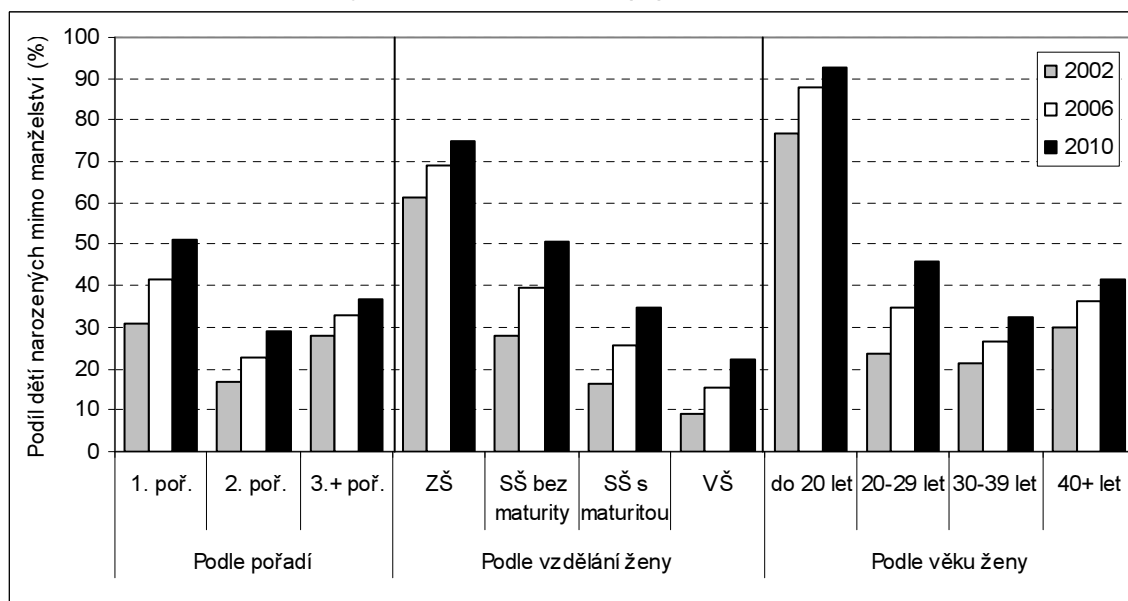
Tab. IV.3 Živě narození podle pořadí a legitimacy, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Živě narození celkem	92 786	97 664	105 831	114 632	119 570	118 348	117 153
v 1. pořadí	44 745	48 066	51 823	54 050	56 941	56 039	54 331
v 2. pořadí	34 447	35 669	39 038	43 400	45 291	45 206	45 514
v 3. a dalším pořadí	13 594	13 929	14 970	17 182	17 338	17 103	17 308
Živě narození v manželství	69 327	67 825	70 572	75 095	76 113	72 394	69 989
v 1. pořadí	30 919	29 615	30 287	30 333	30 638	28 273	26 594
v 2. pořadí	28 621	28 672	30 237	32 999	33 883	33 031	32 411
v 3. a dalším pořadí	9 787	9 538	10 048	11 763	11 592	11 090	10 984
Živě narození mimo manželství	23 459	29 839	35 259	39 537	43 457	45 954	47 164
v 1. pořadí	13 826	18 451	21 536	23 717	26 303	27 766	27 737
v 2. pořadí	5 826	6 997	8 801	10 401	11 408	12 175	13 103
v 3. a dalším pořadí	3 807	4 391	4 922	5 419	5 746	6 013	6 324
Podíl dětí narozených mimo manželství	25,3%	30,6%	33,3%	34,5%	36,3%	38,8%	40,3%

V současné době jsou děti prvního pořadí rozloženy zhruba rovnoměrně mezi manželské a nemanželské. V roce 2010 se narodilo 26,6 tis. prvorozených dětí ženám vdaným a 27,7 tis. ženám svobodným, rozvedeným či ovdovělým. Podíl prvorozených dětí narozených mimo manželství během roku 2010 přesáhl hranici 50 procent, činil 51,1 %. Statistika tak dokládá dlouhodobý proces uvolňující se vazby mezi sňatkem ženy a (následným) narozením jejího prvního dítěte v české společnosti. Významně přitom roste podíl dětí narozených mimo manželství i mezi druhorozenými (16,9 % v roce 2002 a 28,8 % v roce 2010) a dětmi vyšších pořadí (posun z 28,0 na 36,5 %). Celkem se v roce 2010 v ČR živě narodilo mimo manželství 40,3 % dětí, v absolutním počtu 47 164, o 1 210 více než v roce 2009.

Rozšiřování nemanželských porodů probíhá nejen obecně u všech pořadí narozených, ale i napříč vzdělanostním a věkovým spektrem žen. Vysoká nemanželská porodnost je tradičně zaznamenávána u žen nejmladších (u žen mladších 20 let věku byl v roce 2010 podíl dětí narozených mimo manželství 92,7 %) a také u žen, které dosáhly pouze základního vzdělání (74,9 % v roce 2010).

Obr. IV.1 Podíl živě narozených mimo manželství (%), 2002-2010

Rychle se zvyšující zastoupení dětí narozených nevdaným ženám však neznamená, že stejnou měrou přibývá dětí, které vychovává pouze sama matka. Jak dokládají některé výzkumy a studie, z velké části se děti rodí do fungujících rodin, kde ovšem nejsou rodiče oddáni. Pro tuto skutečnost svědčí i statistika dětí, u kterých nebyly v hlášení o narození uvedeny identifikace otce. Tato data jsou dostupná od roku 2007, kdy bylo zpracování údajů o otci rozšířeno i na děti žen svobodných, rozvedených a ovdovělých. Přijmeme-li předpoklad, že pokud jsou uvedeny charakteristiky otce dítěte, je otec připraven se na výchově dítěte podílet, pak se podíl dětí samoživitelek pohybuje kolem jedné desetiny. V roce 2010 nebyly uvedeny údaje o otci u 10,2 tis. živě narozených dětí, což odpovídá 8,7 % z celkového počtu narozených. V podstatě totožné číslo náleží i roku 2009 a ani údaj za roky 2008 a 2007 se příliš neliší (byl jen mírně vyšší). Relativně více matek-samoživitelek v tomto vymezení však najdeme, zkoumáme-li odděleně například děti třetího či dalšího pořadí (12,0 % v roce 2010), ženy mladší 25 let (23,6 %) nebo ženy s pouze základním dokončeným vzděláním (35,3 %).

Tab. IV.4 Podíl živě narozených s neuvedenými údaji o otci (v %), 2007-2010

	2007	2008	2009	2010
Podíl samoživitelek ze všech matek				
celkem	9,7	10,0	8,6	8,7
u narozených ve 3.+ pořadí	10,7	11,7	11,3	12,0
u žen se základním vzděláním	30,0	33,4	35,0	35,3
u žen mladších 25 let	22,1	23,9	23,2	23,6
Podíl samoživitelek z nevdaných matek				
celkem	28,0	27,5	22,1	21,7
u narozených ve 3.+ pořadí	33,9	35,2	32,2	32,8
u žen se základním vzděláním	43,6	46,9	47,4	47,1
u žen mladších 25 let	35,3	36,3	33,2	33,1

Po výrazném snížení plodnosti v 90. letech 20. století, kdy populačně silné ročníky žen ze sedmdesátých let začaly odkládat narození dětí a budovat nový režim reprodukčního chování, se na počátku 21. století opět začala plodnost žen v ČR zvyšovat. Úhrnná plodnost, tedy průměrný počet dětí připadající na jednu ženu reprodukčního věku, dosáhla minima 1,13 v roce 1999. Počínaje rokem 2000 úhrnná plodnost rostla, od roku 2004 výrazněji. Nejvýznamnější nárůst byl zaznamenán mezi lety 2006 a 2007 (o 11 setin). V roce 2008 se úroveň plodnosti dostala na úroveň 1,50, a to zejména díky generacím z 2. poloviny 70. let, které realizovaly ve srovnání se staršími generacemi o několik let odloženou plodnost.

Tab. IV.5 Ukazatele plodnosti, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Úhrnná plodnost	1,17	1,23	1,33	1,44	1,50	1,49	1,49
1. pořadí	0,56	0,60	0,66	0,69	0,73	0,73	0,72
2. pořadí	0,43	0,44	0,48	0,53	0,55	0,55	0,56
3.+ pořadí	0,18	0,18	0,19	0,22	0,21	0,21	0,21
Čistá míra reprodukce	0,56	0,59	0,64	0,70	0,72	0,73	0,72
Průměrný věk matek při narození dítěte	27,8	28,3	28,9	29,1	29,3	29,4	29,6
1. pořadí	25,6	26,3	26,9	27,1	27,3	27,4	27,6
2. pořadí	28,7	29,3	29,9	30,1	30,5	30,6	30,7
3.+ pořadí	32,3	32,6	33,0	33,1	33,3	33,3	33,2

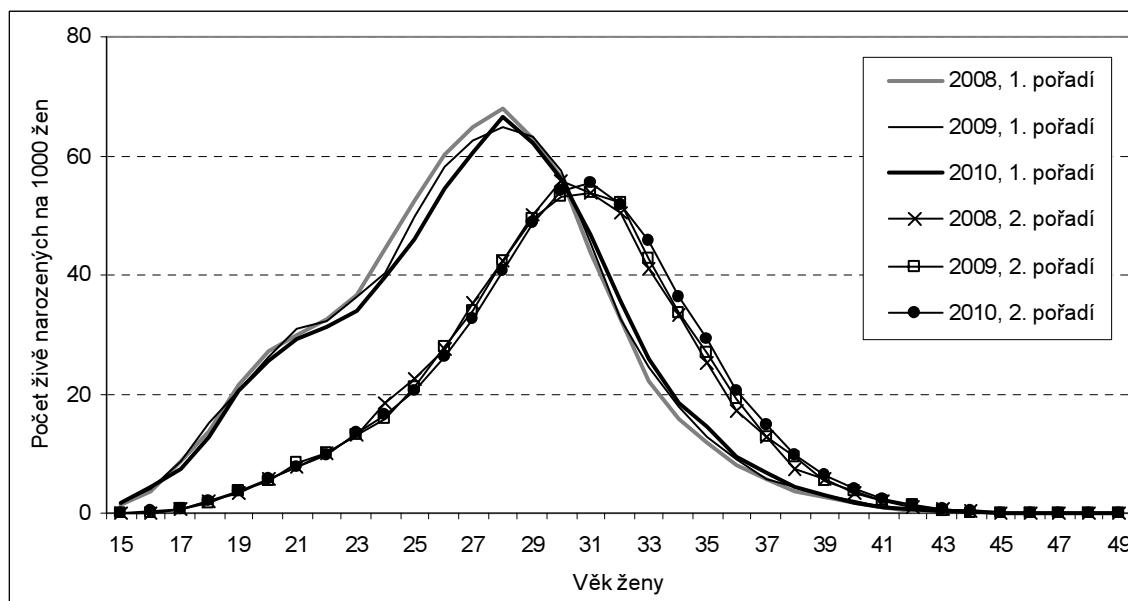
Pozn.: Čistá míra reprodukce vyjadřuje počet živě narozených dívek na jednu ženu, které by se při současné úrovni plodnosti a úmrtnosti dožily věku svých matek při porodu. Jde o ukazatel dlouhodobé reprodukce obyvatel.

V roce 2009 však příznivý trend rostoucí plodnosti již dále nepokračoval, svůj vliv zde pravděpodobně měl nepříznivý ekonomický vývoj. I mezi roky 2009 a 2010 úroveň plodnosti stagnovala, třetím rokem tak úhrnná plodnost v ČR zůstává mírně pod hranicí 1,50 (maximum v roce 2008 odpovídalo hodnotě 1,497). Při zachování rozložení plodnosti podle věku na úrovni roku 2010 by na jednu ženu v průměru připadlo 1,493 dítěte. Také úhrnná plodnost prvního pořadí dosáhla svého maxima (v období po roce 1993) v roce 2008 a v dalších dvou letech klesala. Za stavu roku 2010 by na jednu ženu připadlo 0,72 dítěte prvního pořadí. Rostoucí trend plodnosti zatím nebyl přerušen u druhého pořadí narozených (0,56 v roce 2010), úhrnná plodnost třetího pořadí poslední tři roky stagnuje (na 0,21).

I přes téměř neměnnou celkovou úroveň plodnosti nadále pokračuje v růstu průměrný věk matek při porodu. V roce 2010 děti v průměru rodily ženy ve věku 29,6 let, prvoroďičky byly přesně o dva roky mladší – 27,6leté. Za posledních deset let se průměrný věk matek zvýšil o dva roky. V meziročním srovnání let 2009 a 2010 se posunul v celkovém pohledu a v pohledu prvoroďiček o dvě desetiny roku, u druhoroďiček o jednu desetinu roku (na 30,7 let). Naproti tomu průměrný věk žen při narození dítěte třetího či vyššího pořadí se

poprvé od roku 1993 pohyboval opačným směrem, po loňské stagnaci se v roce 2010 snížil o jednu desetinu na 33,2 let.

Obr. IV.2 Míry plodnosti podle věku ženy a pořadí dítěte, 2008-2010

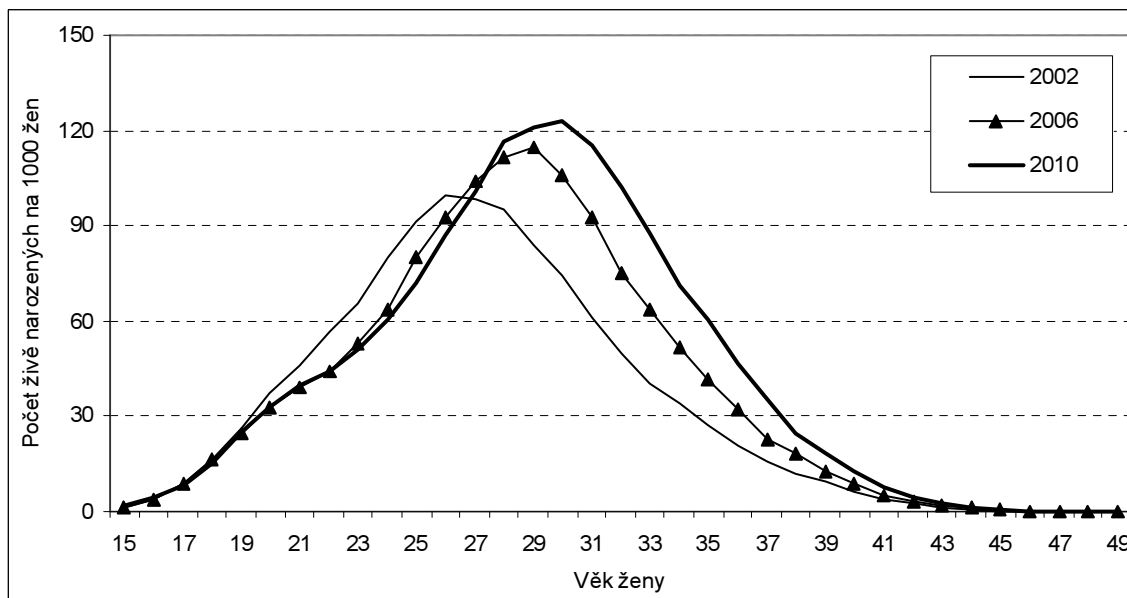
Tab. IV.6 Míry plodnosti podle věku ženy a pořadí dítěte (na 1 000 žen), 2002-2010

Věk	1. pořadí			2. pořadí			3.+ pořadí			Celkem		
	2002	2006	2010	2002	2006	2010	2002	2006	2010	2002	2006	2010
18	14,5	14,5	12,9	1,8	1,5	2,1	0,1	0,1	0,3	16,4	16,1	15,2
19	23,0	20,5	20,7	3,4	3,4	3,8	0,3	0,5	0,5	26,8	24,4	24,9
20	30,6	26,5	25,4	5,5	5,4	5,7	0,9	1,0	1,4	36,9	32,9	32,5
21	36,3	29,5	29,3	8,0	7,8	7,9	1,6	1,9	2,2	45,8	39,3	39,4
22	40,8	32,1	31,2	13,4	9,2	9,9	2,4	2,6	3,2	56,6	44,0	44,3
23	43,4	36,9	33,8	19,4	13,3	13,3	3,0	2,9	3,9	65,8	53,1	51,1
24	50,3	41,6	39,5	25,6	17,8	16,4	4,3	4,1	4,3	80,2	63,5	60,3
25	53,2	51,6	45,9	32,7	23,7	20,5	5,5	4,5	5,3	91,4	79,8	71,7
26	53,8	56,8	54,4	38,5	29,3	26,1	7,1	6,4	6,3	99,3	92,4	86,9
27	47,4	61,2	60,4	42,3	35,4	32,5	8,7	7,3	7,7	98,5	103,9	100,6
28	39,4	60,6	66,7	44,4	42,1	40,8	11,4	8,9	8,9	95,1	111,5	116,4
29	30,7	56,5	62,1	40,3	47,7	48,7	12,6	10,5	10,1	83,6	114,8	120,9
30	24,7	45,9	56,3	35,9	47,8	54,0	14,0	12,3	12,6	74,6	106,1	122,9
31	16,5	34,0	46,7	31,1	45,3	55,3	13,9	13,5	13,2	61,4	92,9	115,3
32	11,0	23,1	35,5	24,0	37,0	51,7	15,0	15,0	15,1	50,0	75,1	102,4
33	8,0	17,0	25,8	18,0	31,1	45,6	14,6	15,8	15,9	40,5	63,9	87,3
34	6,0	12,2	18,4	13,7	23,7	36,4	14,2	15,5	16,2	33,9	51,5	71,0
35	4,0	9,2	14,5	10,7	18,2	29,2	12,2	14,3	16,6	27,0	41,8	60,3
36	3,2	5,4	9,5	7,2	12,7	20,5	10,7	14,0	16,4	21,1	32,2	46,4
37	2,2	3,9	6,9	4,9	8,4	14,9	8,9	10,4	13,8	16,0	22,7	35,6
38	1,7	3,4	4,2	2,9	5,4	9,8	7,0	9,4	10,7	11,7	18,3	24,8
39	1,1	2,0	3,1	2,3	3,8	6,5	5,9	7,0	8,9	9,3	12,8	18,5
40	0,9	1,5	1,8	1,5	2,5	3,9	3,9	5,0	7,1	6,2	8,9	12,9
41	0,5	0,7	1,1	0,7	1,2	2,2	2,7	3,2	4,5	3,9	5,2	7,7
42	0,4	0,3	0,5	0,5	0,7	1,4	1,5	2,0	2,7	2,4	3,0	4,7
43	0,2	0,3	0,2	0,3	0,4	0,6	0,8	1,6	1,7	1,2	2,2	2,5
44	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2	0,2	0,3	0,7	0,8	0,5	1,0	1,3

Posun ve věkovém rozložení plodnosti dokládá například i podíl, který udává, nakolik se ženy starší 30 let podílí na celkové plodnosti. Hodnota tohoto ukazatele stoupá od počátku 90. let 20. století, zvláště intenzivně pak v posledních letech. V roce 2010 se na celkové plodnosti podílely ženy starší 30 let již 47,9 %, zatímco v roce 2002 to bylo 30,8 %. Ještě markantněji přitom vzrostl uvedený podíl u prvorozených dětí, kde se ve sledovaném období zvýšil z 14,5 na 31,2 %.

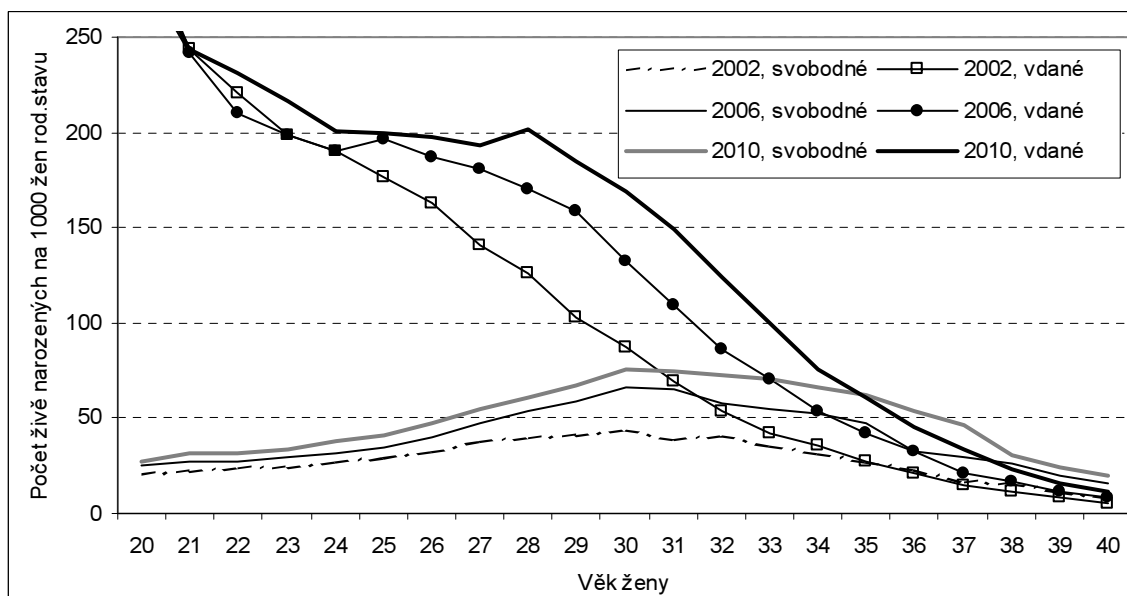
Z hlediska vývoje věkově specifických měr plodnosti došlo totiž v posledním desetiletí (s výjimkou nejmladších věkových skupin) k oživení plodnosti. Nejvyšší plodnost přísluší v současné době ženám ve věku 28-31 let, které se podílí na celkové plodnosti téměř z jedné třetiny. V roce 2010 dosáhla specifická míra plodnosti maxima ve věku 30 let (stejně jako v roce 2009 i 2008), když na 1 000 žen tohoto věku připadlo 123 narozených. Téměř z poloviny šlo přitom o děti prvního pořadí. Míra plodnosti prvního pořadí však nadále kulminuje před dosažením třicetileté hranice věku, v roce 2010 byla nejvyšší u 28letých žen (67 ‰). Míry plodnosti druhého pořadí dosáhly maxima u 31letých žen (55 ‰) a u třetího a vyšších pořadí u 35letých žen (17 ‰). V roce 2002 míry plodnosti podle pořadí dosahovaly vrcholu ve věku 26, 28 a 32 let, celkově ve věku 26 let (s intenzitou 99 ‰).

Obr. IV.3 Míry plodnosti podle věku ženy, 2002-2010

Plodnost žen kolem a po 30. roku věku roste jak u vdaných, tak u svobodných žen, což jsou dvě nejvýznamnější kategorie matek podle rodinného stavu. Obě skupiny si přitom uchovávají svůj vlastní charakter věkového rozložení plodnosti. Manželská plodnost je obecně nejvyšší u nejmladších žen a s rostoucím věkem klesá, i když aktuálně ve věkovém intervalu 23-28 let spíše stagnuje. Plodnost svobodných žen se naproti tomu nejprve s věkem zvyšuje až k vrcholu, kterého dosahuje ve 30 letech věku. Po 30. roku věku se plodnost svobodných žen opět snižuje, v intervalu 30-35 let však velmi pozvolně. Kolem 35. roku věku přitom dochází k překřížení křivek plodnosti – plodnost žen vdaných a svobodných se vyrovnává a u starších žen plodnost žen svobodných převyšuje plodnost žen žijících v manželství.

Obr. IV.4 Míry plodnosti podle věku a rodinného stavu ženy, 2002-2010

V roce 2010 bylo zaznamenáno 3 034 živě narozených dětí, jejichž rodiče (ani jeden) neměli české státní občanství. Podíl dětí cizích státních občanů tak druhým rokem činil 2,6 %. Dlouhodobě jde nejčastěji o děti s vietnamským státním občanstvím (862 živě narozených v roce 2010), s občanstvím Ukrajiny (795) a Slovenska (437). V posledních pěti letech však významně přibylo například dětí, jejichž rodiče pochází z Mongolska, vysoký bývá také počet dětí s občanstvím Ruska.

Tab. IV.7 Živě narození podle státního občanství, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Živě narození s cizím státním občanstvím	1 154	1 352	1 725	2 094	2 666	3 104	3 034
- podíl na úhrnu (%)	1,2	1,4	1,6	1,8	2,2	2,6	2,6
z toho státní občanství: Vietnam	349	428	608	767	913	947	862
Ukrajina	216	255	315	431	604	775	795
Slovensko	88	129	241	249	304	434	437
Rusko	68	106	105	108	134	170	168
Mongolsko	18	13	30	74	90	128	135

Pozn.: Cizí státní občanství ČSÚ udává pouze u dětí, jejichž ani jeden z rodičů nemá české státní občanství.

V. POTRATOVOST

V roce 2010 se počet provedených potratů⁶ podruhé v historii ČR snížil pod hranici 40 tisíc, a to na 39 273. Nižší než kdykoli dříve byla i míra potratovosti. Úhrnná potratovost klesla na 0,51 potratu na jednu ženu. Průměrný věk žen při potratu mírně vzrostl na 30,2 let.

Po dvou letech (2007 a 2008) mírně vyšších absolutních počtů znovu počet potratů v ČR klesá. Ve srovnání s rokem 2009 byl počet potratů v roce 2010 o dalších 1,3 tis. nižší. Z poloviny se úbytek týkal samovolných potratů, z druhé poloviny umělých přerušeni těhotenství (UPT nebo-li indukovaných potratů). Jen mírně vyšší byl počet provedených ukončení mimoděložního těhotenství, a to 1 287, o 24 více než v roce 2009, kdy bylo ukončeno nejméně mimoděložních těhotenství od roku 2001.

Tab. V.1 Potraty, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Potraty celkem	43 743	41 324	39 959	40 917	41 446	40 528	39 273
v tom: samovolné potraty	11 256	12 402	13 326	14 102	14 273	14 629	13 981
umělá přerušeni těhotenství	31 142	27 574	25 352	25 414	25 760	24 636	23 998
v tom: miniinterrupce	25 147	21 715	19 537	19 201	19 343	18 211	17 797
jiné legální UPT	5 995	5 859	5 815	6 213	6 417	6 425	6 201
ostatní	24	9	3	0	0	0	7
ukončení mimoděložního těhotenství	1 321	1 339	1 278	1 401	1 413	1 263	1 287
Podíl samovolných potratů (%)	25,7	30,0	33,3	34,5	34,4	36,1	35,6
Podíl umělých přerušeni těhotenství (%)	71,2	66,7	63,4	62,1	62,2	60,8	61,1
z nich ze zdravotních důvodů (%)	18,0	16,7	18,9	18,8	17,7	18,5	18,4

V roce 2010 se již dále nezvýšil počet samovolných potratů, který dlouhodobě rostl od poloviny 90. let 20. století. Bylo evidováno 13 981 samovolných potratů, o 648 méně než o rok dříve. Nižší počet samovolných potratů se odrazil také v relativním vyjádření – podíl samovolných potratů na celkovém počtu potratů se meziročně mírně snížil na 35,6 %. V průběhu let 2002-2009 se však zastoupení samovolných potratů zvýšilo o deset procentních bodů.

Majoritní skupinou potratů jsou nadále umělá přerušeni těhotenství (UPT), k nimž se řadí miniinterrupce (ukončení těhotenství do 8 týdnů těhotenství) a jiné legální UPT. Necelá pětina UPT bývá indikována ze zdravotních důvodů. V roce 2010 bylo provedeno celkem 23 998 indukovaných potratů, tj. 61,1 % z úhrnu. Podíl UPT na celkovém počtu potratů se ve srovnání s obdobím na počátku 90. let 20. století výrazně snížil, a to u všech sledovaných kategorií dokončeného vzdělání žen. Jeho výše se však v závislosti na stupni nejvyššího dokončeného vzdělání ženy diferencuje. Relativně nejvíce UPT je mezi potraty evidováno u žen se základním vzděláním (77,8 % v roce 2010). Naopak relativně nejméně četné jsou UPT u žen s vysokoškolským vzděláním, kde je jich počínaje rokem 2007 již méně než polovina (48,0 % v roce 2010).

Tab. V.2 Podíl UPT na celkovém počtu potratů podle vzdělání ženy (v %), 2002-2010

Nejvyšší dokončené vzdělání ženy	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Celkem	71,2	66,7	63,4	62,1	62,2	60,8	61,1
Základní	80,1	78,1	76,8	77,8	78,4	77,6	77,8
Střední odborné	71,2	69,8	66,5	65,7	65,4	64,1	66,2
Úplně střední odborné	74,6	69,8	64,6	62,4	63,3	62,2	62,9
Vysokoškolské	63,8	53,4	52,6	49,9	47,2	48,2	48,0
Nezjištěno	20,7	20,0	19,4	23,4	31,8	31,3	29,6

Mírně nad hranici 60 procent je ukazatel podílu UPT bez předchozí interrupce v anamnéze ženy. Z celkového počtu 24,0 tis. žen, u kterých bylo v roce 2010 provedeno UPT, bylo 15,0 tis. (62,5 %) žen na podobném zákroku poprvé. Podíl těchto žen se od roku 2002 zvýšil o šest procentních bodů (z 56,4 %).

Až na kategorii rodinný stav nezjištěn a družka⁷ byl meziroční pokles počtu potratů zaznamenán ve všech sledovaných kategoriích rodinného stavu žen, stejně jako tomu bylo předcházejícího roku. Nejvíce se snížil počet potratů u žen vdaných (o 6 % na 17,3 tis.), ale stále ještě jde o nejčastěji uváděný rodinný stav ženy při potratu. Druhou nejčetnější skupinu tvoří ženy svobodné (16,7 tis. v roce 2010). Diference mezi počtem

⁶ Údaje o potratech poskytuje Českému statistickému úřadu Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (ÚZIS ČR).

⁷ ÚZIS používá vlastní číselník rodinného stavu, který zahrnuje i kategorii družka.

potratů svobodných a vdaných žen se v posledních dvou desetiletích výrazně snížila (jen v období 2002-2010 z 8,8 tis. na 0,6 tis.), a to v souladu se změnou struktury obyvatelstva podle rodinného stavu a vývojem plodnosti i sňatečnosti. V kategorii umělých přerušení těhotenství převládají počínaje rokem 2007 ženy svobodné nad vdanými. V roce 2010 z celkového počtu 24,0 tis. UPT připadlo na ženy svobodné 11,3 tis. událostí (47,0 %), zatímco na ženy vdané 9,3 tis. (38,7 %).

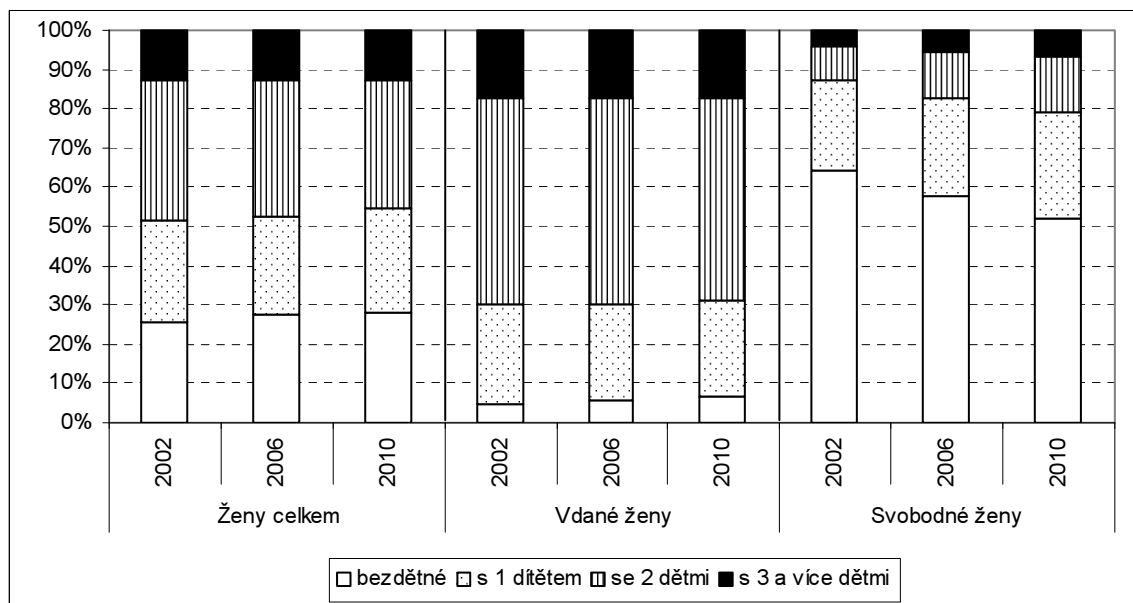
Tab. V.3 Potraty podle druhu a rodinného stavu ženy, 2002-2010

Rodinný stav ženy	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Potraty celkem							
Svobodná	14 642	14 760	15 071	16 022	16 849	16 822	16 706
Vdaná	23 406	20 966	19 371	19 428	19 081	18 297	17 274
Rozvedená	5 009	4 913	4 744	4 711	4 654	4 539	4 410
Vdova	339	243	284	250	252	209	191
Umělá přerušení těhotenství							
Svobodná	11 053	10 551	10 552	11 016	11 562	11 271	11 283
Vdaná	15 716	13 011	11 042	10 716	10 556	9 873	9 296
Rozvedená	3 909	3 586	3 327	3 280	3 184	3 067	2 991
Vdova	275	179	195	180	177	138	132
Samovolné potraty a ukončení mimoděložního těhotenství							
Svobodná	3 581	4 207	4 518	5 006	5 287	5 551	5 419
Vdaná	7 675	7 952	8 327	8 712	8 525	8 424	7 978
Rozvedená	1 099	1 323	1 417	1 431	1 470	1 472	1 416
Vdova	64	64	89	70	75	71	59

Pozn.: ÚZIS rozlišuje kromě uvedených v tabulce také rodinný stav ženy družka a kategorií rodinný stav nezjištěn.

Více než polovina UPT svobodných žen bývá prováděna u žen bezdětných, i když dominance těchto žen se rok od roku snižuje (v období 2002-2010 z 64,1 % na 52,2 %) ve prospěch žen, které již minimálně jednou rodily. V roce 2010 připadlo u svobodných na ženy s jedním dítětem 3,1 tis. UPT, na ženy s dvěma dětmi 1,6 tis. UPT. U vdaných žen tvoří stabilně majoritní skupinu ženy, které již mají dvě živě narozené děti (4,8 tis. UPT, resp. 51,6 %). Druhou nejčetnější skupinou jsou vdané ženy, které před UPT porodily jedno dítě (2,3 tis. UPT). Zastoupení žen s jedním dítětem je u vdaných žen při UPT dlouhodobě stabilní na úrovni jedné čtvrtiny a v podstatě stejných hodnot nabývá i u žen svobodných.

Obr. V.1 Umělá přerušení těhotenství podle rodinného stavu ženy a počtu živě narozených dětí (v %), 2002-2010

V roce 2010 se dále snížila intenzita potratovosti. Při zachování specifických měr potratovosti podle věku by na 100 žen během jejich reprodukčního věku připadlo 51 potratů, z toho 18 samovolných a 32 indukovaných. Jedná se o hodnoty pro ČR prozatím nejnižší. Potrat by v průměru podstoupila žena ve věku 30,2 let, samovolný potrat ve věku 31,0 let a indukovaný ve věku 29,7 let. Průměrný věk žen při UPT se ve sledovaném období 2002-2010 nijak neměnil, jen mírně kolísal. Průměrný věk žen při samovolném potratu

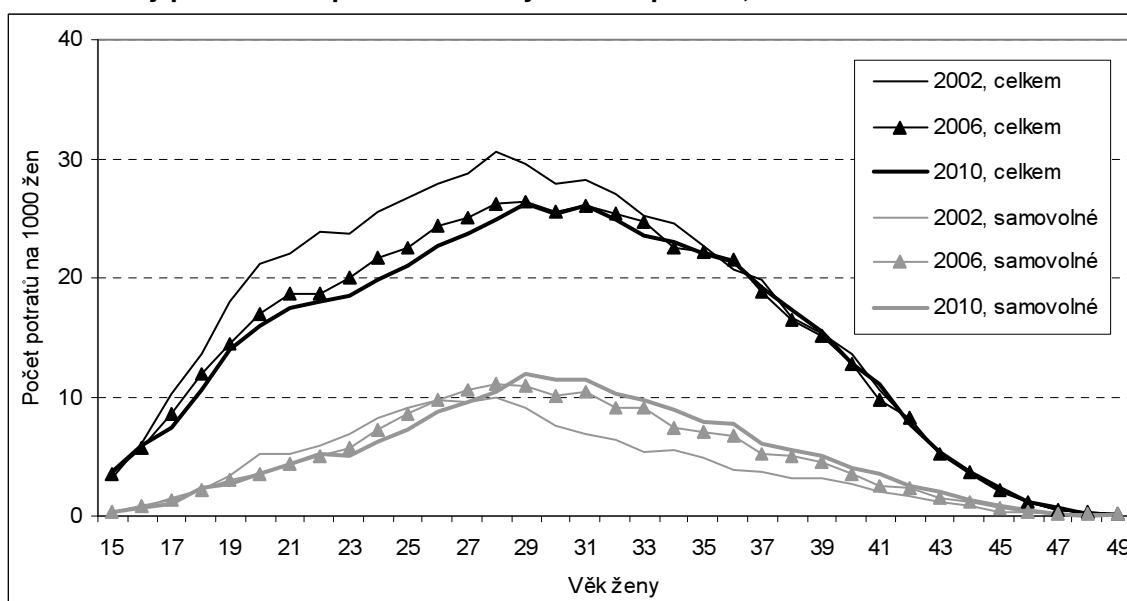
dlouhodobě roste v souladu s vývojem průměrného věku při porodu a ovlivňuje i vývoj průměrného věku žen při potratu celkem.

Tab. V.4 Potratovost, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Úhrnná potratovost	0,58	0,55	0,53	0,54	0,54	0,53	0,51
Úhrnná samovolná potratovost	0,15	0,16	0,17	0,18	0,18	0,19	0,18
Úhrnná indukovaná potratovost	0,42	0,37	0,34	0,34	0,34	0,33	0,32
Průměrný věk žen při potratu	29,6	29,8	30,0	29,9	29,9	30,1	30,2
Průměrný věk žen při samovolném potratu	29,2	29,9	30,4	30,4	30,6	30,7	31,0
Průměrný věk žen při UPT	29,7	29,8	29,7	29,6	29,5	29,7	29,7

Profil věkově specifických měr potratovosti je obdobný v pohledu celkovém i dílčím, zaměřeném na samovolné potraty. Nejvyšších hodnot nabývají míry samovolné i celkové potratovosti u žen těsně před dosažením 30 let věku. V roce 2010 připadlo na 1 000 žen nejvíce potratů ve věku 29 let, a to 26, z toho 12 bylo samovolných.

Obr. V.2 Míry potratovosti podle věku ženy a druhu potratu, 2002-2010

Obr. V.3 Míry indukované potratovosti podle věku ženy, 2002-2010

Pokles potratovosti mezi lety 2002 a 2010 byl zapříčiněn poklesem měř potratovosti v mladších věkových skupinách až do věku 35 let. Rozhodující vliv měl přitom vývoj měř indukované potratovosti, neboť míry samovolné potratovosti se snížily jen mírně a dokonce, zhruba od 29 let se naopak ve sledovaném období zvýšily. Míry indukované potratovosti naproti tomu poklesly ve všech věcích, nejvýznamněji ve věkovém intervalu 28-33 let. Zatímco ještě na počátku 90. let 20. století měla křivka věkově specifických měř indukované potratovosti jeden výrazný vrchol ve věku kolem 24 let (dosahující až k 80 %), dnes se v širokém rozpětí (cca 20-38 let) udržuje na nejvyšších hodnotách, které však nepřesahují 15 %. V roce 2010 byla maximální hodnota zaznamenána u žen ve věku 32 let, když na 1 000 žen připadlo 14 UPT. Rozdíly v úrovni indukované potratovosti u dvou nejvýznamnějších kategorií rodinného stavu – u žen svobodných a vdaných – jsou v současné době a zejména ve věkovém intervalu 29-35 let minimální.

Tab. V.5 Míry potratovosti podle druhu potratu a věku ženy (na 1 000 žen), 2002-2010

Věk ženy	Potratovost celkem							Indukovaná potratovost						
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
20	21,2	19,0	16,9	18,9	18,8	16,1	16,0	15,8	14,5	13,1	14,5	14,2	11,8	12,2
21	22,0	20,3	18,7	18,2	19,7	17,6	17,4	16,5	15,0	13,9	13,5	14,7	12,8	12,7
22	23,9	20,2	18,6	20,0	19,6	17,8	18,1	17,5	15,1	13,3	14,1	14,0	12,4	12,5
23	23,8	21,0	20,0	20,7	19,2	20,0	18,5	16,4	14,3	14,0	13,6	13,3	13,9	13,0
24	25,5	22,9	21,8	21,4	21,5	21,0	19,8	16,5	15,1	14,0	13,6	14,3	13,8	13,0
25	26,8	24,4	22,5	23,3	23,5	22,1	21,0	16,9	14,9	13,1	13,9	14,0	13,6	13,1
26	27,9	25,5	24,4	23,4	24,4	24,0	22,7	17,1	14,8	13,8	13,1	14,2	13,3	13,1
27	28,8	26,6	25,0	26,2	24,7	25,0	23,7	18,0	14,9	13,3	14,3	13,5	12,9	13,1
28	30,5	27,6	26,1	26,7	26,4	25,2	24,8	19,5	15,3	13,9	13,4	14,2	12,8	13,3
29	29,6	28,1	26,3	27,3	26,4	27,8	26,2	19,5	16,7	14,2	13,7	13,0	13,7	13,1
30	28,0	27,7	25,5	27,9	26,5	26,3	25,3	19,0	16,7	14,1	14,7	13,3	13,0	12,9
31	28,2	26,8	26,1	26,4	26,8	25,8	26,0	20,1	17,1	14,7	14,4	14,5	13,9	13,5
32	27,0	25,5	25,4	25,3	26,1	25,0	24,9	19,7	16,4	15,2	14,6	14,4	13,4	13,6
33	25,2	25,3	24,7	25,4	25,0	25,1	23,5	18,7	17,2	14,9	14,8	14,4	13,9	12,7
34	24,5	23,3	22,5	23,4	24,8	23,8	23,1	18,0	15,8	14,2	14,0	14,9	14,0	13,1
35	22,7	22,3	22,2	21,6	22,4	21,9	22,1	16,9	15,5	14,6	13,8	13,8	13,2	13,4
36	20,7	20,9	21,6	21,5	20,3	20,7	21,3	16,3	14,9	14,0	14,2	13,3	13,2	12,7
37	19,8	18,5	18,8	18,5	18,7	19,2	19,1	15,3	13,3	13,0	11,9	12,1	12,5	12,5
38	16,6	17,2	16,5	16,6	17,9	17,1	17,3	12,9	12,4	11,0	11,3	12,2	10,7	11,0
39	15,2	14,9	15,1	15,0	15,9	15,1	15,5	11,6	10,5	10,1	9,9	10,5	9,9	10,0
40	13,7	12,1	12,8	12,5	12,7	13,8	12,7	10,7	9,0	9,1	8,5	8,4	8,9	8,5

Z celkového počtu 39,3 tis. potratů připadlo v roce 2010 na cizí státní občanky 2 659, tj. 6,8 % všech potratů. Podíl cizích státních občanek u potratů se v období 2002-2010 pohyboval v rozmezí 5 až 8 %. Mírně vyšší zastoupení mají cizinky v kategorii indukovaných potratů, v roce 2010 na ně připadlo 1 990 zákroků, resp. 8,3 %. Na rozdíl od žen s českým státním občanstvím převládají mezi cizinkami ženy vdané i v této skupině potratů. Z hlediska počtu živě narozených dětí jsou nejčetnější potraty i UPT u cizinek, které již porodily jedno dítě.

Tab. V.6 Potraty žen s cizím státním občanstvím, 2010

Rodinný stav ženy	Potraty	UPT	Počet živě narozených dětí	Potraty	UPT
Svobodná	945	722	0	855	563
Vdaná	1 392	1 029	1	903	674
Rozvedená	206	163	2	696	594
Celkem	2 659	1 990	3+	205	159
Podíl na úhrnu (%)	6,8	8,3	Podíl bezdětných žen (%)	32,2	28,3

Pozn.: ÚZIS údaj o státním občanství ženy kategorizuje pouze do skupin: ČR, jiné v rámci EU, mimo EU.

VI. ÚMRTNOST

V průběhu roku 2010 zemřelo 106 844 obyvatel České republiky. Po loňském dvouprocentním růstu se počet zemřelých meziročně mírně snížil, a to o 0,6 tis. Naděje dožití při narození pokračovala ve svém pozitivním trendu zvyšování, přičemž daleko významněji na straně žen, kde se zvýšila o 0,5 na 80,6 let. Naděje dožití mužů vzrostla o dvě desetiny roku na 74,4 let.

Veškerý meziroční úbytek zemřelých připadl na ženy, kterých bylo méně o 0,6 tis., a to 52 694. Počet zemřelých mužů 54 150 byl vyšší než v roce 2009 o sedm desítek. Mezi zemřelými obecně převládají osoby starších ročníků narození. Od počátku nového století se výrazně zvyšuje zastoupení 80 a víceletých osob mezi zemřelými. V roce 2010 dosáhlo u mužů 30,0 %, u žen již od roku 2005 přesahuje jednu polovinu, poslední údaj činí 55,5 %. Z hlediska věkového složení (v pětiletých intervalech) tvořili nejčetnější skupinu v roce 2010 i 2009 zemřelí muži ve věku 80-84 let a zemřelé ženy ve věku 85-89 let. V předcházejících letech (u mužů od roku 1999 a u žen od roku 2003) šlo o věkové skupiny o pět let mladší.

Tab. VI.1 Zemřelí, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Zemřelí celkem	108 243	107 177	104 441	104 636	104 948	107 421	106 844
Zemřelí muži	54 377	54 190	52 706	52 719	53 076	54 080	54 150
v tom ve věku: 0 -14	381	338	349	339	311	300	280
15-64	18 038	18 276	17 572	17 750	17 681	17 263	17 123
65+	35 958	35 576	34 785	34 630	35 084	36 517	36 747
z toho 80+	12 957	13 679	14 271	14 294	14 882	15 903	16 225
Zemřelé ženy	53 866	52 987	51 735	51 917	51 872	53 341	52 694
v tom ve věku: 0 -14	277	254	210	222	210	239	228
15-64	7 973	7 979	8 056	7 942	7 983	7 784	7 510
65+	45 616	44 754	43 469	43 753	43 679	45 318	44 956
z toho 80+	25 195	26 028	26 452	27 134	27 723	29 113	29 222
Podíl (%) zemřelých ve věku 80 a více let: muži	23,8	25,2	27,1	27,1	28,0	29,4	30,0
ženy	46,8	49,1	51,1	52,3	53,4	54,6	55,5

Počet zemřelých kojenců – dětí do jednoho roku věku – je v České republice již řadu let velmi nízký. Úroveň kojenecké úmrtnosti (počet zemřelých kojenců v přepočtu na tisíc živě narozených dětí) nás v tomto ohledu řadí mezi nejvyspělejší státy světa. V roce 2010 bylo zaznamenáno 313 úmrtí kojenců, prozatím historicky nejméně. Kojenecká úmrtnost byla 2,7 na 1 000 živě narozených dětí.

Tab. VI.2 Zemřelí kojenci a kojenecká úmrtnost, 2002-2010

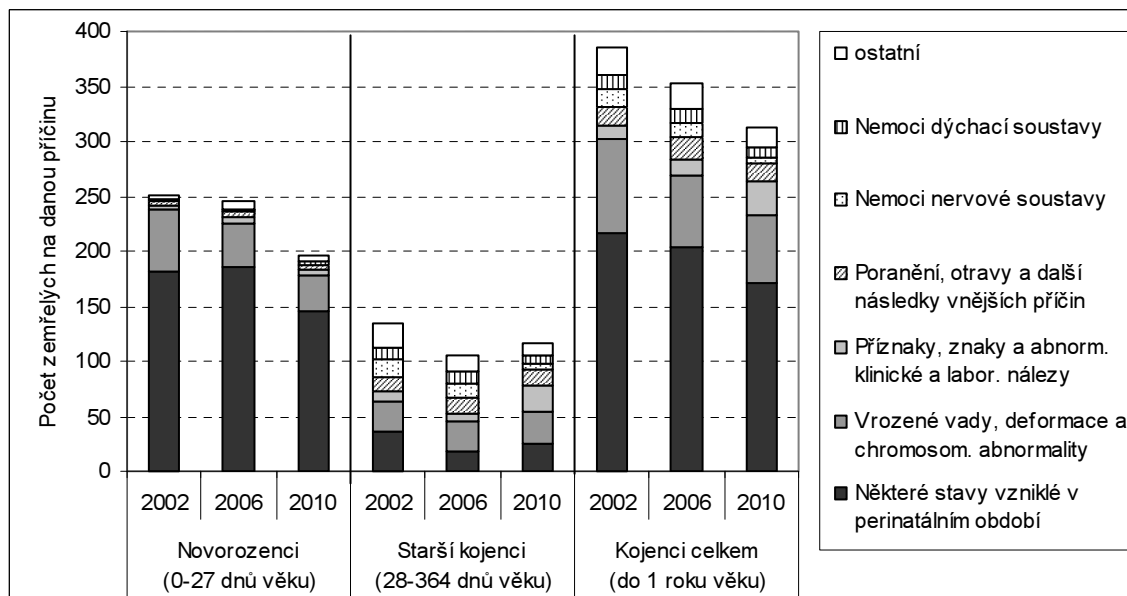
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Zemřelí kojenci do 1 roku věku	385	366	352	360	338	341	313
v tom ve věku: 0 dnů	63	51	50	55	47	43	45
0-6 dokončených dnů	157	130	150	143	120	103	119
7-27 dokončených dnů	94	94	96	92	97	91	77
0-27 dokončených dnů	251	224	246	235	217	194	196
28-364 dokončených dnů	134	142	106	125	121	147	117
Kvocient úmrtnosti* podle věku							
0 dnů	0,7	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
0-6 dokončených dnů	1,7	1,3	1,4	1,2	1,0	0,9	1,0
7-27 dokončených dnů	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7
0-27 dokončených dnů (novorozenecká ú.)	2,7	2,3	2,3	2,1	1,8	1,6	1,7
28-364 dokončených dnů (ponovorozenecká ú.)	1,4	1,5	1,0	1,1	1,0	1,2	1,0
do 1 roku celkem (kojenecká úmrtnost)	4,1	3,7	3,3	3,1	2,8	2,9	2,7

* počet zemřelých daného věku na 1 000 živě narozených dětí

Úmrtnost kojenců je nejvyšší hned na počátku života, v prvním měsíci. Celkem za období 2002-2010 bylo mezi dětmi, které zemřely před dosažením jednoho roku věku, 62,8 % mladších 28 dnů. V roce 2010 byla novorozenecká úmrtnost (do 28 dnů věku) na úrovni 1,7 ‰, ponovorozenecká (ve věku 28 dnů až 1 rok) na úrovni 1,0 ‰. Úmrtí novorozenců mají z velké většiny (v roce 2010 z 90,8 %) na svědomí stavy vzniklé v perinatálním období. V celkem 178 ze 196 hlášení o úmrtí novorozence byly uvedeny jako prvotní příčina smrti „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ (XVI. třída příčin smrti podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí) nebo „Vrozené vady, deformace a chromosomální abnormality“ (XVII. třída příčin smrti).

V rámci ponovorozenecké úmrtnosti není struktura příčin smrti tak jednoznačně koncentrovaná. Kromě výše uvedených dvou tříd, které v roce 2010 zahrnovaly 47,0 % zemřelých (55 úmrtí), bývají více zastoupena i úmrtí na „Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy“ (30 úmrtí) či na „Poranění, otravy a jiné následky vnějších příčin“ (17 úmrtí).

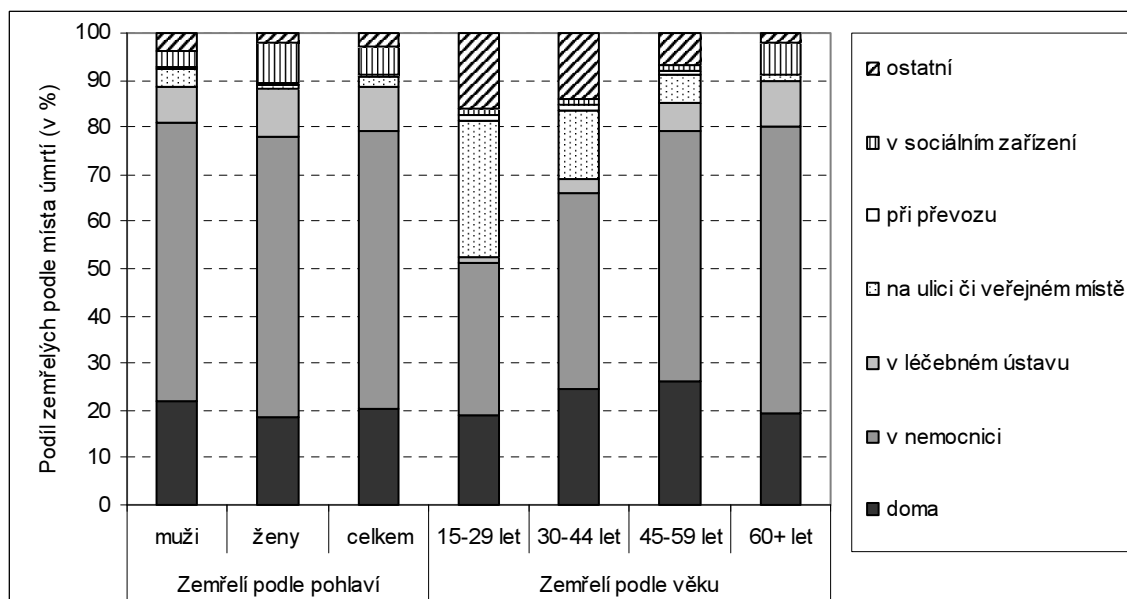
Obr. VI.1 Zemřelí kojenci podle věku a příčiny smrti, 2002-2010

Od roku 2007 je součástí statistického zjišťování místo úmrtí. To je kategorizováno do sedmi položek: doma, v nemocnici, v léčebném ústavu, na ulici či veřejném místě, při převozu, v sociálním zařízení, ostatní. Rozložení zemřelých podle místa úmrtí v podstatě každoročně ve všech sledovaných letech vykazovalo tutéž situaci. Nejčastějším místem úmrtí je v České republice nemocnice (v roce 2010 absolutně 62,9 tis. zemřelých, tj. 58,9 %), druhou větší skupinu tvoří úmrtí v domácím prostředí (21,8 tis. osob a 20,4 % zemřelých). Dále následují úmrtí v léčebném ústavu (9,7 tis. a 9,1 %) a v sociálním zařízení (6,2 tis. a 5,8 %). Nejméně četná jsou úmrtí při převozu (0,5 tis. a 0,5 %).

V zastoupení dvou nejčetnějších míst úmrtí (nemocnice, domov) nenajdeme významné rozdíly v závislosti na pohlaví zemřelého. Jinak je tomu však například u úmrtí na ulici či veřejném místě, jejichž relativní váha je výrazně vyšší u mužů než u žen (3,5 % vs. 1,0 %), a naopak je tomu u úmrtí v sociálním zařízení (3,2 % úmrtí u mužů vs. 8,4 % u žen). Větší rozdíly ve struktuře zemřelých podle místa úmrtí také vykazují jednotlivé věkové skupiny. Nejmarkantněji se odchylojí zemřelí ve věku 15-29 let, kde je podstatně méně úmrtí v nemocnici (32,0 %), a druhým nejčastějším místem úmrtí je ulice či veřejné místo (28,7 %).

Obr. VI.2 Zemřelí podle místa úmrtí, 2010

Mezi prvotními příčinami úmrtí, které se odvozují z příčin uvedených v hlášení o úmrtí, tradičně převládají u mužů i u žen nemoci oběhové soustavy. V posledních pěti letech zemřela na některou z nemocí oběhové soustavy každoročně jedna polovina zemřelých, v roce 2010 šlo o 24,1 tis. mužů (44,6 %) a 29,5 tis. žen (55,9 %). V rámci nemocí oběhové soustavy dominují ischemické nemoci srdeční (25,2 tis. zemřelých v roce 2010) a dále, zejména u žen, cévní onemocnění mozku (11,6 tis. zemřelých). Dlouhodobě druhou nejčetnější skupinu příčin smrti tvoří novotvary, které v roce 2010 stály za úmrtím 28,2 tis. osob, z toho 15,9 tis. mužů (29,3 %) a 12,4 tis. žen (23,5 %). Celkem jedna pětina novotvarů bývá lokalizována na průduškách a plicích (5,6 tis. zemřelých). U mužů je převaha takto lokalizovaných novotvarů ještě vyšší, až čtvrtinová, u žen nad průduškami a plicemi mírně převažují zhoubné novotvary prsu.

Přes mírný meziroční úbytek zůstávají druhým rokem třetí nejčetnější prvotní příčinou úmrtí onemocnění dýchací soustavy, které převýšily počtem zemřelých osoby zemřelé z vnějších příčin. V roce 2010 zemřelo v důsledku onemocnění dýchací soustavy celkem 6,2 tis. osob (5,8 % z celkového počtu zemřelých), na následky vnějších příčin pak 6,0 tis. osob (5,6 %). Stejně pořadí těchto dvou příčin platí pro ženy již od roku 2003. V roce 2010 převažovalo nad 1,8 tis. žen zemřelých z vnějších příčin 2,8 tis. zemřelých na nemoci dýchací soustavy, ale dále i 2,0 tis. zemřelých žen na nemoci trávicí soustavy. U mužů zůstávají na třetí příčce vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (4,2 tis. zemřelých), které následují nemoci dýchací (3,4 tis.) a trávicí soustavy (2,6 tis.).

Tab. VI.3 Zemřelí podle pohlaví a vybraných skupin příčin smrti, 2002-2010

Prvotní příčina smrti (kód dle MKN)	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Muži celkem	54 377	54 190	52 706	52 719	53 076	54 080	54 150
Novotvary (C00-D48)	16 058	16 280	15 492	15 341	15 537	15 673	15 865
Zhoubný novotvar tlustého střeva (C18)	1 415	1 414	1 397	1 263	1 284	1 284	1 271
Zhoubný novotvar průdušky a plice (C34)	4 268	4 333	4 065	4 020	3 922	3 968	3 998
Zhoubný novotvar prostaty (C61)	1 400	1 520	1 365	1 275	1 291	1 305	1 348
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	25 652	24 919	23 810	23 564	23 532	24 051	24 132
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	11 404	10 659	11 217	12 442	12 243	12 101	12 153
Akutní infarkt myokardu (I21)	5 495	4 591	3 781	3 671	3 764	3 644	3 564
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	6 479	5 797	5 538	4 666	4 615	4 820	4 522
Ateroskleróza (I70)	4 218	4 742	2 700	2 093	2 171	2 484	2 845
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	2 563	2 686	3 013	3 118	3 136	3 505	3 359
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	2 512	2 583	2 695	2 707	2 727	2 710	2 638
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	4 593	4 578	4 082	4 193	4 198	4 176	4 193
Dopravní nehody (V01-V99)	1 098	981	829	949	866	757	708
Sebevraždy (X60-X84)	1 216	1 286	1 142	1 147	1 123	1 230	1 245
Ostatní	2 999	3 144	3 614	3 796	3 946	3 965	3 963
Ženy celkem	53 866	52 987	51 735	51 917	51 872	53 341	52 694
Novotvary (C00-D48)	12 835	13 024	12 688	12 368	12 444	12 391	12 357
Zhoubný novotvar tlustého střeva (C18)	1 158	1 143	1 082	1 017	996	990	987
Zhoubný novotvar průdušky a plice (C34)	1 273	1 339	1 451	1 440	1 480	1 478	1 556
Zhoubný novotvar prsu (C50)	1 965	1 998	1 909	1 680	1 660	1 607	1 655
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	31 500	30 123	28 750	28 900	28 748	30 049	29 458
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	11 100	10 397	11 735	13 836	13 601	13 664	13 025
Akutní infarkt myokardu (I21)	4 259	3 454	3 030	2 879	2 936	2 921	2 697
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	10 057	8 669	8 379	6 974	7 070	7 372	7 045
Ateroskleróza (I70)	6 563	6 876	3 670	2 965	2 902	3 436	3 814
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	2 150	2 069	2 657	2 597	2 600	2 888	2 792
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	1 923	1 954	2 035	2 040	2 016	2 099	2 026
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	2 245	2 413	1 773	1 887	1 889	1 770	1 816
Dopravní nehody (V01-V99)	392	335	258	299	301	269	199
Sebevraždy (X60-X84)	318	297	258	228	256	234	257
Ostatní	3 213	3 404	3 832	4 125	4 175	4 144	4 245

Pozn.: Od roku 1994 je v ČR v platnosti 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů.

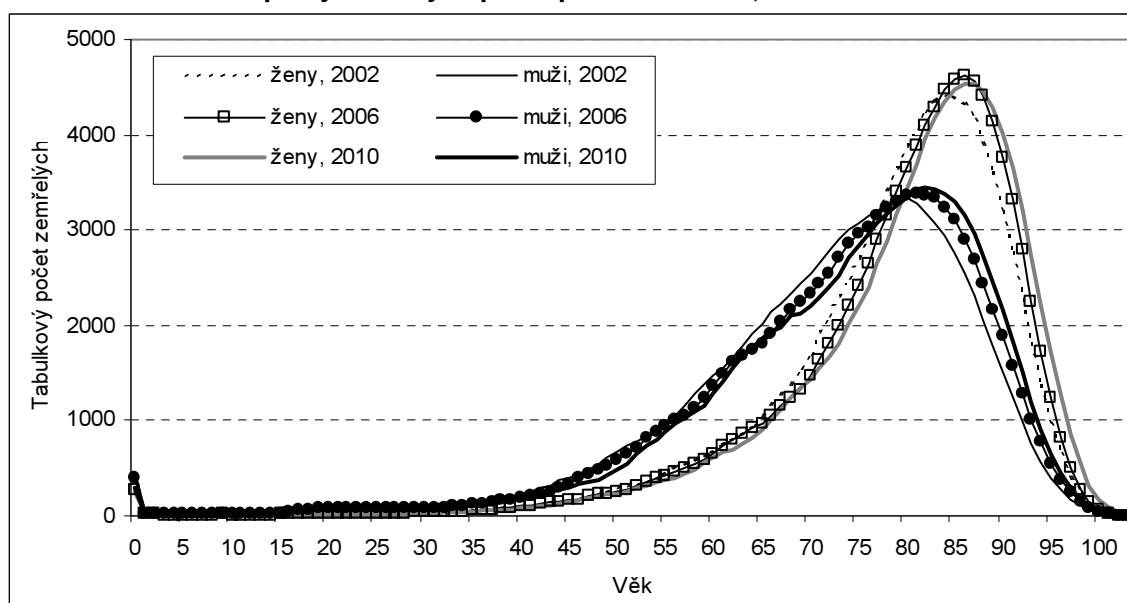
Nejdůležitějším kritériem při hodnocení úmrtnosti je věk zemřelého. V období 2002-2010 pokračoval dlouhodobý trend snižování úmrtnosti, a to ve všech pětiletých věkových skupinách mužů i žen. Míra úmrtnosti obecně roste s přibývajícím věkem osob, přičemž v každé pětileté věkové skupině je úmrtnost vyšší u mužů než u žen. Nadúmrtnost mužů je nejvíce patrná ve věkových skupinách 20-24 a 25-29 let, kdy je dlouhodobě míra úmrtnosti mužů zhruba trojnásobná ve srovnání s ženami (úmrtí na vnější příčiny). Naopak nejbližší si je úmrtnost mezi muži a ženami v nejvyšších věkových skupinách (u osob nad 90 let) a u malých dětí.

Tab. VI.4 Míry úmrtnosti podle pětiletých věkových skupin a pohlaví, 2002-2010

Věková skupina	Muži					Ženy				
	2002	2004	2006	2008	2010	2002	2004	2006	2008	2010
0	4,6	4,3	4,0	3,3	2,8	3,8	3,4	2,7	2,4	2,4
1-4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
5-9	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
10-14	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
15-19	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
20-24	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3
25-29	1,0	1,0	0,8	0,9	0,8	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
30-34	1,2	1,1	1,0	1,0	0,9	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
35-39	1,7	1,8	1,5	1,4	1,4	0,8	0,7	0,7	0,6	0,5
40-44	3,0	2,7	2,5	2,5	2,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,1
45-49	5,3	5,1	4,6	4,1	3,7	2,2	2,2	2,0	1,9	1,9
50-54	8,7	8,5	7,9	7,3	7,1	3,6	3,4	3,3	3,3	3,1
55-59	13,5	13,3	12,2	12,2	11,6	5,8	5,5	5,4	5,3	4,8
60-64	21,0	20,3	19,6	19,0	18,6	8,8	8,7	8,6	8,1	7,7
65-69	32,4	30,9	28,0	26,9	26,9	15,2	14,5	13,3	12,6	12,7
70-74	49,1	46,9	42,5	40,6	38,8	27,5	25,3	23,1	21,7	20,9
75-79	76,7	73,4	68,3	64,1	62,7	49,6	47,1	43,2	39,7	38,4
80-84	121,2	121,0	112,2	105,9	104,2	89,3	88,3	81,2	78,3	74,3
85-89	210,5	191,4	183,0	171,4	174,5	164,5	154,1	141,7	139,2	139,9
90-94	301,0	298,6	300,6	286,9	267,7	254,4	251,3	251,5	242,9	232,6
95+	420,1	401,9	363,2	363,3	351,4	429,0	383,3	360,9	351,1	347,8
Celkem (hmů)	11,0	10,9	10,5	10,4	10,5	10,3	10,1	9,8	9,8	9,8

Rozložení zemřelých podle věku – převahu seniorů mezi zemřelými – potvrzuje také rozložení tabulkových počtů zemřelých z úmrtnostních tabulek. Ty jsou očištěny od vlivu početnosti jednotlivých generací, celkový počet tabulkových zemřelých dává vždy 100 tisíc. Je zřejmé, že v období 2002-2010 se dále zvýšilo zastoupení zemřelých starších 80 let. Nejčastější věk při úmrtí (modus) se posunul u mužů z 80 na 82 let, u žen z 84 na 87 let.

Obr. VI.3 Tabulkové počty zemřelých podle pohlaví a věku*, 2002-2010

* ukazatel úmrtnostních tabulek udávající počet zemřelých podle věku při standardizované věkové struktuře

V souladu s uvedeným vykazují klesající trend také pravděpodobnosti úmrtí (vstupní charakteristiky úmrtnostních tabulek) a dlouhodobě roste střední délka života mužů i žen v ČR. Od roku 2002 do roku 2010 vzrostla u mužů o 2,3 roku, u žen o 2,1 roku k hodnotám naděje dožití při narození 74,4 let pro muže a 80,6 let pro ženy. Významný meziroční nárůst byl mezi roky 2009 a 2010 zaznamenán na straně žen (o 0,5 roku), u nichž v předchozím roce naděje dožití stagnovala. Nárůst střední délky života mužů o dvě desetiny odpovídal průměrné meziroční změně. Nerovnoměrný růst naděje dožití mezi pohlavími se projevil v opětovném zvýšení nadúmrtnosti mužů nad hranici šesti let. V roce 2010 byla střední délka života žen

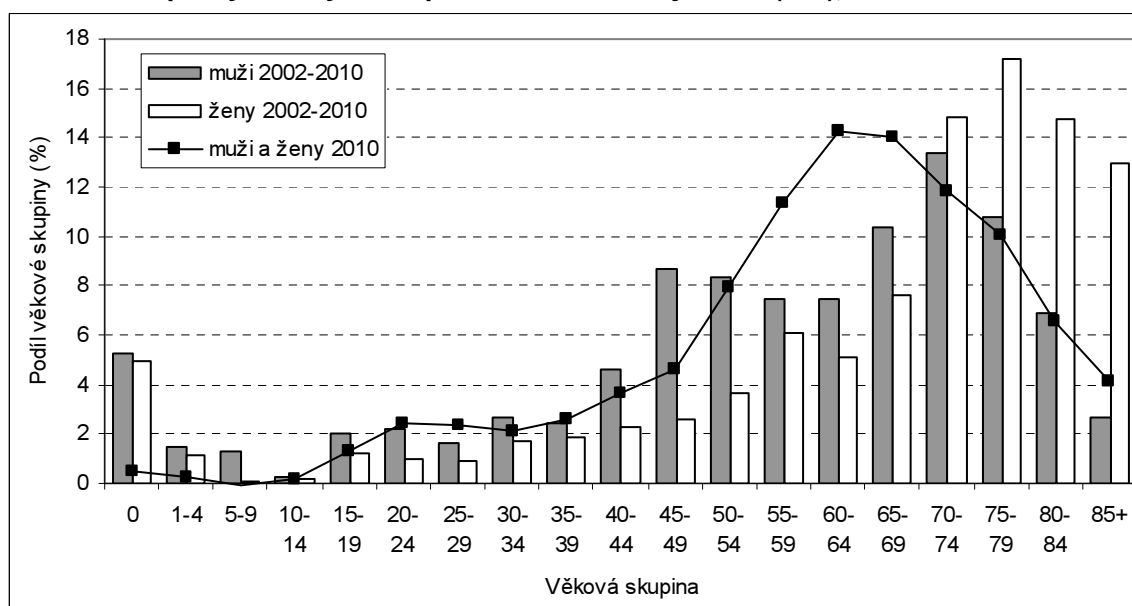
vyšší než mužů o 6,2 let, zatímco v roce 2009 o 5,9 let (a o 6,5 let v roce 2002). Rozdíl mezi nadějí dožití mužů a žen se však s věkem snižuje, ve věku 65 let je aktuálně u žen vyšší již jen o 3,4 roku.

Tab. VI.5 Naděje dožití ve vybraném věku podle pohlaví, 2002-2010

Věk	Muži							Ženy						
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
0	72,1	72,5	73,4	73,7	74,0	74,2	74,4	78,5	79,0	79,7	79,9	80,1	80,1	80,6
20	52,8	53,2	54,1	54,3	54,5	54,7	54,9	59,1	59,5	60,1	60,3	60,5	60,5	61,0
30	43,3	43,7	44,5	44,7	44,9	45,1	45,3	49,3	49,7	50,2	50,4	50,7	50,7	51,1
40	33,8	34,2	35,0	35,3	35,4	35,6	35,7	39,5	39,9	40,4	40,7	40,9	40,9	41,3
50	25,0	25,3	26,0	26,2	26,4	26,5	26,7	30,1	30,5	31,0	31,2	31,4	31,5	31,9
60	17,3	17,6	18,2	18,4	18,5	18,6	18,7	21,3	21,6	22,1	22,3	22,6	22,5	22,9
65	13,9	14,2	14,8	15,0	15,1	15,2	15,3	17,2	17,5	18,0	18,2	18,4	18,3	18,7
70	10,9	11,2	11,7	11,8	12,0	12,0	12,1	13,3	13,6	14,1	14,2	14,4	14,4	14,8
80	6,0	6,1	6,4	6,6	6,6	6,7	6,6	6,9	7,1	7,4	7,5	7,6	7,5	7,9

Na nárůstu naděje dožití při narození o 2,3 roku u mužů a o 2,1 roku u žen za posledních osm let se největší měrou podílel příznivý vývoj úmrtnosti starších věkových skupin. Bylo tomu tak zejména na straně žen, kde se snížení úmrtnosti nad 70 let věku podílelo na růstu naděje dožití při narození 60 procenty (o 1,2 roku). U mužů tato věková kategorie přispěla k navýšení naděje dožití jednou třetinou (o 0,8 roku). Spíše než úmrtnost těch nejstarších mužů nad 85 let působila významně snižující se úroveň úmrtnosti osob staršího středního a mladšího seniorského věku: věková skupina 45-69 let přispěla k růstu naděje dožití mužů o 1,0 roku (42 % celkového zvýšení). Nezanedbatelný je stále také příspěvek kojenecké úmrtnosti ke změně střední délky života. V pozadí nadúmrtnosti mužů stojí zejména vyšší úmrtnost mužů ve věku 55-74 let, zvláště 60-69letých.

Obr. VI.4 Příspěvky věkových skupin k rozdílu v naději dožití (v %), 2002-2010

Standardizované míry úmrtnosti⁸ potvrzují dominanci onemocnění oběhové soustavy mezi příčinami úmrtí v ČR. U žen z 50 % a u mužů z 45 % byla úmrtí v roce 2010 způsobena právě onemocněními této soustavy. Druhou nejvyšší úmrtnost vykazovala shodně u mužů i u žen úmrtí na novotvary. Třetí nejvyšší úmrtnost přísluší u žen nemocem dýchací soustavy, kdežto u mužů vnějším příčinám úmrtí. Měřeno standardizovanou mírou úmrtnosti se úmrtnost mezi roky 2002 a 2010 snížila u mužů i u žen téměř o jednu pětinu. Také u jednotlivých nejdůležitějších příčin smrti převažoval ve sledovaném období pozitivní trend snižování úmrtnosti. Pouze u některých, např. u onemocnění dýchací soustavy nebo u žen s onemocněním trávicí soustavy či zhoubným novotvarem průdušky a plic, lze vývoj popsat spíše jako kolísavý⁹.

⁸ Reálné míry úmrtnosti jsou přepočteny na jednotnou věkovou strukturu evropského standardu publikovanou Světovou zdravotnickou organizací (WHO) k vyloučení vlivu věkové struktury daného roku na hodnotu ukazatelů.

⁹ V detailnějším pohledu byl vývoj úmrtnosti některých příčin smrti (např. na hypertenzi, infarkt myokardu, cévní mozkovou příhodu, pneumonii a diabetes) do určité míry ovlivněn změnami v systému kódovací praxe (počínaje rokem 2007), zaměřenými zejména na zlepšení kódovacích procedur a výběru základní příčiny smrti. Další změny přinese v roce 2011 zavedení automatizovaného kódování příčin smrti (software IRIS).

Nejvýznamněji se v uplynulých osmi letech snížila standardizovaná míra úmrtnosti v případě onemocnění oběhové soustavy, a to o jednu čtvrtinu na 424 zemřelých mužů a 282 žen ze 100 000 obyvatel daného pohlaví. Výrazně pozitivní byl v daném období také vývoj úmrtnosti na vnější příčiny smrti, a to zejména u žen, kde úmrtnost klesla o 29 % na 23 zemřelých ze 100 000 obyvatel, u mužů se snížila o 18 % na 75 zemřelých ze 100 000. Také snížení úmrtnosti na novotvary nebylo u mužů i u žen zanedbatelné.

Tab. VI.6 Standardizované* míry úmrtnosti podle pohlaví a vybraných skupin příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2002-2010

Prvotní příčina smrti (kód dle MKN)	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Muži celkem	1 146,3	1 106,6	1 024,1	991,2	966,5	962,5	940,8
Novotvary (C00-D48)	323,3	315,2	286,8	277,5	272,8	268,9	266,9
Zhoubný novotvar tlustého střeva (C18)	28,7	27,5	25,9	22,4	22,6	22,1	21,5
Zhoubný novotvar průdušky a plic (C34)	83,9	81,8	73,6	71,0	67,5	66,9	65,9
Zhoubný novotvar prostaty (C61)	30,6	31,5	26,4	24,1	23,6	22,8	23,1
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	560,6	530,9	477,8	453,7	437,1	436,0	424,4
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	242,5	220,1	223,3	239,1	227,3	218,3	213,3
Akutní infarkt myokardu (I21)	112,4	90,9	72,0	68,1	67,8	64,1	61,2
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	144,7	127,2	113,4	91,6	86,5	88,5	79,9
Ateroskleróza (I70)	99,5	109,1	56,8	41,4	41,3	46,0	51,1
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	55,6	55,4	60,3	59,4	58,1	63,0	58,9
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	50,3	50,4	50,2	49,5	48,2	47,3	45,2
Vnější příčiny úmrtnosti (V01-Y98)	91,4	89,0	77,6	78,0	76,5	75,2	74,7
Dopravní nehody (V01-V99)	20,7	18,3	15,5	17,4	15,7	13,6	12,9
Sebevraždy (X60-X84)	23,3	24,3	21,1	20,8	20,2	21,8	22,1
Ostatní	65,1	65,7	71,5	73,1	73,9	72,2	70,6
Ženy celkem	685,9	661,9	613,2	595,4	576,7	576,5	557,1
Novotvary (C00-D48)	175,3	173,0	164,9	157,0	155,2	150,7	149,5
Zhoubný novotvar tlustého střeva (C18)	14,9	14,3	13,2	12,0	11,5	11,2	11,3
Zhoubný novotvar průdušky a plic (C34)	18,1	18,6	19,7	19,1	19,2	18,8	19,4
Zhoubný novotvar prsu (C50)	27,5	27,5	25,5	22,1	21,2	20,0	20,6
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	379,5	356,9	318,2	306,8	292,3	296,2	282,4
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	133,8	122,6	129,1	145,8	137,4	133,6	123,3
Akutní infarkt myokardu (I21)	52,2	41,4	34,1	31,5	31,1	30,3	27,2
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	119,5	100,7	90,8	73,1	70,8	71,6	66,8
Ateroskleróza (I70)	78,2	82,1	40,5	30,9	28,9	32,8	35,7
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	27,2	25,5	30,3	29,3	28,6	30,9	29,2
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	26,0	25,7	26,0	25,5	25,2	25,8	24,1
Vnější příčiny úmrtnosti (V01-Y98)	32,8	34,0	25,4	26,1	25,4	23,8	23,4
Dopravní nehody (V01-V99)	7,0	5,8	4,5	5,1	4,9	4,5	3,3
Sebevraždy (X60-X84)	5,3	4,7	4,2	3,6	4,2	3,7	4,2
Ostatní	45,1	46,7	48,5	50,6	49,9	49,1	48,5

* pro standardizaci použit evropský standard WHO

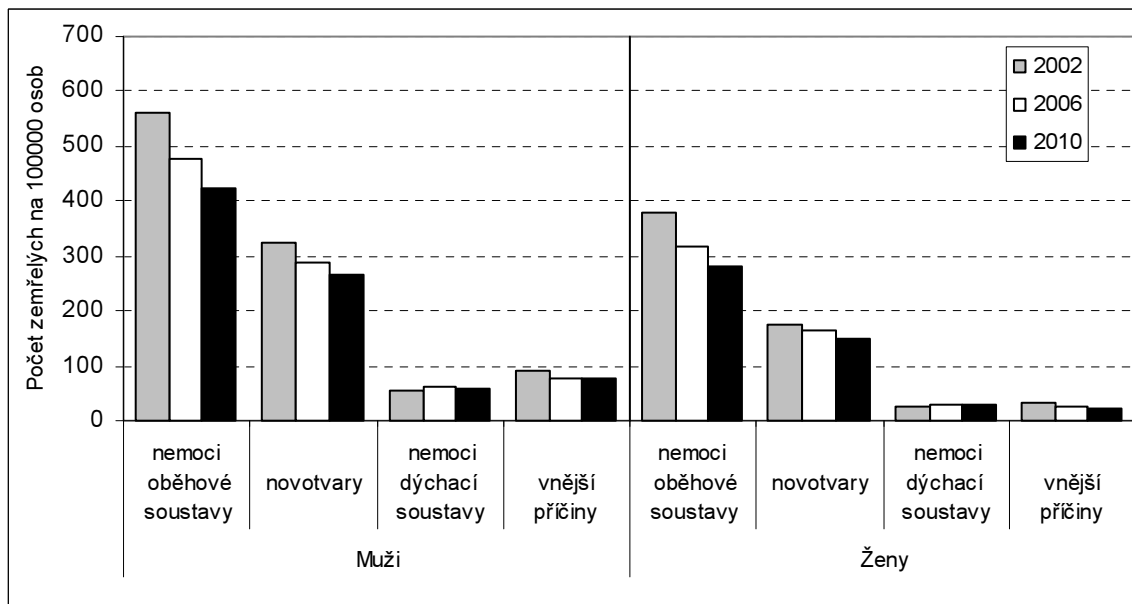
Počet zemřelých obyvatel ČR s cizím státním občanstvím¹⁰ zůstává i přes významnou imigraci posledních let velmi nízký, a to v absolutním i relativním vyjádření. V roce 2010 zemřelo 356 obyvatel s cizím státním občanstvím (o 24 více než v roce 2009), kteří z celkového počtu zemřelých tvořili pouze 0,3 %. Pět nejčetnějších skupin (mimo občanství ČR) tvoří tradičně zemřelí se státním občanstvím Slovenska (66), Ukrajiny (61), Polska (48), Ruska (24) a Bulharska (21).

Tab. IV.7 Zemřelí podle státního občanství, 2002-2010

Státní občanství	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Česká republika	107 996	106 946	104 160	104 349	104 649	107 089	106 488
Slovensko	41	40	44	45	33	68	66
Ukrajina	19	16	28	43	53	46	61
Polsko	44	52	37	46	55	48	48
Rusko	11	19	14	9	27	25	24
Bulharsko	28	23	33	32	25	26	21
Cizinci celkem	247	231	281	287	299	332	356
- podíl na všech zemřelých (%)	0,23	0,22	0,27	0,27	0,28	0,31	0,33

¹⁰ Data zahrnují pouze cizince s povoleným pobytem na území ČR, tedy nikoli nerezidenty.

Obr. VI.5 Standardizované míry úmrtnosti podle pohlaví a příčiny smrti, 2002-2010

VII. MIGRACE

Údaje o stěhování poskytuje Českému statistickému úřadu Ministerstvo vnitra ČR z Informačního systému evidence obyvatel¹¹. V roce 2010 bylo zaznamenáno 45 382 případů zahraničního stěhování (o 6,2 tis. méně než v roce 2009), přičemž se snížil počet přistěhovalých a zvýšil počet vystěhovalých z/do zahraničí. Výsledné saldo 15 648 osob je o 45 % nižší než v předcházejícím roce a nejnižší od roku 2003.

V období 2002-2010 zaznamenávala Česká republika nepřetržitě kladné saldo zahraniční migrace. Do roku 2006 se hodnota salda pohybovala v rozmezí 12,2-36,3 tis., když do zahraničí se ročně vystěhovalo 24,1-34,8 tis. obyvatel a naopak přistěhovalo 44,7-68,2 tis. V letech 2007 a 2008 byla bilance zahraničního stěhování ve své výši výjimečně vysoká (83,9 tis. a 71,8 tis.), svůj vliv na to měla mj. příznivá ekonomická situace. V důsledku pozdější krize se počet přistěhovalých snížil (mezi roky 2008 a 2009 až na polovinu), naopak vzrostl evidovaný počet vystěhovalých do zahraničí. V roce 2010 se podle ISEO z ČR vystěhovalo 14 867 osob. Při 30 515 přistěhovalých tak saldo zahraniční migrace v roce 2010 činilo 15 648. Podle údajů Policie České republiky¹² žilo na konci roku 2010 v ČR celkem 425 301 cizinců. Ve srovnání s o rok dřívějším údajem stejného zdroje jde o počet o 8,0 tis. nižší.

Tab. VII.1 Zahraniční migrace, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Přistěhovalí	44 679	53 453	68 183	104 445	77 817	39 973	30 515
Vystěhovalí	32 389	34 818	33 463	20 500	6 027	11 629	14 867
Objem zahraničního stěhování	77 068	88 271	101 646	124 945	83 844	51 602	45 382
Saldo zahraničního stěhování	12 290	18 635	34 720	83 945	71 790	28 344	15 648

Mezi přistěhovalými i vystěhovalými z/do zahraničí u nás tradičně převládají muži. V roce 2010 z celkového objemu zahraničního stěhování připadlo 27,6 tis. (60,8 %) na muže. Mezi přistěhovalými převládali muži jen mírně (54,3 %), u vystěhovalých markantněji (74,2 %).

Tab. VII.2 Zahraniční migrace podle věku a pohlaví, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Přistěhovalí							
v tom ve věku: 0 -14	6 416	4 200	3 784	6 537	5 944	4 813	4 750
15-34	22 469	29 077	39 954	62 285	47 860	23 842	17 523
35-49	11 970	14 988	19 330	27 523	18 192	8 144	5 550
50-64	3 381	4 518	4 608	7 096	4 985	2 567	2 096
65+	443	670	507	1 004	836	607	596
Podíl (%) věkové skupiny: 0 -14	14,4	7,9	5,5	6,3	7,6	12,0	15,6
65+	1,0	1,3	0,7	1,0	1,1	1,5	2,0
Průměrný věk migrantů - muži	32,0	33,2	32,3	31,6	30,8	29,8	29,2
- ženy	27,5	30,1	30,8	30,8	29,2	27,6	26,8
Vystěhovalí							
v tom ve věku: 0 -14	1 324	1 167	2 022	1 363	472	535	758
15-34	16 916	19 399	18 212	11 264	2 338	4 243	5 634
35-49	10 385	10 182	10 164	5 629	1 929	4 168	5 367
50-64	3 449	3 826	2 784	1 988	1 034	2 304	2 682
65+	315	244	281	256	254	379	426
Podíl (%) věkové skupiny: 0 -14	4,1	3,4	6,0	6,6	7,8	4,6	5,1
65+	1,0	0,7	0,8	1,2	4,2	3,3	2,9
Průměrný věk migrantů - muži	35,7	35,0	33,5	33,6	39,3	40,9	40,2
- ženy	31,1	30,6	31,8	31,6	33,2	35,1	34,1
Podíl mužů (%) - přistěhovalí	61,9	64,3	61,6	61,0	63,2	57,7	54,3
- vystěhovalí	68,7	69,7	60,8	62,1	66,2	73,3	74,2

¹¹ Od roku 2008 má ČSÚ výhradně tento zdroj, v letech 2005-2007 bylo stěhování týkající se cizích státních občanů přebíráno z Cizinecké policie, v období 2001-2004 byly zdrojem dat o stěhování papírová hlášení o stěhování (Obyv 5-12).

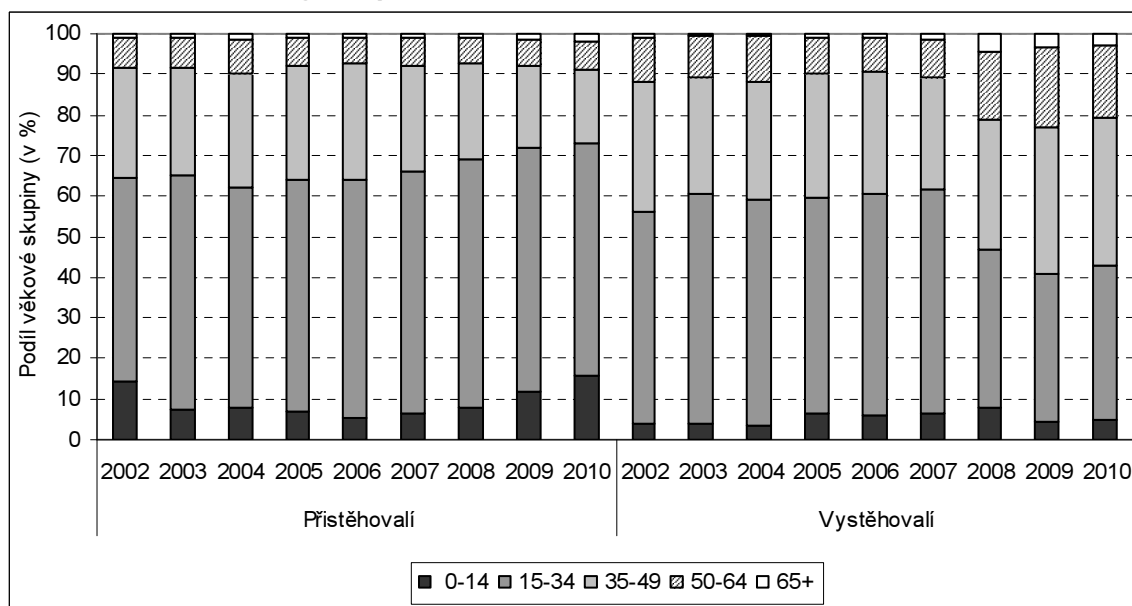
¹² Dostupné na: <http://www.policie.cz/clanek/statistiky-885151.aspx>. Počínaje rokem 2011 zveřejňuje údaje Odbor azylové a migrační politiky MV ČR na <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>.

Nejen skladba zahraniční migrace podle pohlaví, ale také podle věku je velmi odlišná od té, která odpovídá stavu celého obyvatelstva ČR. Výsledky statistiky jsou přitom v souladu s obecně známou skutečností, že převážná část zahraniční migrace v ČR má pracovní charakter¹³. Průměrný věk osob stěhujících se přes hranice republiky je tradičně vyšší u mužů než u žen (na rozdíl od celkové populace, kde je tomu obráceně), přičemž vyšší je u vystěhovalých než u přistěhovalých. Ve srovnání s obyvateli ČR jako celkem jsou zahraniční migranti v průměru mladší (31,5 let proti 40,8 let za populaci celkem v roce 2010).

V obou složkách zahraniční migrace je typicky velmi nízké zastoupení osob starších 65 let věku. U přistěhovalých i vystěhovalých je menší než 5 procent, zatímco v populaci ČR žije aktuálně již 15,5 % osob nad 65 let věku. U vystěhovalých do zahraničí je také výrazně nižší podíl dětské složky (0-14 let). V roce 2010 bylo mezi vystěhovalými 5,1 % dětí (v populaci ČR 14,4 % k 31.12.), mezi přistěhovalými je dětí relativně více.

Majoritní skupinu zahraničních migrantů tradičně tvoří osoby produktivního věku (ve sledovaném období 2002-2010 bylo ve věku 15-64 let 91,5 % migrantů). Dále je patrná koncentrace do užší věkové skupiny 20-34 let, která například u přistěhovalých zahrnuje zhruba jednu polovinu všech imigrantů do ČR. Na podobné úrovni se udržovalo zastoupení 20-34letých osob také mezi vystěhovalými, a to do roku 2007. V posledních třech letech je podíl vystěhovalých připadající na tuto věkovou skupinu nižší (36,5 % v roce 2010) a stejně významné je mezi vystěhovalými i zastoupení věkové skupiny 35-49 let. Změna ve struktuře emigrantů podle věku je spíše důsledkem změny datové základny než reálné proměny charakteru zahraniční migrace v ČR.

Obr. VII.1 Zahraniční migrace podle věku, 2002-2010

Na objemu zahraničního stěhování se v letech 2002-2010 nejvýznamněji podíleli občané Slovenska, Vietnamu, Ukrajiny, Ruska a České republiky, případně Německa a Polska. Zatímco na straně přistěhovalých se na prvních třech místech situace v celém sledovaném období příliš neměnila (i když v posledních letech došlo k výraznějším změnám v absolutním počtu událostí), na straně vystěhovalých se po roce 2007 nově na přední příčky dostali Poláci a naopak se z nich ztratili Ukrajinci i Rusové.

V roce 2010 se do České republiky podle údajů ISEO ze zahraničí přistěhovalo celkem 30 515 osob. Nejvíce bylo občanů Slovenska (5,1 tis.), Ruska (3,7 tis.) a Ukrajiny (3,5 tis.), relativně vysoký byl i počet imigrujících občanů ČR (2,5 tis.) a Německa (2,0 tis.). Také druhým směrem, z republiky do zahraničí, tvořili nejvýznamnější proud zahraničního stěhování občané Slovenska, kterých se vystěhovalo 6,4 tis. a podíleli se tak na celkové emigraci 43,2 %. Další silnější skupinou emigrantů byli v roce 2010 občané ČR (2,4 tis.) a Polska (2,3 tis.), dále občané Německa (1,6 tis.). Celkem se z republiky do zahraničí vystěhovalo 14 867 osob.

¹³ Údaje přebírané z ISEO však informaci o důvodu stěhování neobsahují, důvod stěhování byl uváděn pouze v papírových hlášeníh ČSÚ, která se sbírala před rokem 2005.

Tab. VII.3 Nejčtenější státní občanství zahraničních migrantů, 2002-2010

Státní občanství	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Přistěhovalí - 1.	Slovensko	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Slovensko
2.	Ukrajina	Slovensko	Slovensko	Slovensko	Vietnam	Slovensko	Rusko
3.	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Slovensko	Rusko	Ukrajina
Vystěhovalí - 1.	Slovensko	Slovensko	Ukrajina	Ukrajina	ČR	Slovensko	Slovensko
2.	Ukrajina	Ukrajina	Rusko	ČR	Německo	ČR	ČR
3.	Rusko	ČR	Vietnam	Vietnam	Slovensko	Polsko	Polsko
Saldo stěhování - 1.	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Rusko
2.	Vietnam	Vietnam	Slovensko	Slovensko	Vietnam	Rusko	Ukrajina
3.	Polsko	ČR	Vietnam	Vietnam	Slovensko	USA	USA

Vzhledem k velmi nízkým (podregistrovaným) počtům vystěhovalých občanů (speciálně ze zemí bývalé Ruské federace) bylo nejvyšší saldo zahraničního stěhování v roce 2010 zaznamenáno s občany Ruska (3,7 tis.) a Ukrajiny (3,4 tis.). Třetí nejvyšší aktivní bilanci měla ČR druhým rokem s občany Spojených států (1,7 tis.), významná byla stále i bilance s občany Vietnamu (1,4 tis.). Bilance zahraničního stěhování občanů ČR byla v roce 2010 téměř vyrovnaná (přírůstek 83 osob). Nemalé hodnoty salda však byly zaznamenány také na straně záporných čísel, zejména v případě stěhování s Polskem (-1,6 tis.) a Slovenskem (-1,3 tis.). Ve srovnání s předcházejícími třemi lety byl evidovaný počet emigrujících občanů Slovenska a Polska v letech 2009 a 2010 podstatně (několikanásobně) vyšší.

Tab. VII.4 Zahraniční stěhování podle státního občanství, 2002-2010

Státní občanství	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Přistěhovalí	44 679	53 453	68 183	104 445	77 817	39 973	30 515
z toho občanství: ČR	1 031	2 649	2 058	1 934	1 666	1 774	2 469
Německo	811	1 305	797	1 932	4 308	1 975	2 002
Polsko	1 656	1 752	949	2 329	1 223	858	723
Rusko	2 437	1 972	4 675	6 695	5 763	4 115	3 681
Slovensko	12 967	14 955	6 781	13 931	7 592	5 609	5 086
Ukrajina	10 711	16 290	30 150	39 572	18 731	8 084	3 476
Vietnam	5 679	4 457	6 433	12 332	13 368	2 306	1 422
Vystěhovalí	32 389	34 818	33 463	20 500	6 027	11 629	14 867
z toho občanství: ČR	1 298	1 034	2 075	2 076	2 206	2 279	2 386
Německo	666	648	63	201	2 034	1 802	1 638
Polsko	1 115	1 005	96	96	67	1 974	2 328
Rusko	1 917	656	2 461	930	35	9	11
Slovensko	14 266	21 033	629	802	585	4 167	6 424
Ukrajina	5 749	4 933	17 157	8 670	156	33	44
Vietnam	1 270	770	2 350	1 051	69	37	36
Saldo zahraniční migrace	12 290	18 635	34 720	83 945	71 790	28 344	15 648
z toho občanství: ČR	-267	1 615	-17	-142	-540	-505	83
Německo	145	657	734	1 731	2 274	173	364
Polsko	541	747	853	2 233	1 156	-1 116	-1 605
Rusko	520	1 316	2 214	5 765	5 728	4 106	3 670
Slovensko	-1 299	-6 078	6 152	13 129	7 007	1 442	-1 338
Ukrajina	4 962	11 357	12 993	30 902	18 575	8 051	3 432
Vietnam	4 409	3 687	4 083	11 281	13 299	2 269	1 386

Objem vnitřního stěhování se v roce 2010 meziročně mírně zvýšil, celkem bylo zaznamenáno 240 695 změn trvalého bydliště (u cizinců také dlouhodobého) uvnitř republiky¹⁴, o 7,4 tis. více než v roce 2009, ale např. méně než v letech 2007 a 2008.

Nejvíce případů vnitřního stěhování připadá na kategorii stěhování z obce do obce v rámci okresu (42,0 % v roce 2010). I když se meziročně počet stěhujících se z obce do obce v rámci okresu zvýšil (z 96,4 tis. na 101,2 tis. v roce 2010), z dlouhodobějšího pohledu četnost tohoto typu stěhování klesá, jeho převaha se od roku 2002 snížila z 51,5 %. Druhým významným typem stěhování je stěhování z kraje do kraje (38,1 % v roce 2010), které v posledních pěti letech eviduje každoročně více než 90 tisíc obyvatel ČR. V roce 2010

¹⁴ Jde o evidované změny trvalého pobytu mezi obcemi uvnitř ČR podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech. Ve vnitřním stěhování tedy nejsou zahrnuty změny pobytu osob bez splnění ohlašovací povinnosti.

se z kraje do kraje stěhovalo 91 740 osob. Nejméně četným typem vnitřního stěhování bývá tradičně stěhování z okresu do okresu v rámci kraje, ke kterému se v roce 2010 řadilo 47 774 případů.

Tab. VII.5 Vnitřní migrace podle typu stěhování, 2002-2010

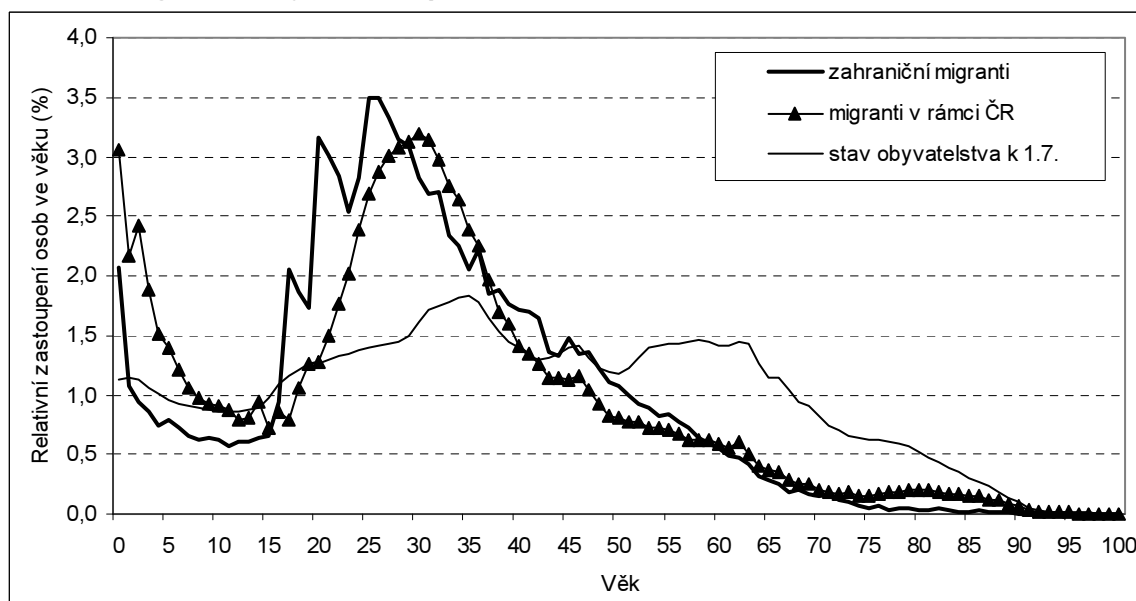
Objem stěhování	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Celkem	223 103	216 831	225 241	255 689	250 071	233 262	240 695
v tom: z obce do obce v rámci okresu	114 955	111 841	100 183	109 541	104 713	96 395	101 181
z okresu do okresu v rámci kraje	37 227	37 311	43 700	47 745	47 444	45 002	47 774
z kraje do kraje	70 921	67 679	81 358	98 403	97 914	91 865	91 740

Skladba vnitřní migrace podle pohlaví je na rozdíl od zahraniční více vyrovnaná a plně odpovídá rozložení mužů a žen v celé populaci: ze 49 % jde o muže a z 51 % o ženy. Podobně jako u zahraničního stěhování jsou osoby stěhující se v rámci republiky v průměru mladší než obyvatelstvo jako celek, a to zhruba o deset let. Na rozdíl od jasně rostoucího trendu průměrného věku populace, průměrný věk osob podílejících se na vnitřní migraci se v letech 2002-2010 měnil jen minimálně, kolísal kolem 30,5 roku u mužů a 31,5 roku u žen. Relativně větší váhu než v celkové populaci mají na vnitřní migraci děti do 15 let věku (20,9 % v roce 2010), naopak podstatně nižší je podíl stěhujících se osob, které již dovršily 65 či více let (5,0 %). V porovnání se zahraniční migrací se v rámci republiky stěhuje relativně více dětí a méně osob ve věku 15-25 let, avšak věkové profily obou typů migrace jsou si podobné.

Tab. VII.6 Vnitřní migrace podle věku a pohlaví, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Migranti podle věku: 0-14	42 357	40 474	43 856	48 065	47 775	46 534	50 397
15-34	108 059	104 122	106 687	121 529	116 903	106 797	103 809
35-49	36 932	37 386	41 069	49 989	50 287	47 447	51 195
50-64	20 327	20 898	21 376	24 166	23 555	21 367	23 324
65+	15 428	13 951	12 253	11 940	11 551	11 117	11 970
Podíl (%) věkové skupiny: 0-14	19,0	18,7	19,5	18,8	19,1	19,9	20,9
65+	6,9	6,4	5,4	4,7	4,6	4,8	5,0
Průměrný věk migrantů - muži	30,5	30,8	30,5	30,6	30,7	30,4	30,6
- ženy	32,0	32,1	31,5	31,3	31,3	31,0	31,3
Migranti podle pohlaví - muži	107 743	103 505	108 765	125 823	123 486	114 528	117 894
- ženy	115 360	113 326	116 476	129 866	126 585	118 734	122 801
Podíl mužů (%)	48,3	47,7	48,3	49,2	49,4	49,1	49,0

Obr. VII.2 Migranti a obyvatelstvo podle věku, 2010

V roce 2010 se na vnitřní migraci v České republice podílely 15,4 % osoby jiného než českého státního občanství. Přestože šlo o nižší podíl, než jaký byl zaznamenaný v letech 2007-2009, ve srovnání s rokem 2002 i 2004 jde o tři až čtyřnásobně vyšší váhu cizinců na vnitřním stěhování. Mezi 37,1 tis. stěhujícími se cizinci opět dominovali občané Ukrajiny (17,6 tis.), druhou významnější skupinu tvořili občané Vietnamu (8,4 tis. stěhování). V relaci k počtu obyvatel daného státního občanství se však nejintenzivněji uvnitř republiky stěhují občané Mongolska a Moldavska, teprve poté Vietnamu a Ukrajiny.

Tab. VII.7 Vnitřní migrace podle státního občanství*, 2002-2010

Státní občanství	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
ČR	213 220	205 106	202 268	212 933	207 328	191 662	203 588
ostatní celkem	9 883	11 725	22 973	42 756	42 743	41 600	37 107
z toho: Ukrajina	4 797	6 270	12 922	23 094	22 767	18 470	17 575
Vietnam	1 968	1 993	3 377	6 924	7 789	10 834	8 373
Slovensko	844	639	1 382	2 543	2 708	2 457	2 324
Rusko	532	498	1 008	1 926	1 582	1 635	1 669
Moldavsko	229	411	1 115	2 149	1 765	2 027	1 459
Podíl cizinců na vnitřním stěhování (%)	4,4	5,4	10,2	16,7	17,1	17,8	15,4

* výběr a řazení občanství podle pořadí v roce 2010

VIII. POPULAČNÍ VÝVOJ V KRAJÍCH

POČET OBYVATEL A VĚKOVÉ SLOŽENÍ

Ačkoliv počet obyvatel v České republice jako celku stoupá nepřetržitě od roku 2003, na úrovni krajů¹⁵ se stejným způsobem vyvíjela populace pouze ve čtyřech krajích – v Hlavním městě Praze, ve Středočeském, Jihočeském a Jihomoravském kraji, a s výjimkou roku 2010 také v kraji Ústeckém. Pouze v letech 2007 a 2008 byl meziroční přírůstek jednotně zaznamenán ve všech čtrnácti krajích ČR.

V roce 2010 zaznamenalo populační růst stejně jako Česká republika osm krajů. V šesti krajích byl celkový přírůstek naopak záporný, jednalo se (seřazeno podle velikosti relativní meziroční změny) o kraje Moravskoslezský, Zlínský, Vysočina, Karlovarský, Olomoucký a Ústecký. Prvních pět jmenovaných krajů populačně ztrácelo již v roce 2009, nově se k nim přidal kraj Ústecký. Naopak do pozitivních hodnot se v roce 2010 vrátila bilance pro vloni ztrátový Královéhradecký kraj. Pouze v Moravskoslezském kraji se na úbytku obyvatel v roce 2010 podílela jak přirozená, tak mechanická měna, u ostatních pěti krajů převládala záporná bilance stěhování (v součtu za vnitřní a zahraniční stěhování) nad kladným saldem přirozené měny.

Díky významnému migračnímu přírůstku se na první místo co do početní velikosti krajů dostal Středočeský kraj (1,265 mil. k 31. 12. 2010). Hlavní město Praha se posunulo díky podstatně nižšímu přírůstku stěhování na druhé místo s 1,257 mil. obyvatel. Do konce roku 2008 nejlidnatější kraj Moravskoslezský zůstal na místě třetím (1,243 mil.). Nejméně obyvatel je hlášeno k pobytu v Karlovarském kraji (0,307 mil.).

Tab. VIII.1 Pohyb obyvatelstva v krajích, 2010

Kraj	Absolutně			Na 1 000 obyvatel			Počet obyvatel k 31. 12.
	přirozený přírůstek	přírůstek stěhování	celkový přírůstek	přirozený přírůstek	přírůstek stěhování	celkový přírůstek	
ČR	10 309	15 648	25 957	1,0	1,5	2,5	10 532 770
Hl. město Praha	2 526	5 606	8 132	2,0	4,5	6,5	1 257 158
Středočeský	2 772	14 673	17 445	2,2	11,7	13,9	1 264 978
Jihočeský	517	546	1 063	0,8	0,9	1,7	638 706
Plzeňský	426	-244	182	0,7	-0,4	0,3	572 045
Karlovarský	216	-408	-192	0,7	-1,3	-0,6	307 444
Ústecký	363	-516	-153	0,4	-0,6	-0,2	836 045
Liberecký	869	46	915	2,0	0,1	2,1	439 942
Královéhradecký	468	-67	401	0,8	-0,1	0,7	554 803
Pardubický	401	434	835	0,8	0,8	1,6	517 164
Vysočina	252	-675	-423	0,5	-1,3	-0,8	514 569
Jihomoravský	1 474	1 472	2 946	1,3	1,3	2,6	1 154 654
Olomoucký	174	-534	-360	0,3	-0,8	-0,6	641 681
Zlínský	45	-726	-681	0,1	-1,2	-1,2	590 361
Moravskoslezský	-194	-3 959	-4 153	-0,2	-3,2	-3,3	1 243 220

Jednotlivých čtrnáct krajů ČR se liší nejen celkovým počtem obyvatel, ale také jejich rozložením podle věku. A přestože se rozdíl ve věkovém složení jednotlivých krajů postupně zmenšují, zůstávají zřetelné. Nejstarší obyvatelstvo má tradičně hlavní město, které má v populaci zároveň nejnižší podíl dětí (12,8 % 31. 12. 2010) a nejvyšší podíl seniorů ve věku 65 a více let (16,4 %). Obě hodnoty se výrazně odchyľují od celorepublikových hodnot (14,4 %, resp. 15,5 %). Výjimečné postavení Prahy se projevuje i v hodnotě indexu stáří (počet osob nad 65 let na sto dětí ve věku 0-14 let), který zde překročil hranici 100 již v roce 1995, zatímco na úrovni celé ČR poprvé až v roce 2006. I přes mírný pokles hodnoty tohoto ukazatele v posledních dvou letech je počet seniorů na sto dětí v Praze velmi vysoký (128 k 31. 12. 2010), a to i v srovnání s druhou nejvyšší hodnotou 116 ve Zlínském kraji. Věkově starší populaci mají dále kraje Královéhradecký a Jihomoravský.

¹⁵ Veškeré údaje se vztahují k území daného celku, které respektuje územní členění platné v roce události. Základní demografické údaje za kraje ČR ve zhruba desetileté časové řadě přepočtené na aktuální územní vymezení správních jednotek lze najít např. v publikaci Demografická ročenka krajů (kód 4027) na http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/select_obyvatelstvo. Další údaje za územní celky ČR jsou k dispozici ve Veřejné databázi ČSÚ (<http://vdb.czso.cz/vdbvo/uvod.jsp>) či na stránkách jednotlivých regionálních pracovišť ČSÚ (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/regiony_mesta_obce_souhrn).

Pozice nejmladšího kraje tak jednoznačná není. Ostatní kraje vyjma Prahy jsou totiž, co se týče struktury obyvatelstva podle věku, vyrovnanější. K nejmladším krajům patří kraje severozápadních Čech (Ústecký, Liberecký, Karlovarský kraj) a dnes i Středočeský kraj. V těchto krajích žije relativně více dětí (až 15,6 % ve Středočeském kraji) a méně seniorů (14,0 % v Ústeckém kraji), přičemž počet dětí zde stále převyšuje počet osob 65+ let. K 31. 12. 2010 byl index stáří nejnižší v Ústeckém kraji, kde žilo 92 seniorů na 100 dětí. Trend populačního stárnutí, projevující se např. právě rostoucím indexem stáří, je však zřejmý ve všech krajích.

Tab. VIII.2 Podíl obyvatel ve věku 0-14 let v krajích (v %), 2002-2010 (k 31. 12.)

Kraj	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
ČR	15,6	14,9	14,4	14,2	14,1	14,2	14,4
Hl. město Praha	13,0	12,5	12,2	12,1	12,2	12,4	12,8
Středočeský	15,5	15,1	14,8	14,8	14,9	15,2	15,6
Jihočeský	15,9	15,3	14,6	14,5	14,4	14,4	14,5
Plzeňský	15,2	14,6	14,1	14,0	13,8	13,9	14,1
Karlovarský	16,3	15,6	14,9	14,7	14,6	14,6	14,7
Ústecký	16,4	15,9	15,5	15,3	15,2	15,2	15,3
Liberecký	16,3	15,7	15,0	14,9	14,8	14,9	15,1
Královéhradecký	15,7	15,1	14,5	14,4	14,3	14,4	14,5
Pardubický	16,2	15,6	15,0	14,7	14,6	14,6	14,7
Vysočina	16,5	15,8	15,0	14,8	14,5	14,5	14,5
Jihomoravský	15,4	14,7	14,1	13,9	13,8	13,9	14,1
Olomoucký	15,8	15,1	14,4	14,2	14,1	14,2	14,3
Zlínský	15,8	15,0	14,3	14,1	14,0	13,9	14,0
Moravskoslezský	16,3	15,5	14,7	14,5	14,3	14,3	14,4

Tab. VIII.3 Podíl obyvatel ve věku 65+ let v krajích (v %), 2002-2010 (k 31. 12.)

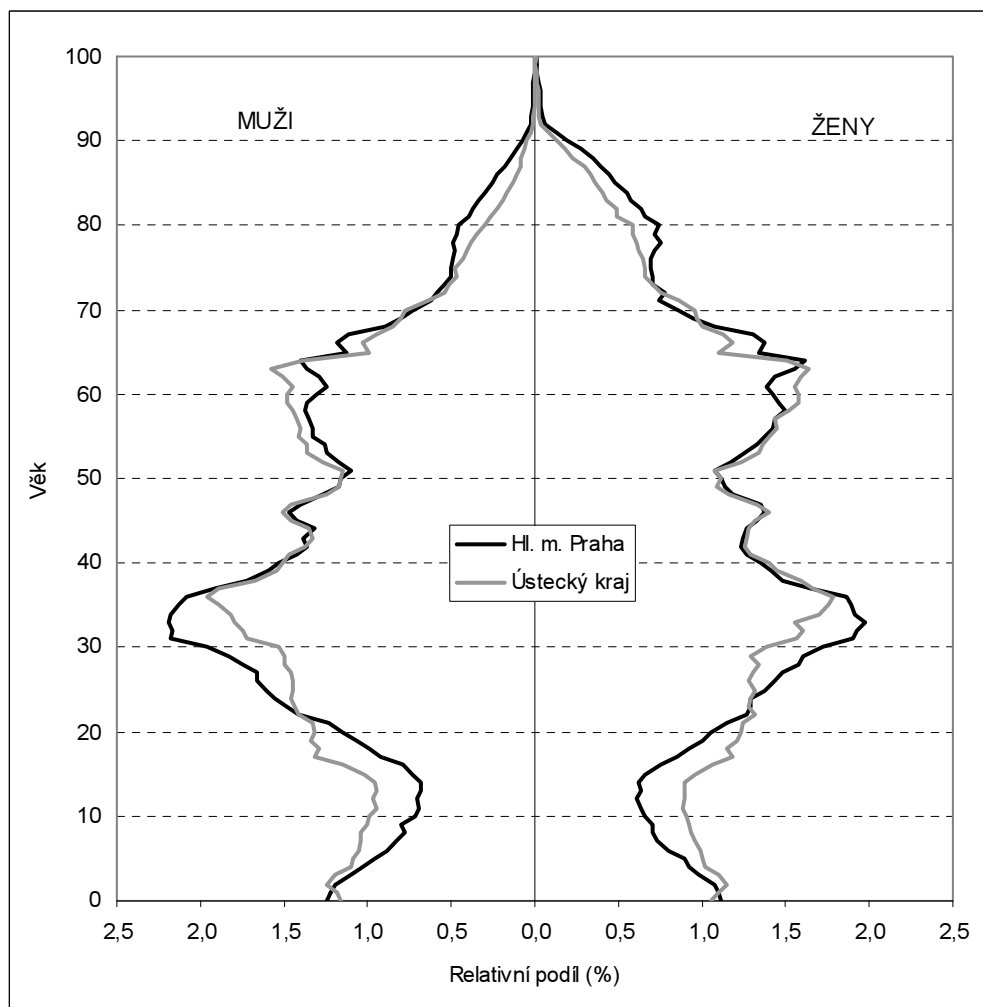
Kraj	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
ČR	13,9	14,0	14,4	14,6	14,9	15,2	15,5
Hl. město Praha	16,0	15,7	15,7	15,6	15,8	16,1	16,4
Středočeský	14,2	14,1	14,1	14,1	14,2	14,5	14,7
Jihočeský	13,8	13,9	14,3	14,5	14,8	15,2	15,5
Plzeňský	14,4	14,6	14,9	15,0	15,2	15,6	16,0
Karlovarský	12,2	12,6	13,2	13,3	13,7	14,1	14,4
Ústecký	12,2	12,4	12,8	13,0	13,3	13,7	14,0
Liberecký	12,8	13,0	13,3	13,6	13,9	14,3	14,6
Královéhradecký	14,6	14,7	15,1	15,3	15,7	16,1	16,5
Pardubický	14,2	14,4	14,7	14,8	15,1	15,5	15,7
Vysočina	14,0	14,3	14,6	14,9	15,2	15,6	15,9
Jihomoravský	14,4	14,6	15,0	15,2	15,5	15,9	16,2
Olomoucký	13,7	14,0	14,5	14,7	15,1	15,5	15,8
Zlínský	14,0	14,3	14,9	15,1	15,5	15,8	16,2
Moravskoslezský	12,5	12,9	13,7	14,1	14,5	14,9	15,2

Tab. VIII.4 Index stáří* v krajích, 2002-2010 (k 31. 12.)

Kraj	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
ČR	89,2	94,0	100,2	102,4	105,1	107,0	107,8
Hl. město Praha	123,4	125,8	128,8	129,4	130,0	129,5	127,6
Středočeský	91,5	93,6	95,5	95,3	95,6	95,4	94,8
Jihočeský	86,4	91,2	97,7	100,2	103,2	105,5	106,8
Plzeňský	94,6	99,9	105,5	107,3	110,1	112,3	113,4
Karlovarský	74,4	80,7	88,4	90,9	93,7	96,3	98,1
Ústecký	74,5	77,6	83,0	85,0	87,6	90,0	91,2
Liberecký	78,5	82,7	89,0	91,2	94,1	96,0	97,1
Královéhradecký	92,9	97,5	103,7	106,1	109,6	111,7	113,4
Pardubický	87,3	92,2	98,1	100,6	103,7	106,2	107,1
Vysočina	84,7	90,3	97,4	100,6	104,5	107,5	109,6
Jihomoravský	94,0	99,1	106,1	108,9	112,3	114,2	114,8
Olomoucký	86,7	92,9	100,3	103,5	107,1	109,4	110,3
Zlínský	88,4	95,6	103,7	107,2	110,8	113,6	115,7
Moravskoslezský	76,8	83,5	93,5	97,2	101,2	104,3	105,8

* počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0-14 let

Obr. VIII.1 Věková struktura kraje s nejstarším a nejmladším obyvatelstvem, 31. 12. 2010

Průměrný věk obyvatel jednotlivých krajů se na konci roku 2010 pohyboval mezi 40,0 a 41,6 lety. Ve všech krajích tak již průměrný věk obyvatel přesáhl hranici 40 let (v roce 2002 byl vyšší jen v případě Prahy), jako poslední to byl Ústecký kraj v průběhu roku 2010. Nejvyšší průměrný věk připadá tradičně hlavnímu městu, přestože se zde již několik let nezvyšuje. Druhý nejvyšší průměrný věk měli na konci roku 2010 obyvatelé Královéhradeckého kraje (41,3 let), třetí v Plzeňském a Zlínském kraji (41,2 let).

Tab. VIII.5 Průměrný věk obyvatel v krajích, 2002-2010 (k 31. 12.)

Kraj	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
ČR	39,3	39,8	40,2	40,3	40,5	40,6	40,8
Hl. město Praha	41,5	41,7	41,8	41,7	41,6	41,6	41,6
Středočeský	39,5	39,8	40,0	40,0	40,0	40,0	40,1
Jihočeský	39,0	39,5	40,1	40,3	40,5	40,7	40,9
Plzeňský	39,7	40,2	40,6	40,7	40,8	41,0	41,2
Karlovarský	38,3	38,8	39,4	39,6	39,8	40,1	40,4
Ústecký	38,3	38,8	39,2	39,4	39,6	39,8	40,0
Liberecký	38,6	39,2	39,7	39,8	40,0	40,1	40,3
Královéhradecký	39,6	40,1	40,6	40,7	40,9	41,1	41,3
Pardubický	39,0	39,6	40,0	40,2	40,4	40,6	40,8
Vysočina	38,7	39,3	39,8	40,0	40,3	40,5	40,8
Jihomoravský	39,5	40,0	40,5	40,6	40,8	40,9	41,1
Olomoucký	39,0	39,6	40,1	40,3	40,5	40,7	40,9
Zlínský	39,0	39,6	40,2	40,4	40,7	40,9	41,2
Moravskoslezský	38,5	39,1	39,7	39,9	40,2	40,4	40,6

SŇATEČNOST

Nejvyšší počet uzavřených manželství byl za posledních pět let ve všech krajích zaznamenán v roce 2007. V následujících dvou letech (2008 a 2009) se počet sňatků ve všech krajích meziročně snížil. Rok 2010 již tak uniformní vývoj nepřinesl. V celorepublikovém pohledu sice opět uzavřelo manželství méně snoubenců, ale pokles již nebyl tak výrazný jako v předchozích dvou letech (o 2 % ve srovnání s 8-9 %), a na úrovni některých krajů byl dokonce zaznamenán meziroční vzestup. Bylo tomu tak v kraji Jihočeském, Plzeňském, Královéhradeckém a Vysočina, kde byl počet sňatků v roce 2010 vyšší než roku 2009 o 1-3 %. Pro Zlínský a Středočeský kraj lze i přes mírně zápornou meziroční bilanci hovořit o stagnaci počtu sňatků. Na druhou stranu, největší relativní meziroční úbytky sňatků byly mezi lety 2009 a 2010 zaznamenány v Ústeckém, Libereckém a Olomouckém kraji (o 5-8 %).

Tab. VIII.6 Sňatky v krajích, 2002-2010

Kraj	Sňatky celkem							Protogamní sňatky (%)		
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2006	2010
ČR	52 732	51 447	51 447	57 157	52 457	47 862	46 746	64,6	64,2	64,4
Hl. město Praha	6 647	6 761	6 761	7 149	6 580	6 258	5 978	59,3	62,8	63,2
Středočeský	5 872	5 847	5 847	6 682	6 320	5 758	5 732	63,4	61,3	62,2
Jihočeský	3 237	3 028	3 028	3 449	3 112	2 871	2 891	66,4	65,9	65,3
Plzeňský	2 921	2 799	2 799	2 989	2 763	2 528	2 545	64,0	61,0	62,6
Karlovarský	1 829	1 716	1 716	1 737	1 514	1 336	1 280	51,9	52,6	53,6
Ústecký	4 447	4 398	4 398	5 006	4 477	3 945	3 669	58,3	56,9	54,4
Liberecký	2 425	2 254	2 254	2 564	2 343	2 094	1 928	59,2	58,1	59,9
Královéhradecký	2 731	2 650	2 650	2 964	2 738	2 421	2 484	64,1	65,8	63,5
Pardubický	2 561	2 343	2 343	2 765	2 470	2 223	2 166	69,6	67,4	69,2
Vysočina	2 600	2 435	2 435	2 580	2 332	2 187	2 216	73,8	74,1	73,1
Jihomoravský	5 628	5 647	5 647	6 287	5 802	5 252	5 099	68,0	68,1	69,1
Olomoucký	3 009	2 936	2 936	3 325	3 098	2 827	2 675	68,8	67,3	67,3
Zlínský	2 877	2 731	2 731	2 966	2 710	2 568	2 564	73,3	73,6	72,6
Moravskoslezský	5 948	5 902	5 902	6 694	6 198	5 594	5 519	66,5	64,7	64,3

Manželství ve většině případů uzavírají dva svobodní snoubenci, jedná se o tzv. protogamní sňatky. V úhrnu celé České republiky na ně připadá necelých 65 % sňatků, na úrovni krajů se jejich podíl pohybuje od nejnižších hodnot pod úrovní 55 % až po maxima přesahující 70 %. Relativně nejvíce párů dvou svobodných snoubenců uzavírá manželství v Kraji Vysočina (73,1 % v roce 2010) a ve Zlínském kraji (72,6 %), naopak je tomu v kraji Karlovarském (53,6 %) a Ústeckém (54,4 %).

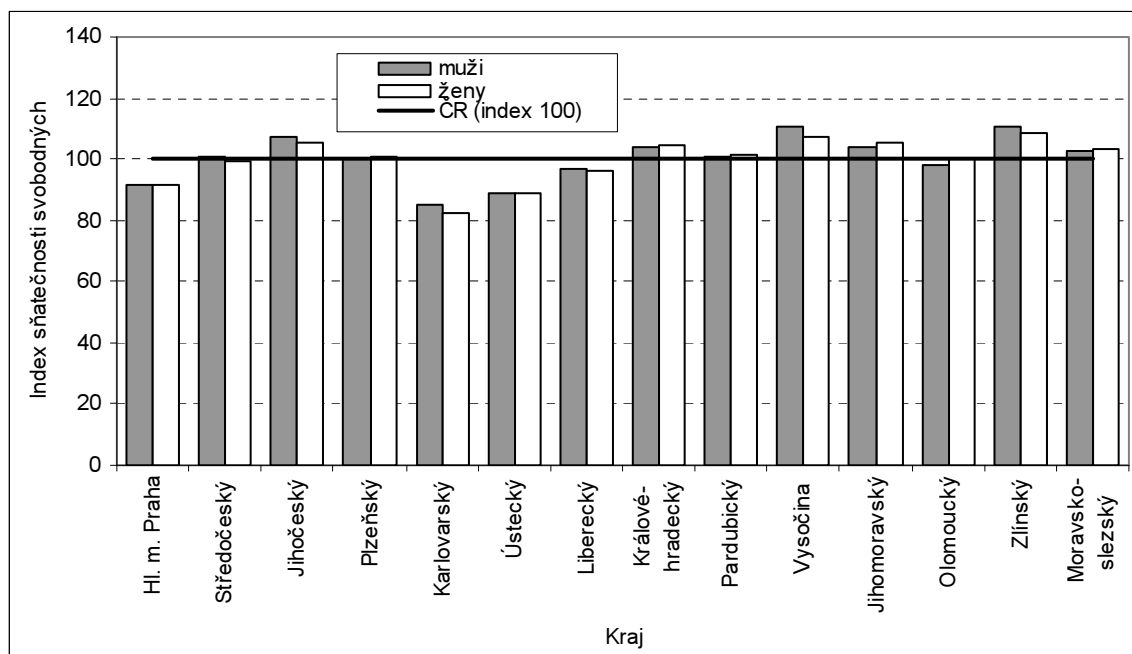
Tab. VIII.7 Index sňatečnosti svobodných v krajích, 2002-2010

Kraj	Muži							Ženy						
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
ČR	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Hl. město Praha	106	110	104	98	94	96	91	101	107	102	96	94	94	92
Středočeský	100	99	99	101	101	100	101	100	99	99	100	101	98	99
Jihočeský	104	100	101	103	102	102	107	100	98	100	101	100	101	105
Plzeňský	104	101	101	97	97	96	100	103	97	101	97	95	96	101
Karlovarský	102	102	92	93	90	88	85	98	96	88	93	88	84	82
Ústecký	96	96	95	102	95	93	89	97	98	94	100	96	95	89
Liberecký	101	98	100	104	102	101	97	100	99	100	101	104	102	96
Královéhradecký	96	100	98	98	102	99	104	98	99	100	100	102	102	105
Pardubický	101	94	105	101	101	100	101	105	96	105	103	99	103	102
Vysočina	106	104	100	100	102	105	111	110	105	101	103	103	104	107
Jihomoravský	101	103	106	103	106	105	104	100	103	104	103	106	105	105
Olomoucký	92	94	98	96	101	100	98	93	95	100	98	101	102	100
Zlínský	103	101	98	102	102	109	111	104	103	98	101	102	108	108
Moravskoslezský	94	95	96	99	101	102	103	95	97	98	100	102	101	104

Pozn.: Z důvodu neexistence bilancí podle rodinného stavu na úrovni krajů byl pro hodnocení úrovně sňatečnosti svobodných v jednotlivých krajích použit metodicky odlišně konstruovaný ukazatel úhrnné sňatečnosti svobodných než v kapitole Sňatečnost (nelze konstruovat jednovýchodné tabulky sňatečnosti svobodných). Proto jsou prezentovány pro jednotlivé kraje pouze indexy, udávající vztah výše úhrnné sňatečnosti svobodných v kraji vzhledem k republikové hodnotě.

Také intenzita sňatečnosti svobodných se různí, přičemž variabilita úrovně sňatečnosti svobodných se v posledních dvou letech mezi jednotlivými kraji ČR zvýšila. Regionem s tradičně podprůměrnou mírou sňatečnosti svobodných byly a jsou severozápadní Čechy – Ústecký a Karlovarský kraj. Od roku 2007 se ke krajům s nízkou úrovní sňatečnosti opět řadí i Hlavní město Praha. Naopak oblast s nejvyšší intenzitou sňatečnosti najdeme na Moravě – v Jihomoravském a Zlínském kraji a v Kraji Vysočina.

Obr. VIII.2 Index sňatečnosti svobodných podle pohlaví v krajích, 2010

Hodnotou průměrného věku osob uzavírajících první manželství se od ostatních krajů výrazně odlišuje Hlavní město Praha. Ženichové i nevěsty jsou zde v průměru téměř o 1,5 roku starší než v celé ČR. V roce 2010 se muži z Prahy poprvé ženili v průměru v 31,9 letech a nevěsty ve 29,2 letech, zatímco druhé nejvyšší hodnoty dosahovaly v Karlovarském kraji: 31,1 roku u mužů a 28,1 roku u žen. Nejdříve vstupují do prvního manželství snoubenci v Kraji Vysočina a v Pardubickém kraji – muži v průměru těsně před dosažením 30 let, ženy po svých 27. narozeninách. Ve všech krajích přitom dochází k postupnému odkládání vstupu do manželství do vyššího věku.

Tab. VIII.8 Průměrný věk při 1. sňatku v krajích, 2002-2010

Kraj	Muži								Ženy							
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010		
ČR	28,1	28,8	29,4	29,7	29,8	30,2	30,5	25,3	26,0	26,7	26,9	27,1	27,5	27,8		
Hl. město Praha	29,6	30,1	30,6	31,0	31,2	31,6	31,9	26,9	27,5	28,1	28,4	28,4	29,1	29,2		
Středočeský	27,8	28,8	29,3	29,7	29,5	30,1	30,4	24,9	25,8	26,4	26,7	26,8	27,4	27,7		
Jihočeský	28,0	28,8	29,2	29,7	29,7	30,1	30,3	25,1	25,7	26,4	26,7	26,9	27,2	27,6		
Plzeňský	27,9	28,7	29,5	29,5	29,9	30,4	30,3	24,9	25,8	26,6	26,7	26,9	27,4	27,5		
Karlovarský	28,7	29,7	29,5	30,0	30,4	30,7	31,1	25,7	26,2	27,0	26,9	27,5	27,9	28,1		
Ústecký	27,9	28,9	29,4	29,9	30,0	30,3	30,7	25,3	25,8	26,6	26,9	27,3	27,4	28,0		
Liberecký	28,1	29,0	29,6	29,6	29,8	30,2	30,6	25,4	26,1	26,8	27,0	27,1	27,5	28,1		
Královéhradecký	28,0	28,5	29,4	29,4	29,8	30,0	30,0	25,1	25,7	26,5	26,7	27,0	27,1	27,5		
Pardubický	27,7	28,3	29,0	29,3	29,4	29,9	29,9	25,0	25,7	26,4	26,7	26,6	27,1	27,3		
Vysočina	27,4	28,0	28,8	29,2	29,3	29,7	29,9	24,7	25,5	26,1	26,4	26,6	26,8	27,2		
Jihomoravský	28,1	28,7	29,4	29,6	29,8	30,1	30,5	25,2	25,9	26,7	26,9	27,2	27,4	27,7		
Olomoucký	27,8	28,6	29,2	29,5	29,7	30,1	30,2	25,3	26,0	26,6	26,9	26,9	27,3	27,7		
Zlínský	27,8	28,5	29,4	29,5	29,5	30,0	30,2	25,1	25,8	26,7	26,7	26,8	27,2	27,5		
Moravsko-slezský	27,7	28,5	29,0	29,3	29,4	29,8	30,1	24,9	25,8	26,4	26,7	26,8	27,2	27,4		

Pozn.: Díky odlišnému metodickému výpočtu (viz pozn. pod Tab. VIII.7) a srovnatelnosti s hodnotami za kraje se hodnoty za ČR od těch uvedených v kapitole Sňatečnost liší.

ROZVODOVOST

Počet rozvodů v ČR se v roce 2010 meziročně zvýšil, v rámci území krajů byl opačný vývoj zaznamenán pouze v kraji Karlovarském, Ústeckém, Libereckém a Pardubickém. V souvislosti s rostoucí vahou dlouhotrvajících manželství u rozvodových párů a pod vlivem nízké plodnosti posledních let se v období 2002-2010 ve všech krajích snížil podíl rozvodů připadající na manželství, kde žijí nezletilé děti. V roce 2010 bylo relativně nejvíce rozvodů, které se týkaly také nezletilých dětí, v Jihočeském, Pardubickém a Zlínském kraji (> 61 %), nejméně pak v Praze (pouze 47,3 %).

Tab. VIII.9 Rozvody v krajích, 2002-2010

Kraj	Rozvody celkem							Rozvody s nezlet. dětmi (%)		
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2006	2010
ČR	31 758	33 060	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783	64,3	60,5	57,3
Hl. město Praha	3 854	3 969	3 737	3 621	3 666	3 150	3 524	53,1	51,5	47,3
Středočeský	3 529	3 819	3 743	3 696	3 695	3 541	4 130	64,3	61,4	59,1
Jihočeský	1 990	1 827	1 729	1 627	1 966	1 731	1 863	68,1	63,7	61,5
Plzeňský	1 693	1 812	1 643	1 734	1 604	1 543	1 626	63,7	62,6	57,3
Karlovarský	1 152	1 145	1 108	1 111	1 155	1 110	1 028	59,8	52,2	54,3
Ústecký	3 129	3 363	2 930	2 783	2 889	2 805	2 573	65,4	60,0	56,9
Liberecký	1 466	1 468	1 548	1 537	1 400	1 401	1 351	62,1	60,6	57,1
Královéhradecký	1 801	1 779	1 692	1 736	1 515	1 597	1 640	68,6	60,5	60,4
Pardubický	1 391	1 463	1 330	1 400	1 292	1 361	1 281	67,5	65,2	61,4
Vysočina	1 185	1 216	1 224	1 252	1 343	1 157	1 328	67,8	64,8	60,7
Jihomoravský	3 110	3 294	3 096	3 369	3 334	3 047	3 548	63,3	61,2	56,4
Olomoucký	1 866	1 969	2 003	1 853	1 884	1 741	1 823	67,2	65,1	58,4
Zlínský	1 435	1 532	1 618	1 536	1 593	1 461	1 472	65,8	61,6	61,3
Moravskoslezský	4 157	4 404	4 014	3 874	3 964	3 488	3 596	68,3	62,6	58,6

Územní diference intenzity rozvodovosti je v ČR dlouhodobě poměrně stabilní. Nejvyšší rozvodovost se vyskytuje v oblasti severozápadních, severních a středních Čech, kde již přesahuje hranici 50 % manželství končících rozvodem. V regionech s nejnižší intenzitou rozvodovosti – Zlínský a Pardubický kraj a Kraj Vysočina – se naproti tomu úhrnná rozvodovost stále pohybuje pod úrovní 45 %. Menší meziroční výkyvy demografických ukazatelů jsou však na úrovni krajů běžné a nemusí vždy znamenat podstatnější změnu demografického chování populace daného územního celku. Úhrnné míry v krajském pohledu navíc mohou být zkresleny použitou metodikou, neboť při výpočtu se vychází z počtu sňatků v daném regionu v dlouhé časové řadě¹⁶, a navíc není zohledněna migrace rozvádějících se v období od uzavření manželství. To může stát např. v pozadí výrazného zvýšení rozvodovosti ve Středočeském a Jihomoravském kraji.

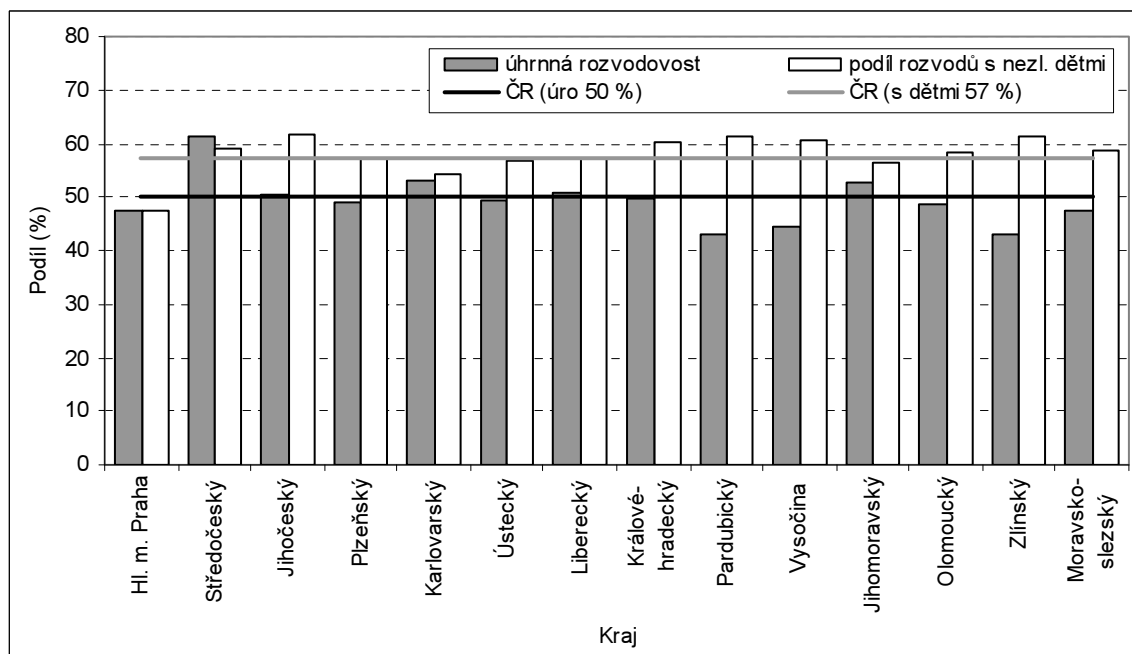
Tab. VIII.10 Rozvodovost v krajích, 2002-2010

Kraj	Úhrnná rozvodovost (%)								Průměrná délka trvání manželství při rozvodu							
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010		
ČR	45,7	49,3	48,7	48,7	49,6	46,8	50,0	11,5	11,9	12,0	12,3	12,3	12,5	12,7		
Hl. město Praha	47,7	50,4	48,9	47,5	48,7	42,0	47,4	11,5	12,0	11,9	12,1	12,0	12,1	12,2		
Středočeský	47,9	53,5	53,9	53,7	54,0	52,2	61,2	11,0	11,2	11,6	11,8	12,0	12,1	12,3		
Jihočeský	48,5	45,8	45,0	42,4	52,0	46,2	50,7	11,1	11,6	11,8	12,4	12,3	12,7	12,7		
Plzeňský	45,9	50,6	47,6	50,4	47,7	46,1	49,2	10,7	11,3	11,5	12,1	11,7	12,2	12,5		
Karlovarský	50,3	51,8	53,6	55,2	57,2	56,4	53,2	10,5	10,9	10,2	10,1	10,8	11,0	11,2		
Ústecký	51,7	58,7	53,8	51,7	54,2	53,5	49,4	11,2	11,3	11,2	11,6	11,8	11,9	12,2		
Liberecký	49,6	51,1	55,4	56,1	51,3	52,1	50,8	11,2	11,5	11,9	12,1	12,2	12,2	12,7		
Královéhradecký	48,9	49,8	49,0	50,9	44,7	48,2	49,7	11,2	11,7	12,2	12,4	12,7	12,5	13,1		
Pardubický	40,7	44,7	42,4	44,8	42,4	44,9	43,1	12,2	12,3	12,1	12,9	12,6	12,8	13,1		
Vysočina	35,5	37,7	39,5	41,0	44,3	38,8	44,6	11,8	12,2	12,2	12,3	12,7	12,6	13,5		
Jihomoravský	41,3	45,1	43,9	48,6	48,8	44,6	52,8	12,0	12,5	12,7	12,6	12,7	13,2	13,2		
Olomoucký	43,7	47,8	50,4	47,3	49,0	45,9	48,4	11,6	12,2	12,6	12,9	12,9	12,9	13,2		
Zlínský	36,6	40,7	44,9	43,0	45,2	42,4	43,0	12,2	12,6	12,9	13,4	13,3	13,3	13,8		
Moravskoslezský	46,7	51,7	49,4	48,3	50,3	45,3	47,5	11,8	12,3	12,5	12,7	12,8	12,7	12,8		

¹⁶ souhrnný údaj za kraj vychází z okresních údajů, které jsou dostupné až od roku 1960

V roce 2010 se republiková hodnota úhrnné rozvodovosti, po jednoletém sestupu na 47 %, vrátila na úroveň 50 %, která byla zaznamenána již v roce 2008. Pouze v kraji Karlovarském, Ústeckém, Libereckém a Pardubickém byla rozvodovost ve srovnání s předcházejícím rokem nižší (Liberecký a Pardubický kraj však zaznamenaly nárůst rozvodovosti v roce 2009). Průměrná délka trvání manželství do jeho ukončení rozvodem se v roce 2010 pohybovala mezi 11,2 lety v Karlovarském a 13,8 lety ve Zlínském kraji. Zpravidla platí, že v krajích s vysokou úrovní rozvodovosti trvají manželství v průměru kratší dobu a naopak. Nadprůměrné hodnoty celkové míry rozvodovosti daných regionů jsou totiž dány zejména vyšší rozvodovostí v prvních několika letech po uzavření manželství.

Obr. VIII.3 Úhrnná rozvodovost a podíl rozvodů s nezletilými dětmi v krajích, 2010

PORODNOST A PLODNOST

Po hlubokém poklesu ročních počtů narozených v 90. letech 20. století se v období 2002-2008 každoročně počet narozených dětí zvyšoval, a to až na několik dílčích výjimek ve všech krajích ČR. V deseti ze čtrnácti krajů byl vrchol porodnosti (stejně jako v celé ČR) zaznamenán v roce 2008. V kraji Plzeňském, Královéhradeckém a Olomouckém velmi mírně rostla porodnost i mezi lety 2008 a 2009. V jediném kraji – v Hlavním městě Praze – dosud zůstal rostoucí trend nepřerušeno, v roce 2010 se zde počet živě narozených zvýšil o další 2 %. Mírně vyšší počet narozených dětí byl v roce 2010 ve srovnání s rokem 2009 také v kraji Pardubickém a Zlínském.

Tab. VIII.11 Živě narození v krajích, 2002-2010

Kraj	Živě narození celkem							Živě nar. mimo manželství (%)		
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2006	2010
ČR	92 786	97 664	105 831	114 632	119 570	118 348	117 153	25,3	33,3	40,3
Hl. město Praha	9 690	11 131	12 530	13 195	14 339	14 488	14 792	23,6	30,0	35,3
Středočeský	10 483	11 289	12 741	14 279	15 246	15 219	15 212	22,3	29,7	36,9
Jihočeský	5 733	5 941	6 370	6 922	7 155	7 027	6 933	21,9	33,0	40,4
Plzeňský	4 886	5 046	5 803	6 100	6 385	6 412	6 242	24,5	34,0	41,7
Karlovarský	2 949	2 903	3 201	3 438	3 562	3 425	3 313	43,9	51,1	58,5
Ústecký	8 186	8 601	8 935	9 715	10 031	9 626	9 275	42,1	48,3	54,4
Liberecký	4 132	4 312	4 466	5 045	5 220	5 206	5 120	31,9	38,1	45,5
Královéhradecký	4 946	5 190	5 491	6 122	6 254	6 261	6 021	22,5	31,8	40,8
Pardubický	4 653	4 821	5 248	5 709	5 752	5 644	5 721	20,6	30,0	38,1
Vysočina	4 755	4 819	5 113	5 373	5 649	5 447	5 357	14,4	24,9	33,7
Jihomoravský	10 067	10 660	11 512	12 371	13 196	13 145	13 040	20,1	27,8	35,8
Olomoucký	5 667	5 913	6 428	6 931	7 118	7 134	6 922	25,0	33,4	39,9
Zlínský	5 195	5 217	5 612	6 059	6 261	6 076	6 106	15,1	23,5	31,9
Moravskoslezský	11 444	11 821	12 381	13 373	13 402	13 238	13 099	29,2	38,1	44,2

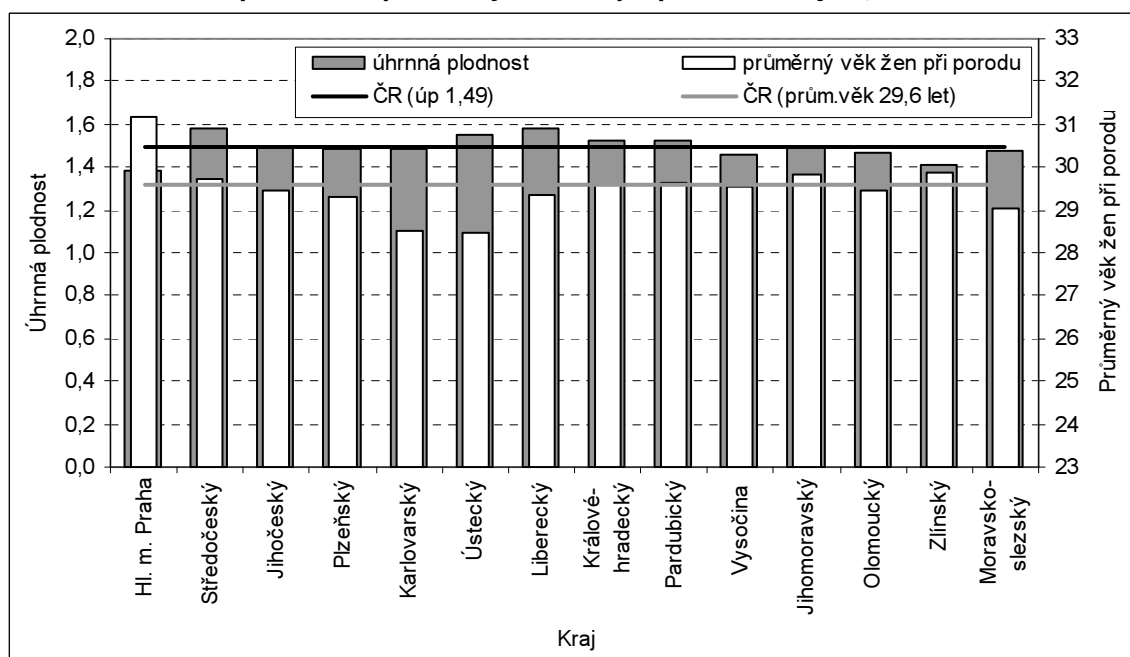
Významně územně diferencován je v ČR podíl dětí narozených mimo manželství, přičemž ve všech krajích dochází k jeho postupnému zvyšování. V roce 2010 přesáhl v celorepublikovém měřítku hranici 40 %, u krajů s nejvyššími hodnotami je však již několik let nad úrovní jedné poloviny. Relativně nejvíce nemanželských dětí se rodí v kraji Karlovarském (58,5 %) a Ústeckém (54,4 %). Naopak v kraji Zlínském a Vysočina se na porodnosti nejvíce podílí ženy vdané, podíl dětí narozených mimo manželství se zde pohybuje na úrovni jedné třetiny (31,9 % a 33,7 %). Jen nepatrně vyšší než třetinový zůstává také v Praze, v Jihomoravském a Středočeském kraji.

Po prudkém poklesu úrovně plodnosti v 90. letech 20. století zaznamenaly všechny kraje svou historicky nejnižší úroveň plodnosti (1,04-1,15 dítěte na jednu ženu reprodukčního věku) na přelomu 20. a 21. století. V prvním desetiletí tohoto století plodnost v krajích ČR opět rostla, docházelo ke kompenzaci plodnosti u žen kolem a nad 30 let věku. Úhrnná plodnost se tak v jednotlivých krajích zvýšila minimálně o čtvrtinu. Prozatím nejvyšší hodnota úhrnné plodnosti od počátku 21. století byla v pěti krajích časována na rok 2008, ve čtyřech na rok 2009. Ve zbylých pěti krajích (Hlavní město Praha, Pardubický, Jihomoravský, Zlínský a Moravskoslezský kraj) byla plodnost nejvyšší až v roce 2010. Nejvýrazněji v období 2009-2010 vzrostla v Pardubickém a Zlínském kraji (o 2-3 %).

Tab. VIII.12 Plodnost v krajích, 2002-2010

Kraj	Úhrnná plodnost							Průměrný věk žen při porodu						
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
ČR	1,17	1,23	1,33	1,44	1,50	1,49	1,49	27,8	28,3	28,9	29,1	29,3	29,4	29,6
Hl. město Praha	1,08	1,19	1,27	1,30	1,37	1,37	1,39	29,5	30,0	30,6	30,8	31,0	31,0	31,2
Středočeský	1,20	1,26	1,38	1,52	1,60	1,58	1,58	27,8	28,3	28,9	29,3	29,3	29,5	29,7
Jihočeský	1,18	1,21	1,31	1,44	1,50	1,49	1,49	27,7	28,2	28,8	28,9	29,1	29,2	29,5
Plzeňský	1,15	1,19	1,37	1,44	1,50	1,51	1,49	27,5	28,1	28,6	29,0	29,1	29,2	29,3
Karlovarský	1,23	1,23	1,37	1,47	1,53	1,50	1,49	27,3	27,6	28,1	28,4	28,6	28,6	28,5
Ústecký	1,27	1,35	1,42	1,56	1,61	1,58	1,55	27,0	27,4	28,0	28,2	28,3	28,3	28,5
Liberecký	1,22	1,28	1,33	1,51	1,56	1,58	1,58	27,6	28,2	28,8	29,0	29,2	29,1	29,3
Královéhradecký	1,18	1,24	1,32	1,49	1,53	1,56	1,53	27,8	28,4	28,8	29,1	29,3	29,5	29,6
Pardubický	1,18	1,23	1,35	1,48	1,49	1,48	1,52	27,7	28,3	28,8	29,2	29,4	29,5	29,6
Vysočina	1,18	1,20	1,32	1,39	1,48	1,45	1,45	27,7	28,2	28,8	29,0	29,2	29,5	29,5
Jihomoravský	1,15	1,21	1,30	1,40	1,49	1,49	1,49	28,0	28,5	29,1	29,3	29,5	29,6	29,8
Olomoucký	1,13	1,18	1,29	1,40	1,46	1,48	1,47	27,8	28,3	28,7	29,1	29,3	29,5	29,5
Zlínský	1,12	1,13	1,23	1,34	1,40	1,39	1,41	28,0	28,6	29,2	29,4	29,7	29,7	29,9
Moravskoslezský	1,18	1,23	1,32	1,44	1,46	1,47	1,47	27,2	27,7	28,3	28,6	28,8	28,7	29,0

Obr. VIII.4 Úhrnná plodnost a průměrný věk žen při porodu v krajích, 2010

Nejvyšších hodnot aktuálně nabývá úhrnná plodnost v kraji Libereckém a v zázemí hlavního města ve Středočeském kraji (1,58 v roce 2010) a dále v kraji Ústeckém (1,55). Nadprůměrná zůstává i plodnost žen z Královéhradeckého a Pardubického kraje¹⁷. Naopak nejnižší je tradičně plodnost žen s trvalým bydlištěm v Praze (1,39), výrazněji nižší je ve srovnání s průměrem i plodnost žen z kraje Zlínského (1,41) a Vysočina (1,45).

Malé územní rozdíly mezi kraji jsou v hodnotách průměrného věku matek při narození dítěte, kdy se od ostatních celků výrazně odlišuje pouze populace hlavního města. V Praze jediné přesahuje průměrný věk žen při porodu hranici 30 let, a to již od roku 2004, v roce 2010 dosáhl 31,2 let. V ostatních krajích rodily ženy v průměru ve věku mezi 28,5 až 29,9 lety. Kraji s nejmladšími rodičkami jsou Ústecký a Karlovarský (kde je úroveň plodnosti nejvyšší), s nejstaršími Zlínský a Jihomoravský (a zmiňovaná Praha). Trend růstu průměrného věku rodiček, ke kterému dochází od počátku devadesátých let, je obecně typický pro všechny kraje, pouze v Karlovarském kraji průměrný věk matek v posledních třech letech stagnuje.

POTRATOVOST

V celorepublikovém pohledu se počet potratů i počet indukovaných potratů (UPT) v roce 2010 meziročně snížil, a to o 3 %. Celkový počet potratů se snížil také ve všech krajích, přičemž nejvýznamněji ve Středočeském, Ústeckém a Olomouckém kraji (o 5-6 %). V rámci indukovaných potratů vývoj tak uniformní nebyl, počet UPT se ve třech krajích – v Olomouckém, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji – meziročně zvýšil o 3-4 %. V Karlovarském kraji počet UPT stagnoval. Nejvýznamnější byl pokles počtu indukovaných potratů (o 7-8 %) ve Středočeském a Královéhradeckém kraji a v Kraji Vysočina.

Tab. VIII.13 Potraty v krajích, 2002-2010

Kraj	Potraty celkem							UPT (%)		
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2006	2010
ČR	43 743	41 324	39 959	40 917	41 446	40 528	39 273	71,2	63,4	61,1
Hl. město Praha	4 929	4 506	4 293	4 408	4 694	4 532	4 427	80,9	74,4	67,4
Středočeský	4 683	4 717	4 654	4 706	4 992	5 194	4 878	73,6	64,8	63,2
Jihočeský	2 739	2 435	2 292	2 327	2 296	2 371	2 323	69,4	64,0	58,0
Plzeňský	2 605	2 695	2 425	2 629	2 617	2 458	2 423	72,8	58,9	55,3
Karlovarský	1 777	1 623	1 597	1 584	1 615	1 441	1 420	75,2	67,0	66,1
Ústecký	4 751	4 671	4 504	4 461	4 631	4 595	4 329	71,5	63,9	63,9
Liberecký	2 217	2 090	2 022	2 008	2 092	1 995	1 942	70,0	62,1	62,1
Královéhradecký	2 356	2 300	2 213	2 250	2 228	2 256	2 179	72,8	67,1	59,9
Pardubický	1 882	1 710	1 568	1 666	1 753	1 647	1 591	66,5	55,1	51,8
Vysočina	1 871	1 710	1 762	1 789	1 746	1 661	1 591	63,4	58,4	51,3
Jihomoravský	4 131	3 936	3 923	4 074	3 796	3 757	3 730	69,4	61,8	62,0
Olomoucký	2 464	2 111	2 202	2 252	2 145	2 113	2 006	69,1	60,0	60,6
Zlínský	2 124	1 938	1 852	1 895	1 877	1 927	1 903	65,4	53,8	53,2
Moravskoslezský	5 214	4 882	4 652	4 868	4 964	4 581	4 531	67,3	62,7	62,9

Ve všech krajích ČR se dlouhodobě snižuje podíl indukovaných potratů na celkovém úhrnu. Svůj vliv na to má jak snižující se intenzita indukované potratovosti, tak vzestupný počet samovolných potratů. Nejvyšší hodnoty podílu UPT jsou typické pro Prahu (67,4 % v roce 2010) a dále kraj Karlovarský (66,1 %). Vysoká je váha indukovaných potratů také v kraji Ústeckém, Moravskoslezském a Středočeském. Na opačném konci žebříčku stojí tradičně kraje Vysočina, Pardubický a Zlínský (51,3-53,2 %).

V regionálním porovnání úrovně potratovosti je patrný rozdíl mezi vyššími hodnotami ukazatelů v Čechách (s výjimkou Pardubického kraje) a nižšími v krajích moravských (s výjimkou Moravskoslezského kraje). Územní variabilita úrovně potratovosti je poměrně vysoká. Výše celkové úrovně potratovosti vyjádřená průměrným počtem potratů připadajícím na jednu ženu reprodukčního věku se v roce 2010 v jednotlivých krajích pohybovala v rozmezí 0,43 (Olomoucký, Pardubický kraj a Kraj Vysočina) a 0,73 potratu (Ústecký kraj). Ve srovnání s rokem 2002 se úhrnná úroveň potratovosti významně snížila ve všech krajích (o 6-18 %). V souladu s průměrným věkem žen při porodu přitom vzrostl průměrný věk žen při potratu (bez ohledu na druh potratu), a to v jednotlivých krajích o 0,3-1,0 roku. V průměru nejstarší jsou při potratu ženy

¹⁷ Součástí změn reprodukčního chování v posledních dvou desetiletích byl právě i přesun těžiště vyšší plodnosti z východní části Čech (z kraje Pardubického a Královéhradeckého) na severozápad (na Ústecký a Liberecký kraj).

z Olomouckého kraje (30,9 let) a z kraje Zlínského a Vysočina (30,8 let), nejmladší z Ústeckého a Karlovarského kraje (29,3 a 29,4 let).

Tab. VIII.14 Potratovost v krajích, 2002-2010

Kraj	Úhrnná potratovost							Průměrný věk žen při potratu						
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
ČR	0,58	0,55	0,53	0,54	0,54	0,53	0,51	29,6	29,8	30,0	29,9	29,9	30,1	30,2
Hl. město Praha	0,58	0,52	0,48	0,49	0,50	0,48	0,46	30,0	30,2	30,3	30,3	30,2	30,5	30,6
Středočeský	0,57	0,56	0,54	0,53	0,55	0,57	0,52	29,8	30,1	30,2	29,9	29,9	30,1	30,2
Jihočeský	0,59	0,53	0,50	0,50	0,50	0,51	0,51	29,9	30,1	30,2	30,1	30,1	30,1	30,3
Plzeňský	0,65	0,67	0,60	0,65	0,64	0,60	0,59	29,8	29,9	29,9	30,0	30,0	29,9	30,6
Karlovarský	0,78	0,72	0,70	0,69	0,71	0,64	0,64	28,8	29,1	29,4	29,2	29,3	29,6	29,4
Ústecký	0,78	0,76	0,74	0,73	0,76	0,76	0,73	28,6	29,1	29,3	29,0	29,2	29,2	29,3
Liberecký	0,69	0,66	0,63	0,62	0,65	0,62	0,61	29,3	30,0	29,8	29,6	29,9	29,6	29,6
Královéhradecký	0,60	0,58	0,56	0,57	0,56	0,57	0,56	29,7	30,2	30,0	30,0	30,1	30,3	30,5
Pardubický	0,51	0,46	0,42	0,45	0,47	0,44	0,43	29,6	30,4	30,2	30,2	29,9	30,5	30,5
Vysočina	0,49	0,45	0,47	0,48	0,47	0,45	0,43	29,9	29,9	30,5	30,4	30,5	30,7	30,8
Jihomoravský	0,50	0,48	0,47	0,48	0,45	0,44	0,44	29,8	30,1	30,1	30,3	30,2	30,5	30,6
Olomoucký	0,52	0,45	0,47	0,47	0,45	0,45	0,43	30,0	29,9	30,4	30,2	30,2	30,3	30,9
Zlínský	0,49	0,44	0,42	0,44	0,43	0,45	0,45	29,9	30,4	30,6	30,6	30,6	30,8	30,8
Moravskoslezský	0,56	0,53	0,51	0,53	0,55	0,51	0,51	29,2	29,2	29,8	29,5	29,5	29,8	29,8

Velmi markantně se v uplynulých letech ve všech krajích snížila úroveň indukované potratovosti. I když ve srovnání s obdobím 1992-2000 byl pokles zaznamenán v prvním desetiletí 21. století pozvolnější a v některých krajích a meziročních obdobích úroveň indukované potratovosti stagnovala či dokonce mírně rostla, mezi lety 2001 a 2010 se snížila o jednu pětinu až třetinu. V roce 2010 nabývala úhrnná indukovaná potratovost (průměrný počet UPT připadající na jednu ženu v reprodukčním věku) hodnot v rozmezí 0,22-0,47, přičemž nejnižší hodnoty příslušely Kraji Vysočina a Pardubickému a nejvyšší Ústeckému. Druhá nejvyšší hodnota přitom za tou maximální (0,47) výrazně zaostávala – 0,43 v Karlovarském kraji.

Průměrný věk žen při UPT se v posledním desetiletí v celorepublikovém pohledu nijak zvláště nemění, mírně kolísá kolem hodnoty 29,7 let. V jednotlivých krajích lze sledovat jak mírný pokles (Liberecký kraj), tak mírný růst (oblast východních Čech), tak stagnaci. Typicky nízký však zůstává průměrný věk žen při UPT v krajích severozápadních Čech (méně než 29 let v Karlovarském, Ústeckém a Libereckém kraji), naopak vyšší v kraji Zlínském a Vysočina.

Tab. VIII.15 Indukovaná potratovost v krajích, 2002-2010

Kraj	Úhrnná indukovaná potratovost							Průměrný věk žen při UPT						
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
ČR	0,42	0,37	0,34	0,34	0,34	0,33	0,32	29,7	29,8	29,7	29,6	29,5	29,7	29,7
Hl. město Praha	0,47	0,41	0,36	0,36	0,37	0,34	0,32	29,8	29,8	29,8	29,6	29,5	29,7	29,8
Středočeský	0,43	0,39	0,35	0,34	0,36	0,37	0,34	30,1	30,1	29,9	29,7	29,6	29,8	29,9
Jihočeský	0,42	0,35	0,32	0,31	0,30	0,30	0,30	30,1	30,1	30,1	29,8	29,8	29,9	29,9
Plzeňský	0,48	0,44	0,36	0,37	0,38	0,35	0,33	30,1	30,1	29,6	29,9	29,5	29,3	30,1
Karlovarský	0,59	0,51	0,48	0,45	0,48	0,42	0,43	28,7	28,8	29,0	28,6	28,9	29,2	28,8
Ústecký	0,56	0,52	0,48	0,47	0,50	0,49	0,47	28,7	29,0	28,9	28,5	28,8	28,7	28,9
Liberecký	0,49	0,43	0,40	0,39	0,39	0,38	0,38	29,2	29,9	29,4	29,1	29,3	29,1	28,8
Královéhradecký	0,44	0,40	0,38	0,39	0,35	0,36	0,34	29,7	30,0	29,8	29,9	29,7	30,1	30,2
Pardubický	0,34	0,28	0,24	0,23	0,25	0,23	0,22	29,7	30,4	30,1	30,0	29,3	30,2	30,2
Vysočina	0,32	0,29	0,28	0,26	0,27	0,24	0,22	30,3	29,9	30,7	30,5	30,4	30,8	30,6
Jihomoravský	0,35	0,31	0,29	0,31	0,28	0,27	0,28	29,9	30,0	29,8	29,9	29,9	30,2	30,1
Olomoucký	0,37	0,29	0,28	0,27	0,27	0,25	0,26	30,1	29,9	30,2	30,1	29,9	29,8	30,5
Zlínský	0,32	0,26	0,23	0,24	0,24	0,25	0,24	30,1	30,4	30,6	30,2	30,2	30,5	30,2
Moravskoslezský	0,38	0,35	0,32	0,33	0,35	0,31	0,32	29,3	29,2	29,5	29,2	29,2	29,5	29,4

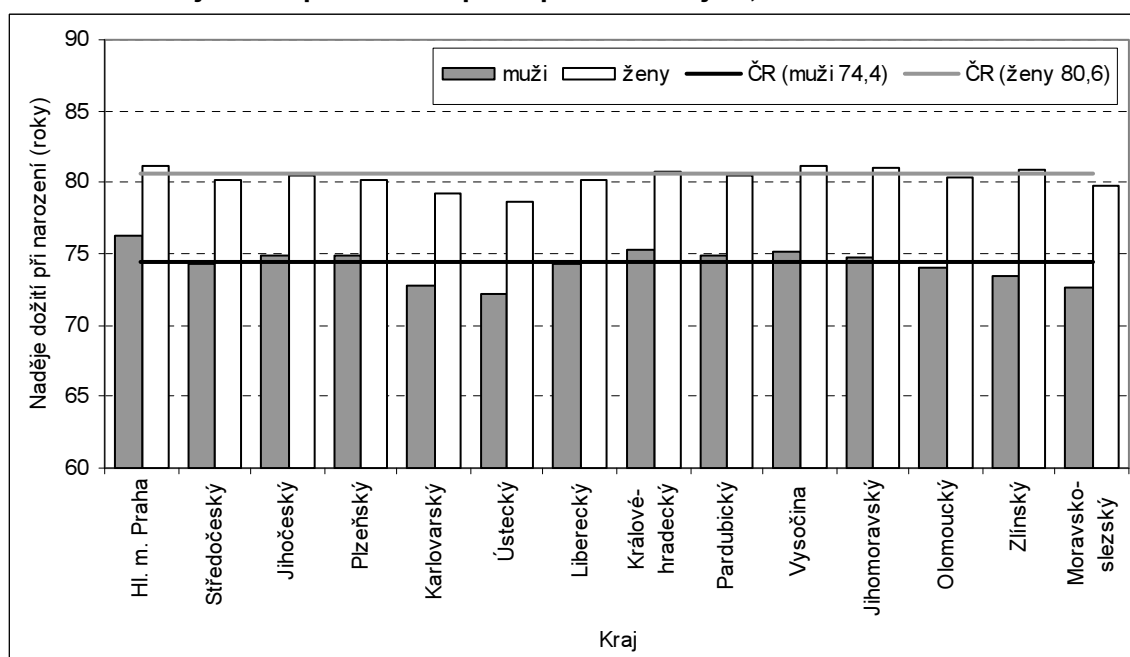
ÚMRTNOST

Počet zemřelých se v posledních letech příliš nemění, markantnější meziroční změny na úrovni krajů však nejsou neobvyklé. V roce 2010 se počet zemřelých nejvýrazněji měnil ve dvou krajích: v Pardubickém kraji došlo k šestiprocentnímu nárůstu počtu úmrtí, v Královéhradeckém kraji ke stejné intenzivnímu poklesu (ostatní kraje zaznamenaly nejvýše dvouprocentní změnu). Úmrtí se převážně týkají nejstarších osob v populaci, zastoupení 80 a víceletých mezi zemřelými se díky prodlužující se délce života zvyšuje ve všech krajích. V roce 2010 se pohybovalo v rozmezí 34,7 % v Karlovarském kraji a 48,5 % v Praze.

Tab. VIII.16 Zemřelí v krajích, 2002-2010

Kraj	Zemřelí celkem							Zemřelí 80+ let (%)		
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2006	2010
ČR	108 243	107 177	104 441	104 636	104 948	107 421	106 844	35,2	39,0	42,5
Hl. město Praha	13 333	12 849	12 274	12 208	12 269	12 365	12 266	41,1	45,3	48,5
Středočeský	12 401	12 597	12 067	12 210	12 255	12 722	12 440	35,2	38,5	42,8
Jihočeský	6 228	6 440	6 168	6 246	6 347	6 467	6 416	35,7	39,4	42,6
Plzeňský	5 944	5 999	5 918	5 653	5 785	5 859	5 816	35,9	39,0	43,2
Karlovarský	2 851	3 020	2 976	2 920	3 023	3 150	3 097	26,7	32,4	34,7
Ústecký	9 289	8 926	8 719	8 741	8 809	8 897	8 912	29,1	33,4	35,7
Liberecký	4 473	4 349	4 143	4 289	4 295	4 313	4 251	33,1	37,9	41,2
Královéhradecký	5 713	5 747	5 691	5 586	5 526	5 911	5 553	37,1	41,0	44,8
Pardubický	5 230	5 208	5 164	5 134	5 087	5 003	5 320	37,0	40,2	43,6
Vysočina	5 218	5 074	4 773	4 880	4 881	5 094	5 105	39,2	41,7	45,9
Jihomoravský	11 937	11 592	11 667	11 774	11 262	11 581	11 566	37,4	42,0	45,4
Olomoucký	6 680	6 357	6 298	6 458	6 433	6 705	6 748	35,5	39,2	43,0
Zlínský	5 855	5 978	5 926	5 869	6 002	6 109	6 061	34,2	38,2	42,1
Moravskoslezský	13 091	13 041	12 657	12 668	12 974	13 245	13 293	31,1	33,9	38,2

Obr. VIII.5 Naděje dožití při narození podle pohlaví v krajích, 2010

Celkově nejpriznivější úmrtnostní poměry¹⁸ mužů i žen panují v hlavním městě. Naděje dožití při narození, která vyjadřuje průměrný počet let, který má naději prožít osoba právě narozená při zachování řádu úmrtnosti sledovaného období, zde dosahuje nejvyšších hodnot, a to u mužů (76,3 let v období 2009-2010) i u žen (81,2 let). Nejlepší postavení Prahy je vysvětlováno hustou sítí zdravotní péče a dobře a rychle (důležité zejména při náhlých příhodách) dostupnou kvalitní lékařskou službou. Nemalou roli hraje také příznivá sociální a vzdělanostní struktura obyvatelstva. Vysoké hodnoty naděje dožití bývají u žen

¹⁸ Úmrtnostní poměry jsou hodnoceny na základě ukazatelů očištěných od vlivu rozdílné věkové struktury populací jednotlivých krajů. Takové podmínky splňují např. ukazatele úmrtnostních tabulek či standardizované míry.

zaznamenávají také v Kraji Vysočina (v některých letech vůbec nejvyšší) a v Jihomoravském kraji. Dívky narozené v období 2009-2010 mají v obou územních celcích naději dožití 81,1 let. U mužů dosahuje naděje dožití při narození po Praze nejvyšších hodnot v Královéhradeckém kraji (75,2 let) a v Kraji Vysočina (75,1 let). Nejhorší úmrtnostní poměry pro obě pohlaví panují dlouhodobě v kraji Ústeckém (72,3 let pro muže a 78,6 let pro ženy), Karlovarském a Moravskoslezském.

Tab. VIII.17 Naděje dožití při narození v krajích, 2002-2010

Kraj	Muži							Ženy						
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
ČR	72,1	72,5	73,4	73,7	74,0	74,2	74,4	78,5	79,0	79,7	79,9	80,1	80,1	80,6
Hl. město Praha	73,7	74,1	75,2	75,6	75,9	76,2	76,3	78,9	79,6	80,4	80,7	80,8	80,8	81,2
Středočeský	72,1	72,0	73,0	73,4	73,8	74,0	74,3	78,3	78,4	79,0	79,6	79,8	79,9	80,2
Jihočeský	72,2	72,8	73,7	74,2	74,3	74,5	74,8	78,6	79,1	79,5	79,9	80,0	80,1	80,4
Plzeňský	72,5	72,3	73,4	74,0	74,4	74,5	74,9	78,3	78,6	79,1	79,6	80,2	80,2	80,1
Karlovarský	71,2	71,3	72,3	72,6	72,8	72,7	72,7	77,5	77,5	78,4	78,8	79,0	79,1	79,3
Ústecký	70,0	70,2	71,2	71,4	71,7	72,0	72,3	76,5	77,2	77,5	78,1	78,5	78,5	78,6
Liberecký	71,3	72,4	73,0	73,1	73,3	73,9	74,4	78,3	78,3	79,5	79,4	79,8	80,1	80,1
Královéhradecký	73,1	73,1	74,4	74,8	75,0	75,1	75,2	78,8	79,2	80,1	80,0	80,4	80,6	80,8
Pardubický	72,7	72,9	73,4	73,8	74,2	74,7	74,8	78,7	78,8	79,7	79,5	80,0	80,5	80,5
Vysočina	72,9	73,3	73,9	74,4	74,5	74,8	75,1	79,0	79,4	80,0	81,1	81,1	81,0	81,1
Jihomoravský	72,6	72,9	73,2	73,5	74,1	74,5	74,7	79,2	79,6	79,9	80,3	80,6	80,8	81,1
Olomoucký	71,7	72,6	73,2	73,3	73,5	73,9	74,0	78,6	79,1	79,7	79,9	79,9	80,0	80,3
Zlínský	72,1	71,8	72,6	73,3	73,4	73,4	73,5	79,0	79,5	79,7	80,2	80,4	80,5	80,9
Moravskoslezský	70,6	70,9	71,9	72,3	72,3	72,4	72,6	78,0	78,2	78,8	79,3	79,4	79,4	79,7

Pozn.: Naděje dožití vychází z podrobných úmrtnostních tabulek. Za území krajů je ČSÚ konstruuje pro dvouletá kalendářních období s ohledem na vyloučení nahodilých výkyvů. Uvedený rok se v případě krajů vztahuje vždy k druhému roku sledovaného období.

Územní variabilita celkové intenzity úmrtnosti na úrovni krajů je menší u žen, kde aktuálně činí rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou naděje dožití při narození 2,6 let, než u mužů (rozdíl 4,0 let). Větší diference v úrovni úmrtnosti jsou mezi muži a ženami v rámci jednoho regionu, když tzv. nadúmrtnost mužů byla v období 2009-2010 v jednotlivých krajích v rozmezí 4,9 (Hlavní město Praha) až 7,4 let (Zlínský kraj).

Tab. VIII.18 Standardizované* míry úmrtnosti na nejčtenější třídy příčin smrti v krajích (na 100 000 obyvatel), 2010

Kraj	Muži					Ženy				
	nemoci oběhové soustavy	novotvary	nemoci dýchací soustavy	vnější příčiny	celkem	nemoci oběhové soustavy	novotvary	nemoci dýchací soustavy	vnější příčiny	celkem
ČR	424,4	266,9	58,9	74,7	940,8	282,4	149,5	29,2	23,4	557,1
Hl. město Praha	338,3	243,3	48,0	60,9	808,2	231,4	148,9	22,3	20,3	499,1
Středočeský	419,7	285,5	55,0	69,4	943,0	290,1	154,1	24,7	22,8	569,5
Jihočeský	418,3	270,2	63,0	77,2	920,5	275,9	153,4	36,3	24,1	556,4
Plzeňský	406,9	270,0	61,0	70,1	898,6	287,7	148,3	31,6	22,8	563,1
Karlovarský	434,2	303,2	66,5	99,7	1 031,1	290,5	164,6	47,1	34,1	616,5
Ústecký	504,3	306,0	70,0	87,1	1 097,3	343,4	177,5	33,6	27,4	664,6
Liberecký	411,0	269,7	56,5	79,1	913,0	283,4	159,0	32,3	25,8	564,8
Královéhradecký	389,7	259,8	60,1	66,4	859,8	258,5	144,1	29,5	22,7	518,9
Pardubický	412,6	251,1	67,7	78,7	908,9	289,1	142,7	37,1	27,9	573,3
Vysočina	422,5	251,0	63,5	65,7	900,9	275,8	135,8	34,7	24,6	525,5
Jihomoravský	400,7	252,1	58,0	72,5	901,8	265,1	141,8	29,0	22,4	521,6
Olomoucký	441,1	262,0	60,3	76,4	965,7	279,1	145,0	25,0	26,3	559,9
Zlínský	464,2	236,5	43,5	89,3	969,6	288,7	124,9	19,9	19,7	519,0
Moravskoslezský	510,6	282,6	65,8	79,3	1 084,9	319,0	150,5	29,3	20,5	596,4

*pro standardizaci použita věková struktura evropské populace dle WHO

Také standardizované míry úmrtnosti potvrzují popsanou diferenciaci úmrtnosti v krajích ČR: kraje s nejhoršími úmrtnostními poměry – Ústecký, Karlovarský i Moravskoslezský kraj – vykazují vyšší úmrtnost u všech nejčtenějších tříd příčin smrti u mužů i u žen (s výjimkou vnějších příčin úmrtnosti žen v Moravskoslezském kraji). Naopak v Praze a v Jihomoravském kraji je úmrtnost u všech vybraných tříd příčin smrti oproti průměru nižší. Příznivá situace platí i pro obyvatele Královéhradeckého kraje, kde je

úmrtnost mužů a žen na nejčtenější třídy příčiny smrti s výjimkou nemocí dýchací soustavy jedna z nejnižších. Obdobně je tomu v Kraji Vysočina. Na straně žen se k regionům s nejlepšími úmrtnostními poměry řadí ještě Zlínský kraj, kde je sice vyšší úmrtnost na onemocnění oběhové soustavy, ale standardizované míry úmrtnosti žen na onemocnění novotvary, dýchací soustavy i z vnějších příčin byly v roce 2010 na úrovni krajů vůbec nejnižší.

U některých krajů je jejich pozice z hlediska výše úmrtnosti na jednotlivé příčiny smrti velmi diferencovaná. Například Středočeský kraj má podprůměrnou úmrtnost na onemocnění dýchací soustavy a z vnějších příčin, avšak úmrtnost na novotvary byla u mužů i u žen nadprůměrná, u žen i na onemocnění oběhové soustavy.

MIGRACE

Počet obyvatel jednotlivých územních celků významně ovlivňuje migrace, v případě vymezení krajů jak zahraniční, tak také vnitřní, tj. stěhování v rámci republiky. Stěhováním se v demografické statistice ČR rozumí změna obce trvalého bydliště osoby na území ČR nebo přes hranice ČR. Od roku 2001 je do statistiky vnitřního i zahraničního stěhování zahrnut také pohyb cizinců, kteří jsou v ČR na základě jednoho z typů dlouhodobého pobytu, či u občanů zemí EU také přechodného pobytu.

V roce 2010 byla celková bilance republiky stěhování kladná, i když přírůstek byl výrazně menší než v předcházejícím roce a vůbec nejnižší od roku 2003. Na úrovni krajů bylo ziskových celkem šest krajů, i když významnější růst (v přepočtu na tisíc obyvatel) vykázaly pouze kraje Středočeský (11,7 ‰) a Praha (4,5 ‰). Počet obyvatel se v roce 2010 díky migraci snížil v osmi krajích, nejvýznamněji v Moravskoslezském kraji (o 3,2 ‰) a dále v Kraji Vysočina, Karlovarském, Zlínském, Olomouckém, Ústeckém, Plzeňském a Královéhradeckém. Ve srovnání s rokem 2009 se do skupiny krajů s celkovou zápornou bilancí stěhování nově přesunul Plzeňský kraj. Při mezikrajském srovnání je nejvyšší bilance stěhování pro Středočeský kraj a Prahu na straně kladné a pro Moravskoslezský kraj na straně záporné typická.

S výjimkou Královéhradeckého kraje stojí za úbytky obyvatel v krajích záporné saldo vnitřní migrace, které nestačil kompenzovat přírůstek zahraniční migrací. Ve Zlínském a Moravskoslezském kraji byly v roce 2010 záporné bilance obou typů stěhování. Úbytky vnitřní migrací jsou nyní pravidelně zaznamenávány na severu a severozápadě Čech, ztrátové jsou také moravské kraje (v roce 2009 výjimečně vykázal zisk Jihomoravský kraj), Vysočina a Královéhradecký kraj (kromě roku 2010). V minusových číslech je povětšinou i bilance vnitřního stěhování pro Prahu.

Tab. VIII.19 Relativní přírůstky stěhování a podíl cizinců v krajích, 2010

Kraj	Saldo migrace na 1 000 obyvatel			Podíl cizinců na kraj (%)*	Podíl cizinců v kraji (%)**
	saldo vnitřní migrace	saldo zahraniční migrace	saldo celkové migrace		
ČR	x	1,5	1,5	100,0	4,0
Hl. město Praha	-3,2	7,6	4,5	35,0	11,8
Středočeský	9,9	1,8	11,7	13,6	4,6
Jihočeský	0,7	0,2	0,9	3,5	2,4
Plzeňský	-1,7	1,3	-0,4	5,9	4,4
Karlovarský	-3,4	2,1	-1,3	4,6	6,4
Ústecký	-2,1	1,5	-0,6	7,2	3,7
Liberecký	-0,3	0,4	0,1	4,0	3,8
Královéhradecký	0,2	-0,3	-0,1	3,5	2,7
Pardubický	0,2	0,6	0,8	2,8	2,3
Vysočina	-1,5	0,2	-1,3	1,9	1,6
Jihomoravský	-0,1	1,3	1,3	8,5	3,1
Olomoucký	-1,1	0,2	-0,8	2,2	1,5
Zlínský	-1,1	-0,1	-1,2	1,9	1,4
Moravskoslezský	-2,4	-0,8	-3,2	5,3	1,8

* podíl cizinců v kraji z celkového počtu cizinců žijících v ČR k 31. 12. 2010 (zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie ČR)

** podíl cizinců v obyvatelstvu kraje (k 31. 12. 2010)

Zisky zahraniční migrací byly po roce 2001 charakteristické pro všechny kraje (až na několik málo výjimek), čímž rostl podíl cizinců v populaci jednotlivých krajů. Jednoznačně nejatraktivnější je pro cizince Hlavní město Praha, které zaznamenává nejvyšší zisky z pohledu absolutní velikosti salda zahraniční migrace i nejvyšší hodnoty podílu cizinců. V populaci Prahy bylo na konci roku 2010 téměř 12 % cizinců; více než třetina cizích státních příslušníků, které evidovalo Ředitelství služby cizinecké policie, uváděla pobyt právě na území hlavního města. Nejméně cizích státních příslušníků žije v Kraji Vysočina.

Tab. VIII.20 Absolutní přírůstky stěhováním v krajích, 2002-2010

Kraj	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Saldo vnitřní migrace							
ČR	x	x	x	x	x	x	x
Hl. město Praha	1 086	-2 209	-396	297	-6 811	-2 474	-3 969
Středočeský	5 065	7 400	9 846	10 240	15 012	11 188	12 401
Jihočeský	141	239	104	84	177	173	433
Plzeňský	340	582	426	1 704	2 383	621	-990
Karlovarský	-1 604	-1 222	-1 318	-1 139	-2 065	-1 922	-1 046
Ústecký	275	-469	-1 973	-1 934	-1 650	-1 911	-1 774
Liberecký	107	-82	-79	-300	-362	-160	-131
Královéhradecký	-610	-423	-686	-1 486	-780	-358	93
Pardubický	-79	54	209	233	199	-281	121
Vysočina	-677	-493	-762	-1 158	-1 088	-1 164	-797
Jihomoravský	-833	-174	-1 151	-1 296	-244	483	-60
Olomoucký	-661	-497	-778	-1 584	-1 392	-1 001	-685
Zlínský	-235	-322	-545	-563	-568	-440	-646
Moravskoslezský	-2 315	-2 384	-2 897	-3 098	-2 811	-2 754	-2 950
Saldo zahraniční migrace							
ČR	12 290	18 635	34 720	83 945	71 790	28 344	15 648
Hl. město Praha	4 377	8 917	6 656	22 687	25 855	16 166	9 575
Středočeský	1 596	2 184	6 626	14 264	10 861	3 157	2 272
Jihočeský	883	431	1 934	2 498	2 079	582	113
Plzeňský	492	-124	2 698	4 386	5 570	1 062	746
Karlovarský	2 012	1 678	1 421	3 468	2 480	880	638
Ústecký	1 090	2 059	1 849	8 875	5 139	1 489	1 258
Liberecký	159	-40	1 499	2 718	2 814	969	177
Královéhradecký	485	713	2 161	3 519	2 360	-110	-160
Pardubický	14	132	1 434	2 841	2 921	784	313
Vysočina	455	390	1 300	2 697	2 054	392	122
Jihomoravský	2	1 737	3 511	8 670	4 922	2 515	1 532
Olomoucký	50	-246	1 381	3 008	1 053	476	151
Zlínský	-35	-77	556	1 314	941	103	-80
Moravskoslezský	710	881	1 694	3 000	2 741	-121	-1 009
Saldo celkové migrace							
ČR	12 290	18 635	34 720	83 945	71 790	28 344	15 648
Hl. město Praha	5 463	6 708	6 260	22 984	19 044	13 692	5 606
Středočeský	6 661	9 584	16 472	24 504	25 873	14 345	14 673
Jihočeský	1 024	670	2 038	2 582	2 256	755	546
Plzeňský	832	458	3 124	6 090	7 953	1 683	-244
Karlovarský	408	456	103	2 329	415	-1 042	-408
Ústecký	1 365	1 590	-124	6 941	3 489	-422	-516
Liberecký	266	-122	1 420	2 418	2 452	809	46
Královéhradecký	-125	290	1 475	2 033	1 580	-468	-67
Pardubický	-65	186	1 643	3 074	3 120	503	434
Vysočina	-222	-103	538	1 539	966	-772	-675
Jihomoravský	-831	1 563	2 360	7 374	4 678	2 998	1 472
Olomoucký	-611	-743	603	1 424	-339	-525	-534
Zlínský	-270	-399	11	751	373	-337	-726
Moravskoslezský	-1 605	-1 503	-1 203	-98	-70	-2 875	-3 959

Měřeno objemem migrace je interregionální migrační výměna nejintenzivnější mezi hlavním městem a Středočeským krajem ve směru z Hlavního města Prahy (17,0 tis. pohybů v roce 2010), ale i ve směru opačném (7,5 tis. pohybů ze Středočeského kraje do Prahy). Z mezikrajských pohybů jsou dále nejvíce četná stěhování z ostatních krajů do Hlavního města, zejména z Ústeckého, Jihomoravského, Moravskoslezského a Plzeňského kraje, vysoký byl i počet nahlášených změn bydliště ve směru z Prahy do Ústeckého kraje. V roce 2010 měla Praha s výjimkou Středočeského kraje kladné saldo stěhování se všemi ostatními kraji republiky, Středočeský úplně se všemi. Naopak Moravskoslezský kraj se všemi ostatními kraji ČR populačně vnitřní migrací ztrácí.

Tab. VIII.21 Vnitřní stěhování mezi kraji a v rámci kraje, 2010

Kraj vystěhování	Kraj přistěhování													
	Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Hl. město Praha	x	16 967	1 016	664	377	1 459	780	952	545	462	797	253	205	409
Středočeský	7 451	20 669	672	539	226	1 151	698	765	499	350	419	160	114	241
Jihočeský	1 169	716	11 474	336	67	240	83	90	75	351	237	75	37	88
Plzeňský	1 376	849	393	9 942	467	359	80	157	117	51	352	70	30	99
Karlovarský	844	441	143	630	6 084	381	112	63	51	45	138	46	33	83
Ústecký	2 398	1 636	339	447	391	17 133	757	250	182	129	268	145	73	191
Liberecký	961	875	112	119	55	662	7 246	449	118	40	141	65	61	49
Královéhradecký	1 040	783	107	87	66	174	438	8 978	935	124	206	115	41	78
Pardubický	663	646	101	76	49	149	128	822	7 612	207	440	218	56	89
Vysočina	738	509	494	91	48	137	90	151	294	6 428	1 001	89	66	84
Jihomoravský	1 472	756	261	161	85	247	143	234	398	942	17 921	731	737	487
Olomoucký	740	351	83	92	33	140	71	134	276	92	797	9 795	554	750
Zlínský	597	340	69	34	28	77	48	66	95	66	826	539	7 384	451
Moravskoslezský	1 468	817	207	134	72	256	148	154	180	136	972	922	583	18 289

Pozn.: Na diagonále je uveden objem vnitřního stěhování mezi obcemi v rámci daného kraje.

ZDROJE DAT

Demografická statistika – výsledky zpracování statistických hlášení řady Obyv (Hlášení o uzavření manželství, narození, úmrtí a rozvodu).

Stěhování – Informační systém evidence obyvatel (Ministerstvo vnitra ČR); do roku 2007 pro zahraniční stěhování cizích státních občanů Ředitelství služby cizinecké policie.

Potraty – Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR.

Veškeré zpracovávané a publikované údaje se týkají všech obyvatel, kteří mají v ČR trvalé bydliště, a to bez ohledu na státní občanství. Od roku 2001 (v návaznosti na sčítání lidu, domů a bytů 2001) údaje zahrnují také cizince s vízy nad 90 dnů (podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců) a cizince s přiznaným azylem (podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu). Od 1. 5. 2004, v návaznosti na tzv. Euronovelu zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, se údaje týkají občanů zemí EU s přechodným pobytem na území ČR a občanů třetích zemí s dlouhodobým pobytem. Údaje rovněž zohledňují události občanů s trvalým pobytem na území ČR, které nastaly v cizině.

Další statistické údaje o obyvatelstvu naleznete na následujících internetových stránkách:

Rozcestník - Obyvatelstvo	http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_lide
Publikace o obyvatelstvu	http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/select_obyvatelstvo
Čtvrtletní Rychlé informace	http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/aktual-oby
Pramenná díla od roku 1951	http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/casova_rada_demografie
Časové řady	http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/oby_cr
Úmrtnostní tabulky	http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/umrtnostni_tabulky
Veřejná databáze - Obyvatelstvo	http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=19
Cizinci v ČR	http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod
Ústav zdravotnických informací a statistiky	www.uzis.cz